

Srčni, tovariški, enotni...

»Predsedstvo SR Slovenije je v dogovoru z vodstvi Zveze komunistov Slovenije, Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in Zveze združenj borcev NOV Slovenije in v soglasju s skupščino SR Slovenije in njenim izvršnim svetom, sprejelo sklep, da podeli domicil Zaščitni enoti vojnopolitičnega vodstva NOV in POS.

Vaša enota je med NOB, od maja 1942, ko je bila ustanovljena, pa do konca vojne in tudi nekaj časa po osvoboditvi, opravljala izjemno odgovorne naloge. Število njenih borcev se je glede na vojaško-politični položaj in širjenje osvobodilnega gibanja spreminjalo, vaša osnovna naloga pa je bila ves čas enaka – omogočiti uspešno delo CK KPS, IO OF in glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. To je bila nadvse pomembna, pa tudi težka naloga, še posebej leta 1942 in v začetku leta 1943, to je v času velike sovražnikove ofenzive in začetka zločinske belogardistične izdaje. Pri opravljanju nalog vaše partizanske enote je bilo potrebno mnogo hrabrosti in iznajdljivosti. Spremljali in varovali ste najodgovornejše tovariše našega političnega in vojaškega vodstva, da so lahko učinkovito opravljali svoje odgovorne dolžnosti in vzdrževali stike z ljudmi in z bojnimi enotami, pa tudi z Vrhovnim štabom NOV in POJ in se udeleževali tako pomembnih zgodovinskih dogodkov, kot je bilo drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu.

Za to, da ste vse te naloge uspešno opravili, nista bila potrebna le dobra organizacija in vodenje, ampak predvsem kot vam je pred leti dejal tovariš Kardelj, ki ste ga spremljali med njegovimi stalnimi in neutrudnimi potovanji: »pripravljenost dati zadnjo kapljo krvi, tovarištvo in polno odgovornost pri medsebojnih odnosih in

zavest, da se je potrebno žrtvovati, da bi uresničili cilje, za katere smo se bojevali.« Izredna odgovornost zaščitne enote je terjala skrbno izbiro njenih borcev. Zato niso po naključju vaša enota večinoma sestavljali člani KPS in Skoja, v vaših vrstah pa so se oblikovali tudi štirje narodni heroji.

Naj ponovim že velikokrat izrečeno oceno, da ste svojo nalogo uspešno in častno opravili. Opravili pa ste jo lahko, ker ste bili srčni, tovariški, enotni, odgovorni ter predani borci NOB in revolucije.

Domicil pri predsedstvu SR Slovenije je znak priznanja in zahvale vaši enoti in vsem njenim pripadnikom. Podeljen pa je tudi v spomin na vaše padle tovariše in pomeni priznanje njihovi žrtvi. Obenem naj bo podelitev domicila tudi spodbuda vašim nadaljnjim aktivnostim pri vključevanju v reševanje sedanjih vprašanj samoupravnega socialističnega razvoja naše družbe, predvsem pa pri prenašanju vrednot in tradicij narodnoosvobodilnega boja, ki so dragocena lastnina vaše enote, na mladino in na enoto teritorialne obrambe Slovenije, ki bi v primeru vojne ali vojne nevarnosti opravljala podobne naloge, kot ste jih vi začeli opravljati pred 39 leti.

Dovolite mi, da vam v imenu predsedstva SR Slovenije izročim listino o podelitvi domicila in domicilni trak in da vam najiskrenejše čestitam,« je dejal predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj, ko je izročal listino in trak domicila na zboru skupnosti borcev in pripadnikov Zaščitne enote vojnopolitičnega vodstva NOV in POS na Brdu pri Kranju.

PREDSEDSTVO SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

PODELJUJE

OB 40-LETNICI VSTAJE NARODOV IN NARODNOSTI JUGOSLAVIJE
ZAŠČITNI ENOTI VOJNOPOLITIČNEGA VODSTVA NOV IN POS

DOMICIL

V ZNAK PRIZNANJA IN ZAHVALE ZA IZJEMNO POMEMBEN DELEŽ PRI OPRAVLJANJU VARNOSTNO-OBVEŠČEVALNIH IN BORBENIH NALOG ZA VJNOPOLITIČNO VODSTVO NOV IN POS MED SOCIALISTIČNO REVOLUCIJO IN NARODNOOSVOBODILNO VOJNO JUGOSLAVIJE 1941–1945 TER Z NAMENOM, DA BORCI ENOTE OHRANJAJO, RAZVIJAJO IN PRENAŠAJO BORBENE TRADICIJE NA MLADINO IN NA PRIPADNIKE ENOT TERITORIALNE OBRAMBE SLOVENIJE, KI NADALJUJEJO NJIHOVO DELO

LJUBLJANA, 7. OKTOBER 1981

PREDSEDNIK

Viktor Avbelj

SPOŠTOVANI TOVARIŠ PREDSEDNIK!

V tem trenutku, ko sem sprejel listino o priznanju ter podelitvi domicila Zaščitni enoti vojnopolitičnega vodstva NOV in POS, nimam besed, s katerimi bi ustrezno ovrednotil naša čustva, moralna razpoloženja, ki nas pripadnike zaščitne enote obdajajo.

Prepričan sem, da delim razpoloženje vseh, ki so tu navzoči, če povem, da je priznanje in podelitev domicila vrednota velike moralne in politične razsežnosti, ki na primeren način simbolizira pomembnost nalog in odgovornosti zaščitne enote med NOB.

To je hkrati obvezujoča moralnopolitična vrednota, ki nas napaja, spodbuja in krepi našo skupno odgovornost, da bomo še bolj strnjeni negovali tradicije NOB in enote, krepili vse prvine tovarištva, samoupravnosti in da bomo dosledni pri prenašanju tradicij na mladi rod.

Iskrena hvala predsedstvu SRS za visoko priznanje, ki nam je izkazano s podelitvijo domicilne listine in spominskega traku. V imenu pripadnikov skupnosti zaščitne enote in v svojem imenu obljubljam in zagotavljam, da bomo dosledni pri uresničevanju programskih usmeritev in širših družbenih interesov naše socialistične samoupravne družbe, je še posebej poudaril ob prevzemu domicilne listine narodni heroj Milan Zabukovec-Miloš.

Foto: Sašo Poljšak

Lovci in negovanje tradicij NOB

Območje, v katerem se razteza lovišče lovske družine Dobrova pri Ljubljani, je posejano s številnimi spominskimi obeležji NOB. To prča, da so se tu med vojno odvijali pomembni vojaški in politični dogodki. Na samem obrobju Ljubljane je nastal in deloval Dolomitski odred, ki je poleg pomembnih bojov opravil tudi veliko politično delo in seveda skrbel za varnost osebnega, političnega in vojaškega vodstva narodnoosvobodilne vstaje slovenskega naroda, ki je delovalo v Dolomitih od jeseni 1942 do spomladi 1943. V samem Žirovnikovem grabnu je deloval CK KPS, v bližnjih vaseh Gaberju, Hruševem, Babni gori in Osredku pa izvršni odbor OF slovenskega naroda ter glavni štab partizanskih čet. Od tu so Kardelj, Kidrič, Leskošek in drugi usmerjali in vodili osvobodilni boj v vseh slovenskih pokrajinah. Tu je nastala znana Dolomitska izjava.

Lovci, med katerimi so številni borci in aktivisti, ki so delovali v Dolomitih, smo se ves čas zavzemali za ohranitev številnih objektov, pomembnih iz NOB. Žal je naktera prerasel čas, ker je bilo marsikje premalo posluha pri pristojnih organih. Dolomiti ali vsaj območje, ki ga opisujem, bi zaslužili ustrezno družbeno varstvo, ki bi prispevalo, da bi ta krajina in objekti v njej pričali tudi prihodnjim rodovom o boju in življenju, pa tudi o žrtvah, ki so bile potrebne, da imamo to, kar smo ustvarili s krvjo in številnimi žrtvami.

Dobrovski lovci skrbimo za spominska obeležja, ki so v naravi zunaj naselij, med temi je tudi obeležje na lovski koči pod Grmado, ki je posvečena boju 1. bataljona Dolomitskega odreda 19. marca 1943 proti štiridesetkrat močnejšemu sovražniku, ki je bataljon obkolil v Belški grapi.

Pred nedavnim smo lovci prevzeli v varstvo in skrb spominsko hišo pri Gavgarju v Žirovnikovem grabnu, kjer je deloval CK KPS. Stavba je bila pred letom dni v nemočem stanju in je kazalo, da bo razpadla. Po dogovoru z ZZB občine Vič smo jo prevzeli v upravljanje in danes kaže s svojo okolico popolnoma drugačen videz. Za to smo lovci opravili nekaj tisoč prostovoljnih ur, pri čemer so lovci opravili številna strokovna dela.

Od prenove je v spominski hiši urejena spominska soba, v kateri so razstavljeni dokumenti in predmeti, ki kažejo na vlogo in delo osrednjega vodstva v Dolomitski republiki, kakor smo jo partizani imenovali. Drugi del hiše pa služi za društveno dejavnost lovske družine. Lovci smo uvedli dežurno službo ob sobotah in nedeljah dopoldne in s tem omogočili številnim turistom, ki so se namenili na Katarino in drugam, da si ogledajo spominsko hišo in predmete v njej.

Ob odprtju, ki je bilo posebej slovesno, so sodelovali tudi predsednik Lovske zveze Slovenije tovariš Lojze Briški in predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz skupščine občine Ljubljana Vič-Rudnik. Slavnostni govor je imel starešina Janez Saksida. Nedavno se je ob spominski hiši končal tudi tradicionalni pohod Po poteh Dolomitskega odreda, ki ga že vrsto let organizira Turistično društvo Katarina, in se ga je udeležilo več kot tisoč mladih, med njimi pa so bili tudi prvi komandant slovenskih partizanov Franc Leskošek-Luka in eden od ustanoviteljev OF slovenskega naroda Tone Fajfar, ki je mladim tudi spregovoril o tistih dneh Dolomitske republike.

ZDRAVKO VIDRIH
Ljubljana

Čaščenja faraonov ne vodijo v socializem

Delo, je 7. avgusta letos objavil, TV-15 pa 3. septembra, kaj se dogaja v vzhodni Srbiji pa tudi drugod v naši domovini, kjer na pokopališčih gradijo pokojnikom hiše, vikende, ki veljajo tudi do sto in več starih milijonov, z vso notranjo opremo sob, jedilnicami, oma-

rami, polnimi oblek, s kuhinjami, polnim pi-jače in živil, s televizorji in vsem, kar spada v prebivališče živih, žal ne vseh, ker večina vsega tega še nima.

To čaščenje pokojnikov, podobno času faraonov in vsa ta božja romanja širom po domovini ter zunaj nje ne vodijo v socializem, niti v stabilizacijo ne, saj naftna panoga vodi s tridesetimi milijardami izgube pri nas. Res je, da si srečo naroda in posameznika lahko določa vsakdo sam, vendar, kadar gre to v tako smer, družbe, ki vse to dovoljuje, ne moremo imeti za tisto, ki koraka v socializem. To ne dela revolucionarjev, kvečjemu lahko prištevamo med reakcionarno delovanje, anarhijo, kar razkrajja družbo in posameznika.

Ze Lenin je stalno opozarjal, da noče kakšnih posebnih čaščenj ob rojstnih dnevih, ne kičastih parad, in da naj po njegovi smrti ne gradijo mavzolejev. Skromnost voditelja je kazal na vsakem koraku ob srečanjih s preprostimi mušiki, delavci in pošteno inteligenco, do smrti zvest preprostosti in skromnosti kot najvišjemu idealu, kateremu naj sledijo v prvi vrsti vsi novi socialistični voditelji in s tem dajejo zgled milijonom še neosvojenih ljudi po svetu.

Proti Leninovi osebnosti želijo se je izcimilo vse drugače, prekršili so celo njegov testament, oskrnili večji del tistega, kar je z rojevanjem nove družbe vodilo k lepšemu, bolj-šemu.

Za ta novi svet so milijoni ljudi ostali na bojnih poljih, v taboriščih smrti, za večino ni ostal niti skromen zapis imena. Dali so svoja življenja. Kdo je tako velik, da si lahko privo-šči skrunitev njihovih želja?

Lenin je izhajal iz dobre učiteljske družine. Bil je nadarjen z umom, ki ga je mogoče uvrščati med velikane. Žal pa mnogi delavci, kmečki ljudje in poštena inteligenca, ki so krenili na pot socialistične graditve in sami občutili vso bedo siromašnega stanu, niso ravnali tako kot Lenin. Ob prvi priložnosti so se okitili z vsem mogočim, potrebnim in nepotrebnim, si nagrmadili vse dostopno in si natakili bele rokavice še prek garaških žuljavih rok, kakor bi hiteli posnemati dovčerajsnje grofe in vse tiste, ki so bili slepilci in nosilci vsega gorja zadnjih stoletij revolucij, vojn, bede in smrti.

Celo zadnji ostanki izkoriščevalskih razredov, najbolj zakrknjenih zagovornikov starega agresivnega kapitalizma, se skromneje obnašajo. Ni jih sram preprostih pastirskih oblačil. Zavedajo se, da tudi zunanost privablja milijonske množice, še vedno živeče na robu obupa, lakote in smrti. Toliko so pametni, da posnemajo dobre strani kapitalizma in ne samo slabe.

Zares se lahko sprašujemo, kam gremo socialisti, revolucionarji? Vsi vemo, da po tej poti nikakor ne pridemo do stabilizacije gospodarstva. Zaznamovati moramo nove smeri, če hočemo, da bodo po njej lahko stopale milijonske množice.

VALENTIN TRATNIK
Spodnja Idrija

Naš Strunjan

Nekaj je bilo že napisanega o našem Strunjanu.

Pridružujem se članku Tajnikarjeve, objavljenem v 33. šte. TV-15 z dne 25. avgusta 1981.

Dom je sodobno urejen, o čemer je bilo že pisano. Vse osebe doma se trudi, da bi se invalidi-borci počutili v njem kakor doma.

Tudi hrana je zadovoljiva. Pripombe pa so glede cene oskrbnine, ker so nekoliko previsoke.

Sedaj je drugačno počutje v domu, kakor je bilo v preteklosti. Bivanje v bungalovih je

bila prava muka. Pred nekaj leti sem slišal pripombo: »Nikoli več me ne bodo dobili v ta bunker.« Sedaj pa so tudi bungalovi lepo urejeni, saj so prostori z dvema ležiščema, omaro za obleko, mizo in stoli.

Naj nazadnje omenim kritiko na račun športnih objektov: Iz priložene fotografije vidimo pet vrvi, ki visijo. Tu nastane vprašanje, komu so namenjene, mogoče invalidu brez nog in rok?

FRANC JEREB
Adamičeva 8
Ljubljana

Potrditev takšnega premišljevanja

Odmev na Katera inšpekcija je pristojna, 34. številka TV-15

Pod omenjenim naslovom je napisal tovariš Franc Jernej-Milčič v TV-15 članek, s katerega vsebino se strinjajo mnogi ljudje. Tudi sama sem že pred leti premišljevala, ko so bile mladinske oddaje še slabše od današnjih, kako je mogoče takšno predvajanje televizije, da ji nihče ne stopi na prste. Tudi sedanje mladinske oddaje so daleč od tistega, kar bi morale biti. Iz njih izhaja nauk, da je bistvo mladine zabava. Zato ni čudno, da je toliko mladih, ki nočejo delati. Marsikomu je tudi učenje nujno zlo. V raznih intervjujih z mladimi slišimo, da se zabavajo, hodijo po gostilnah, na vprašanje, če kaj berejo časopise in knjige, pa samo odkimujejo z glavami. Glede glasbe pa se mnogi mladi posmehujejo domači narodni glasbi. Zanje je prava le tuja, angleška. Res je, da imamo nekaj domačih popevkarjev, ki ne sodijo pred televizijske kamere s svojimi izvajanji, vendar, začuda, ravno ti imajo največ prostora v oddajah. Gotovo je dosti boljših, ki pa niso uspeli priti do radia ali televizije.

Zakaj pri tem ne sodeluje kulturna skupnost? Nekdo bi vendar moral biti, ki bi kazal pravo smer!

VALERIJA KRAMPAR
Slovenj Gradec

Kaj bo s spominskimi odlikovanji

Tovariš Švajncer je pred časom izrazil predlog, da bi vsi borci, ki so bili 9. maja 1945 pod orožjem, dobili ob 40-letnici ali 29. novembra letos spominsko odlikovanje z likom maršala Tita. Predlog je lepo utemeljil s primerjavo z aktivnimi člani JLA, ki so v armadi pet ali deset let in so upravičeni do te medalje. Ali niso upravičeni tudi tisti, ki so bili prvi člani oboroženih sil Jugoslavije? Ob koncu je nekako vprašljivo nakazal, da so takšna odlikovanja nekje že v prodaji na črni borzi v Beogradu. Ali ni to sramota, predsem za tiste, ki so dolžni skrbeti za red tudi na tem področju, in veliko ponižanje za tiste, ki bodo takšna odlikovanja prejeli po redni poti, tem večje pa za tiste, o katerih je videti, da pristojni dvomijo, ali bi ga jim ob 40-letnici izročili ali ne. Resnično so še borci NOB, ki nimajo nikakega spomina na svoj trud med partizani, razen kup boleznih in grenka razočaranja. Če bi se uresničil predlog tovariša Švajncerja, bi se popravila tudi krivica, ki z marsikaterim borcem sedaj roma kar do groba.

Ni ga med nami borca, ki ne bi bil voljan te medalje plačati. Treba je le, da se pristojni organi na ravni ZZB NOV Slovenije ali pa Jugoslavije za to pozanimajo. Osnovne borčevske organizacije pa so toliko organizacijsko popolne, da jim ne bo težko izluščiti teh borcev iz seznama članov NOB. Če drugega ne, naj javno povedo, kakšne ovire nastopajo pri tem. Ker smo pri podelitvah medalj, posebno če so namenjene onstran meje SFRJ, tako širokogrudni, bi bilo pošteno narediti red tudi doma, ne da le pisarimo, kaj bi morali narediti, ne naredimo pa skoraj nič.

JANKO ERŽEN
Vrhnika

Še k napadu na postojanko Sava

O napadu na postojanko Sava sem bral v TV-15 25. julija letos. Rad bi še nekaj dodal. Z ilegalnim imenom Simon sem bil mitraljezec v bataljonu Zidankove brigade. Ob napadu smo prvi prišli na desno stran Save. Nemci so namreč vrgli raketo na most. Takrat se je

zasvetilo, mi pa smo skočili čez most in se srečno skrili za bližnjo hišo onkraj reke. Razporedili smo se: eni proti Zagorju, drugi proti Litiji. Bil sem v skupini, ki je odšla proti Litiji. Nemci so nas zasledovali. Streljali so na nas. Večkrat smo legli na tla, in ko se je malo pomirilo, skočili naprej. Pred menoj je ležal vodnik Ludvik. Stresel sem ga za nogo, pa se ni zganil. Bil je mrtev. Ko smo prišli do zasede, sem komandirju povedal za mrtvega tovariša. Takoj je poslal štiri borce, da smo se vrnili ponj. Tvegali smo svoja življenja, toda prinesli smo ga na kraj naše zasede in ga tam pokopali.

JOŽE LAMPRET
Preša 15
Majšperk

Kdo je določil spremembo naziva?

Na oktobrski seji občinskega odbora ZZB NOV Radovljica so bohinjski delegati seznanili člane odbora, da so pred kratkim obnovljeni in razširjeni Kompasov hotel v Bohinju, ki je doslej nosil naziv po narodnem heroju in revolucionarju Stanetu Žagarju, preimenovali v hotel Kompas in dosedanji naziv Stane Žagar enostavno ukinili. Vsi člani odbora so bili zaradi takšnega enostranskega in z ničemer upravičljivega ukrepa odgovornih v Kompasu neprijetno presenečeni. Izrazili so nezadovoljstvo zaradi takšnega ravnanja in sklenili, da se krajevni odbor ZZB NOV Polje poveže s svojo krajevno skupnostjo, da bi skupaj od pristojnih samoupravnih in poslovnih organov Kompasovega hotela dobila odgovor – kdo in zakaj je odločil spremembo oziroma ukinitve dosedanjega naziva tega hotela. Odgovor bo obravnaval občinski odbor ZZB NOV Radovljica na prihodnjem zasedanju.

JR
Radovljica

O obvestilih v TV-15

Želim pripomniti nekaj glede obvestil v TV-15 za razna borčevska srečanja ter proslave. Svetoval bi vsem prirediteljem, da bi te proslave nekako datumsko uskladili, da bi nekdo vodil evidenco o tem. Naj navedem na primer 6. september 1981. Pet ali šest srečanj je bilo samo na Primorskem. Vprašam vas, ali se borci lahko udeležimo le enega ali dveh takih srečanj? Vsa se nam zdijo pomembna.

Kot ranjenec NOV sem se zdravil v bolnišnici Pavli, pa nisem mogel na srečanje, saj je bilo istega dne srečanje na Poreznu, in prav tako je bilo 6. septembra odkritje dveh obeležij – v Plaveh in Anhovem. V takem primeru lahko računamo na slabo udeležbo.

MIRKO STEPANČIČ
Nova Gorica

Popravek podatka

Odmev na Smrt bratov z Bleda, 35. številka TV-15

V vašem listu z dne 3. 9. 1981 sem na zadnji strani v članku Jožeta Ambrožiča prebral o smrti bratov Rus z Bleda. V predzadnjem stavku, ko piše o padlem Tomu Rusu, je napačen datum: namesto 20. september 1944 bi moralo pisati 20. avgust 1944. Sam sem osebno preživel to tragedijo brigade Simona Gregorčiča in to že opisal v reviji Borec, 4. številka, leto 1976, letnik 28.

V zadnji koloni prvega odstavka omenja izdajstvo v brigadi. Ali ne bi morali opisati osebe? V istem odstavku je beseda o osemdesetih padlih borcih. Menim, da natančna številka sploh ni ugotovljena in nikoli ne bo.

MIRKO STEPANČIČ
Nova Gorica

Madrid: še naprej pogovor gluhih?

Po treh mesecih odmora se v Madridu spet nadaljuje konferenca o evropski varnosti in sodelovanju. Če kaj, je prav ta konferenca najbolj natančen barometer obstoječega stanja v mednarodnih odnosih. Več kot leto dni je minilo od septembra 1980. leta, ko se je konferenca začela. Njen poglavitni namen naj bi bil zagotoviti, da se helsinški duh nadaljuje, se pravi, da se odnosi med evropskimi narodi še naprej odvijajo v duhu pomirljivosti, enakopravnosti in varnosti vseh. V Madridu naj bi zato najprej pregledali, ali in kako se uresničujejo sklepi prve, helsinške konference iz leta 1975, hkrati pa naj bi napravili nove korake v izvajanju helsinških dogovorov, še posebej na področju varnosti in v poglobljanju enakopravnega sodelovanja med vsemi udeleženci, se pravi med vsemi evropskimi državami ter Združenimi državami Amerike in Kanado, ki od vsega začetka sodelujeta na konferenci o evropski varnosti in sodelovanju.

Ves čas, od lanskega septembra pa do letošnjih zadnjih oktobrskih dni – torej v obdobju, ko naj bi evropski narodi potrdili privrženost helsinškim sklepom – smo bili priče prav nasprotnim tokovom v mednarodnih odnosih: siloviti in vse bolj zaostreni blokovski tekmi, ki je pustila globoke sledove na celotnem področju mednarodnih odnosov, hkrati pa je ves ta čas metala temno senco na delo in prizadevanja madridske konference. Vsi napori neuvršenih in nevtralnih držav, ki so si prizadevali v

zadnjem letu dni, da bi konferenco potegnili iz slepe ulice, so se razbili ob trdovratnem odporu blokovskih sil, da bi njune spore pustili zunaj konferenčnih vrat in se lotile pozitivnega dela v prid evropskega miru.

Tudi sedanje nadaljevanje madridske konference je pokazalo, da se nič bistvenega ni premaknilo v odnosih med velesilama, še naprej trajajo njuni spori in tekma, kar se je nujno preneslo tudi v konferenčno dvorano v Madridu. Sovjetski predstavnik je sicer u uvodnem govoru izrekel optimistične želje glede uspeha konference, toda že prve razprave so pokazale globok prepad med stališči in težnjami obeh blokov. Zahod skuša težišče dela konference pomakniti zgolj na tisti del, ki v njem vidi največ možnosti napadov na nasprotno stran. To je vprašanje človekovih pravic in pa odprtosti sodelovanja na področju informacij. Malo ali pa nič nočejo zahodne sile, predvsem seveda Združene države Amerike, slišati o tretji »košari« in njeni vsebini, se pravi o vprašanju evropske varnosti, ki vsebuje tudi zahteve po razorožitvi v Evropi. Sovjetska stran pa narobe vse težišče postavlja na vprašanje razorožitve v Evropi, pri čemer ima pred očmi zlasti nameravano namestitev ameriških raket v zahodni Evropi, povsem pa je gluha glede drugih zahtev ki zadevajo vprašanja prostega pretoka ljudi in idej ter informacij med evropskimi državami in pa vprašanje človekovih pravic.

Tako obstaja bojazen, da bo tudi sedanje nadaljevanje

madridske konference potekalo v znamenju pogovora gluhih. Toda če ugotavljamo, da se na madridski konferenci vsaj za zdaj ni nič premaknilo na boljše, pa je vendar v tem letu in še posebej v zadnjem času Evropa sama doživela marsikaj, kar bo gotovo tako ali drugače bodisi zaviralno, bodisi pospeševalno moralo vplivati na potek evropske konference ali na splošno stanje v medevropskih odnosih. Zaviralno utegne vsekakor delovati odločitev španske vlade – parlament jo je potrdil prav v dneh, ko je evropska konferenca obnovila delo – da se Španija priključi k Atlantskemu paktu. To bo brez dvoma vplivalo na spremembo razmerja sil v Evropi, kar ne more ostati brez kvarnih posledic za ustalitev razmer na celini.

Vendar smo hkrati priče še drugim procesom in pojavom v Evropi. Na prvem mestu velja omeniti svojevrstni referendum proti jedrski oborožitvi Evrope, ki so ga označevali siloviti protestni pohodi v številnih mestih zahodnoevropskih držav proti ameriškim in sovjetskim jedrskim raketam. Omeniti velja nadalje pomembne premike v razmerju notranjih političnih sil v posameznih evropskih državah, ki se kažejo v krepitvi in volilnih zmagah levih sil, ko so na volitvah v Franciji in Grčiji zmagali socialisti.

Zdaj gre v Evropi predvsem za to, da Madrid ne bi pomenil konca helsinškega duha, pač pa da bi potrdil njegovo nadaljevanje. **Drago Košmrlj**

Stroji se premalo vrtijo

Ko govorimo o stabilizaciji, nikakor ne bi smeli pozabiti na izkoriščenost zmogljivosti v slovenskem in jugoslovanskem gospodarstvu in na velike rezerve, ki se tu ponujajo. Pred meseci narejena analiza je namreč pokazala, da v naši republiki izkoriščamo stroje in naprave le okrog 50-odstotno, medtem ko je za drugod v državi ta podatek še nižji.

Tega pa si najbrž ne bi smeli več privoščiti. Če bi zmogljivosti, ki so nam na voljo, uspeli bolje izrabiti, bi po eni strani znatno povečali dohodek organizacij združenega dela, po drugi pa zmanjšali pritisk na področju naložb. Danes se dogaja, da v tovarnah kupujejo novo opremo, stare pa marsikje ne izkoristijo.

Res pa je, da zmogljivosti v posameznih organizacijah izkoriščajo zelo različno. To kažejo tudi podatki o delu v izmenah. Pred nedavnim je bilo rečeno, da okrog 80 odstotkov delavcev v Sloveniji dela v prvi izmeni, kar zgovorno priča o velikih možnostih, zlasti za delo v popoldanskem in večernem času. V kovinsko-predelovalni industriji delajo povprečno v 1,36 izmene, v strojni industriji v 1,2 izmene, medtem ko je za tekstilno industrijo ta podatek veliko bolj razveseljiv.

V tovarni avtomobilov in motorjev v Mariboru so bile proizvodne zmogljivosti izkoriščene le 52-odstotno. Po podatkih mariborskega ekonomskega centra je v tej organizaciji izkoriščenost v občini najmanjša, zato se seveda postavlja vprašanje, kje so vzroki. Predstavniki tovarne pravijo, da jih gre iskati zlasti v neredni preskrbi s surovinami in reprodukcijskim materialom. Okrog 300 kooperantov dobavlja različne dele velikokrat z zamudo. Trdijo

tudi, da je treba krivdo iskati v zastarelih strojih. Skupaj jih imajo okrog 1500, vendar jih je polovica starih tudi po 30 in več let. Mimo tega ne kaže prezreti, da imajo še številna ozka grla, ki močno ovirajo hitrejšo povečevanje izdelave.

Če bi uspeli te vzroke odstraniti, bi dohodek nesporno lahko občutno povečali. Drugače je v nekaterih drugih organizacijah združenega dela. V Loških tovarnah hladilnikov je izkoriščenost zmogljivosti precej večja kot v tovarni avtomobilov v Mariboru. V tamkajšnji livarni se je vrtela okrog 72 odstotkov. Vendar pa tudi v Škofji Loki s tem niso zadovoljni. Ugotavljajo, da izkoriščenost ne narašča, kar je dokaj zaskrbljujoče. Kar tretjina vseh zastojev nastaja zaradi pomanjkanja delovne sile. Slabo tretjino teh zastojev pripisujejo raznim popravilom, medtem ko za druge prekinitve v proizvodnji »krivijo« pomanjkanje surovin itn.

Do zanimivih ugotovitev so prišli v kemični tovarni Jub v Dolu pri Ljubljani. Zatrjujejo, da so pri njih posamezni stroji zelo različno izkoriščeni. Nekateri samo 61-odstotno, drugi pa tudi 100-odstotno in več. Ker to vedo, vedo tudi, kje so največje možnosti za povečanje proizvodnje in zmanjševanje stroškov.

Velike rezerve imajo brez dvoma tudi v sestavljeni organizaciji Iskra. Povprečno delajo v 1,32 izmene, kar pa ni posebej pohvalno. Lani so stroje in naprave izkoristili povprečno 73-odstotno. Treba je reči, da številne temeljne organizacije ša danes dalajo v eni izmeni.

Spričo tega lahko z zanesljivostjo trdimo, da se s premajhno izkoriščenostjo proizvodnih zmogljivosti sreču-

jemo v pretežnem delu slovenske industrije. Nič koliko organizacij ša sedaj dela le v eni izmeni, kar pomeni, da dragocene naprave, do katerih smo mogoče prišli z velikimi težavami, zelo slabo uporabljamo.

Številni menijo, da so organizacije doslej velik del svojih izdelkov lahko prodale na domačem trgu, da so stroške zaračunale v cene, in na ta način dokaj lagodno živele, četudi so se stroji vrteli le sodeem ur na dan. Očitno se bo to stanje sedaj krepko preobrnilo, zato bodo v takih organizacijah morali zelo resno razmišljati o svojem ravnanju.

Ponekod trdijo, da druge izmene ne morejo uvesti, ker ni mogoče dobiti delavcev, ki bi bili pripravljeni delati v popoldanski izmeni. To naj bi zlasti veljalo za mestna okolja. Mogoče je nekaj resnice v tem, seveda pa se bo v zaostrenih gospodarskih razmerah kaj hitro postavilo vprašanje, kako naprej. Če zmogljivosti ne bodo bolje izkoriščali, se bo utegnulo zgoditi, da bodo ob delo tudi tisti, ki delajo dopoldne, saj se ne bodo sposobni spoprijeti se z vse večjimi zahtevami na trgu.

Marsikje stroji stojijo zaradi pomanjkanja surovin. Očitno bo zato tudi tu treba hitreje ukrepati. Zastarele kooperantske odnose bo treba zamenjati z dohodkovnimi, se trdneje povezati znotraj reprodukcijskih celot in tako odstraniti pomembno oviro. Res je sicer, da tega ni mogoče postoriti čez noč, res pa je tudi, da se ponekod uveljavljanju takih odnosov še vedno upirajo.

Seveda niso to edini vzroki za majhno izkoriščenost proizvodnih zmogljivosti pri nas. Našteti bi jih bilo mogoče še celo vrsto. Zdi pa se, da so to tisti poglavitni, na katere bi morali biti najbolj pazljivi. **Darko Marin**

Težave se zrcalijo tudi navzven

Tako so ugotavljali minuli teden na posvetu ob obletnici prve beograjske konference neuvršenih v Ljubljani, ko so naglašeno govorili o ekonomskem sodelovanju med neuvršenimi in se tako dotaknili tudi notranjih gospodarskih razmer v Jugoslaviji. Mitja Ribičič je opozoril, da se razvoj naših notranjih usmeritev zrcali v naši neuvrščeni politiki in njenem razumevanju ter tudi opredeljevanju zanjo. Njegove besede je potrdil Jože Smole, ki je poudaril izreden pomen kritičnega pristopa do lastnega ravnanja, zlasti če upoštevamo številne zunanje in notranje pritiske na našo politiko po Titovi in Kardeljevi smrti.

Večina govornikov je potrdila že razširjeno mnenje, da je sicer politika neuvrščanja v naši družbi sprejeta in dojeta, medtem ko reševanja ekonomskih vprašanj, ki bi morala

tako politiko spremljati, še vedno niso dovolj dobro razumeli in povezali z zahtevami po novem mednarodnem ekonomskem redu.

Jože Smole je s tem v zvezi dejal, da se doma še vedno obnašamo (v praksi) drugače kot na mednarodnem področju in je še marsikje močno navzoča avtarkična miselnost.

Skratka, vsi, ki so na omenjenem posvetu spregovorili o ekonomskem sodelovanju z neuvršenimi, so ugotavljali naše šibke ekonomske vezi z deželami v razvoju in neuvršenimi in izražali tudi potrebo po njihovem prevrednotenju ter globljih analizah, da bi ugotovili, čemu ne pride do kakovostnih premikov. Da pa bi se zares kaj premaknilo, je potrebno sodelovanje celotne družbe in seveda – združenega dela. In prav združeno delo je pogosto slabo informirano, za kar gre

delna krivda slabemu informiranju; slabše informiranje je izraz pomanjkljivega dela naših predstavništev v tujini, ki sicer delujejo na političnem področju, zanemarjajo pa povezovalne in stike na ekonomski ravni.

Ko so zares kritično preraševali številna vprašanja, ki jih poraja današnji svetovni politični trenutek in ki odsevajo v politiki in ravnanju neuvršenih, so omenjali tudi področje kulturnega sodelovanja med neuvršenimi ter naš, včasih nedosleden, podcenjevalni odnos do kultur dežel v razvoju.

Osnovno misel, ki je tičala za vsemi kritičnimi pogledi do našega uveljavljanja neuvršenosti, pa so zajele besede Bogdana Osolnika, ki je dejal, da moramo zaradi naše lastne revolucionarnosti in vloge v neuvrščenem gibanju z delom dokazati, da nismo niti bivši niti utrujeni!

B. Ž. J.

Delo poteka, kot smo načrtovali

»V občini Ravne na Koroškem sestavlja občinsko konferenco ZRVS pet krajevnih organizacij. Pred nedavnim je bilo v občini tudi toliko krajevnih skupnosti. Vendar pa smo se prebivalci odločili, da so te prevelike, in smo jih razdelili na več manjših. ZRVS pa se tej delitvi še ni prilagodila, ker tudi nove KS še niso zaživele tako, kot bi morale. Predvidevamo, da bomo našo organizacijo prilagodili novim razmeram v letu 1983.« Tako je začel svoja razmišljanja o delu in načrtih rezervnih vojaških starešin na Ravnah njihov predsednik Franc Dobnik.

»Sicer pa poteka delo v na-

ši organizaciji po delovnih načrtih, ki se seveda ujemajo z delovnim načrtom republiške konference ZRVS. V nekaterih naših organizacijah imajo tudi dopolnilni program, ki obsega posamično in skupinsko izobraževanje. Rezervni starešine tako predelujejo predvsem snov o pehotnem orožju, topografiji in taktičnoorientacijske naloge. Program dela, ki smo si ga zastavili za leto, smo v celoti uresničili in smo z rezultati kar zadovoljni. Po krajevnih organizacijah smo opravili vsa predvidena predavanja, taktičnoorientacijske pohode in streljanja. To smo uresničili tudi v občinskem merilu. Pri tem pa smo imeli nekatere težave, pred-

vsem gmotnega značaja. Že več let poskušamo rešiti problem strelišča. Do zdaj smo uporabljali travnik na Poljanah in plačali veliko denarja za uporabo. Zdaj iščemo druge možnosti za to. Vse krajevine in tudi občinsko konferenco pestijo prostorski problemi. Saj nočemo veliko, vsaj sobo, v kateri bi se lahko sestajali in v kateri bi lahko imeli shranjene razne dokumente, med katerimi so nekateri tudi zaupni. Zdaj imajo te dokumente shranjene predsedniki krajevnih organizacij kar doma ali pa na delovnem mestu. Vsekakor pa to ni rešitev.

V prihodnje si bomo prizadevali, da bi poglobili sodelovanje z drugimi občinski-

mi organizacijami v naši regiji. Do zdaj smo vse občinske ZRVS pošiljale na seminarje za predavatelje svoje članke. Dogovarjamo pa se, da naj bi iz regije poslali največ dva. S tem bi prihranili precej denarja, pa tudi kakovost predavanj bi bila brez dvoma veliko boljša. V bližnji prihodnosti je naša največja naloga izvedba volitev. Dogovorili smo se, da bodo krajevine volilne konference decembra, občinska pa bo konec januarja prihodnje leto. Sredi tega meseca se bo sešla kadrovska komisija in pregledala vse možne kandidate za opravljanje funkcij v naši organizaciji. Prihodnje leto smo tudi gostitelji srečanja rezervnih starešin naše

regije in starešin z območja Varaždina, Osijeka ter Bjelovarja. Letos smo se srečali v Varaždinu in izmenjali mnenja in izkušnje o vzgoji mladine na področju obrambe in zaštite. Mislim, da so še številne možnosti za sodelovanje med nami. O njih bomo razpravljali na sestanku, ki bo še ta mesec. Rezervni starešine iz Varaždina, Osijeka in Bjelovara pa so izrazili željo, da bi sodelovali na naših taktičnoorientacijskih pohodih, saj pri njih ta oblika dela še ni zaživele tako, kot bi morala. Prosili so nas, naj bi jim poslali programe teh pohodov, da bi se jih udeležili ne samo kot gostje, ampak kot tekmovalci.

Tudi naše sodelovanje z

mladino v občini Ravne bomo morali razširiti in predvsem najti nove oblike za sodelovanje pri usposabljanju za obrambo in zaščito. To sodelovanje je zdaj po naši oceni dobro, saj ne mine akcija, v kateri ne bi sodelovali. Mladinske ekipe sodelujejo tudi na vseh naših pohodih in na zadnjem občinskem pohodu je sodelovalo več mladinskih vrst kot pa naših. Naši člani so tudi mentorji v obrambnih krožkih po šolah.

Veliko bolj si bomo morali prizadevati, da bi v naše vrste vključili tovariše in tovarišice, ki nimajo čina.

Bojan Kuntarič

Prostovoljke v usposabljanju za SLO

Predsedstvo republiške konference ZSMS je na torkovi seji, 27. oktobra, poleg kmetijstva, ki mu je namenilo največ časa, pa priprav na volitve v letu 1982 ter sprejema sklepov in stališč konference RK ZSMS analiziralo usposabljanje prostovoljk za pouk vojaških veščin in spretnosti v Mariboru v letu 1981 in podalo nekaj smernic za v prihodnje. »Zavedamo se,« je dejal Andrej Brvar, »da je pomembno idejno in strokovno usposabljanje mladine za splošen ljudski odpor. Aktivnost ZSM na področju SLO in DS je usmerjena k usposabljanju članstva za neposredne naloge, ki jih imamo na tem področju. Realizirati jih poskušamo v različnih oblikah obrambnih dnevnov, krožkov, teritorialne obrambe, mladink prostovoljk itd. Še posebno pozornost je treba nameniti

vključevanju mladink, saj je še vedno velik razkorak med deklarativnim in resničnim vključevanjem žensk v koncept SLO, še je razširjeno mišljenje, da ženske nimajo enakovrednega pristopa, da je njihovo mesto bolj v saniteti, ne pa toliko v konkretnem vojaškem odporu. To mnenje je treba podreti, in to pripomba je že dala mladinska organizacija potem, ko je na pobudo sveta predsedstva SFRJ in SRS za ljudsko obrambo republiški sekretariat za LO izdelal program za štirinajstdnevno usposabljanje študentk višjih šol in fakultet za osnovna znanja in veščine v oboroženem boju.«

Letošnje usposabljanje je bilo v Pekrah pri Mariboru v dveh izmenah. Odziv študentk ni bil zadovoljiv, zato so se jim pridružile še srednješolke.

Od 240 načrtovanih se je usposabljanja udeležilo 140 prostovoljk. Končni cilj akcije je bil, da mladinke pridobijo čim razvonejši ter tako svoje znanje lahko izkoristijo in obnavljajo v enotah TO v svojih občinah. Vendar pa so pri vključevanju vaje marsikje že naletele na težave. Znanje bo obležalo, zastaralo, in spet je vržen v zrak del družbenih sredstev, ki so bila porabljeni v ta namen. Na konferenci so menili, da bi morali v prihodnje določiti kriterije v obvladanju veščin in spretnosti, po katerih bi posamezne mladinke prostovoljke dobile določen čin.

Prihodnje leto bo mladinska organizacija spet nosilka te pomembne akcije vključevanja mladink v splošen ljudski odpor. V občinah naj bi k sodelovanju pritegnili še ostale

družbenopolitične organizacije, posebno koristno vlogo bi lahko odigrala Zveza rezervnih vojaških starešin. V okviru univerzitetnih konferenc ZSMS bo treba akcijo voditi intenzivneje in nameniti pozornost poprejšnji motivaciji deklet. Rok usposabljanja pa bo treba prilagoditi izpitnim rokom na fakultetah.

Sicer pa so se vsi navzoči na seji strinjali s tem, da se mora ZSMS srečati s celotno podoben usposabljanja v SLO. Več mora razpravljati o možnostih tovrstnega izobraževanja in vključevanja vse mladine. Potrebno je celotno podružbljanje in interdisciplinarno pristopanje k problemu. Vsa ta prizadevanja bodo med drugimi vključena v priprave na 11. kongres ZSMS prihodnje leto.

Živa Drole

Ob jubileju

Krajevna organizacija ZB v Kostanjevici na Krki in družbenopolitične organizacije v krajevni skupnosti so pred nedavnim s priložnostno slovesnostjo počastile petinosemdeseto obletnico najstarejšega člana Alojza Piska. V pogovoru je Alojz Pisek obudil spomine na dni, ki jih je preživel v avstro-ogrski vojski in kako slabo so ravnali oficirji z vojakmi. Posebej je poudaril, da se je takoj, ko je Maister začel zbirati borce za severno mejo, priključil njegovim enotam. Med obema vojnama je delal kot tesar in gozdar, kar mu je komaj zadoščalo za življenje. Že leta 1941 se je vključil v vrste OF, vendar so ga Italijani zaradi izdajstva poslali v internacijo. Leta 1944 se je v Bariju priključil 3. prekomorski brigadi. Z njo se je bojeval do kapitulacije Nemčije. Jeseni 1945 se je vrnil domov v Orehovec, nedaleč od Kostanjevice. Tam se je tudi zaposlil in dočkal upokojeitev.

Oči pa so se mu kar zasvetile, ko je začel pripovedovati o svojih številnih lovskih dogodivščinah. Kljub petinosemdesetletni letosti je še vedno aktiven član LD in ne manjka na nobeni njihovi akciji. Od srca smo se nasmejali, ko nam je pripovedoval šaljive dogodivščine z njegovo pipico.

Ivan Divjak

Vse večji pomen nabora

V jeseniški občini vsako leto namenijo več pozornosti naboru mladink, ki se pripravljajo za odhod v JLA. Tudi letos so predstavniki oddelka za ljudsko obrambo pri skupščini občine Jesenice skupaj z občinsko konferenco ZSMS Jesenice poskrbeli, da je nabor potekal uspešno.

Priprave za letošnji nabor so se začele že v začetku letošnjega leta. Oddelek za ljudsko obrambo je ob tem uspešno sodeloval s predstavniki mladinskih organizacij, krajevnih skupnosti, športnih in drugih organizacij.

Člani naborne komisije so ob koncu nabora povedali, da so bili vsi naborniki zelo disciplinirani. V precejšnji meri so člani komisije tudi upoštevali želje mladink, kje bi želeli služiti vojaški rok. Pri tem so upoštevali znanje in druge sposobnosti posameznikov.

Janko Rabič

Slovesna zaobljuba

Podobno kot v vseh garnizonih so se slovesno zaopjubil tudi vojniki v vojašnici Mirka Bračiča v Ribnici (Tekst in foto: France Brus)

V teh dneh po vseh vojašnicah po naši domovini odmevajo iz mladih grl besede »Jaz vojak ...«. S tem je še ena generacija pripadnikov JLA potrdila, da bo varovala in branila svetle pridobitve naše revolucije in krepila obrambno moč naše domovine in pot, ki nam jo je začrtal tovariš Tito.

Za vsakega vojaka je to pomemben trenutek, saj se slovesnih zaobljub udeležijo tudi starši, pionirji, mladina in predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Hkrati pa vsem tem mladi vojaki lahko pokažejo, kaj so se že naučili med bivanjem v JLA.

Nova generacija teritorialcev

Na Osankarici na Pohorju je slovesno zaprisegla že osma generacija mladincev prostovoljcev v enotah teritorialne obrambe. Predsednik mestnega komiteja ZKS Maribor Alojz Vindiš-Dunda je pozdravil 184 mladink in mladincev in med drugim poudaril, da večina njihovih predhodnikov, teh je že več kot tri tisoč, danes opravlja pomembne naloge v TO, v rezervnem sestavu JLA in v organizacijah združenega dela ter družbenopolitičnih skupnostih. Opozoril je tudi, da se mora mladina tudi danes oplajati z vrlinami in izkušnjami iz NOV, saj jih danes še kako potrebujemo.

V kulturnem programu, s katerim so popestrili slovesnost, so sodelovali oktet Marles, tezenska godba na pihala in člani mariborskega gledališča.

Drago Miklavc

V domu obrambne vzgoje

Člani ZBZ NOV iz krajevine skupnosti Jožice Flander so se 13. oktobra udeležili enodnevnega seminarja v domu obrambne vzgoje v Pekrah. Kristina Kranjc jih je seznanila z organizacijo SLO in DZ, prav tako pa so se borci seznanili z najsodobnejšim orožjem, njegovim delovanjem in učinkovitostjo. Z veliko pozornostjo so si ogledali film, ki je prikazoval krajevno skupnost v obrambnih pripravah, v začetku vojne in pogojih začasnih zasedb.

V Pekrah so se borci iz krajevine skupnosti Jožice Flander srečali tudi z borci iz krajevnih skupnosti Angela Besednjaka in Franca Rozmana Staneta. V pogovoru so borci izrazili željo, da bi pripravili še več takšnih predavanj in srečanj.

Angela Jelen

Partizanska pesem je ogrela Norvežane

Številnim državam Evrope, v katerih je že gostoval Partizanski pevski zbor iz Ljubljane, se je pridružila še Norveška, ki je imela v zadnji svetovni vojni močno organizirano odporniško gibanje. Mnogo naših državljanov, ki so jih preganjali in mučili nemški nacisti v taboriščih te države, je izgubilo življenje.

Pevci PPZ so svojo turnejo začeli v Bergnu. Dež in veter sta tu vsakodnevna spremljevalca in tako aktivna, da so letos meščani sončne dneve lahko prešteli na prste. Že prvi dan prihoda je bil koncert v čudoviti dvorani nekdanje kraljeve »Hakonshallen«, ki je presenetila s svojo posebno urejenostjo, gotsko arhitekturo in akustiko. Dvorana je v stari palači, ki je bila zgrajena sredi 13. stoletja. Med vojno je bila močno poškodovana. Prizadevni meščani Bergna so jo obnovili v letih 1957 do 1961. Pevci PPZ so imeli čast, da so nastopili v tej dvorani in s svojim programom pod vodstvom dirigenta Milivoja Šurbeka, harmonike in solistov uspešno opravičili pozornost prirediteljev in poslušalcev. Partizanske in narodne pesmi so

zazvenele v vseh svojih razsežnostih in nežnostih. Poslušalci so bili presenečeni nad melodijami partizanskih skladb. Po koncertu je bilo slišati: »Enkratno doživetje je poslušati petje takih pesmi iz tako močnega zbora«.

Naslednji dan so se pevci poklonili jugoslovanskim žrtvam nemških nacistov, interniranih na Norveškem in pokopanih v skupnem grobu na pokopališču v mestu Os, oddaljenem 30 kilome-

trov od Bergna. Nato je bil sprejem v klubu veteranov druge svetovne vojne. Z vsakim pevcem posebej se je rokoval predsednik kluba Lars Gjendemsjö. V pozdravnem govoru je poudaril pomembnost boja partizanov Jugoslavije proti silam Hitlerjeve koalicije. Borci protinacizma Norveške še posebno cenijo žrtve in hrabrost NOV Jugoslavije, ker so s svojim bojem držali toliko nemških divizij na svojem ozemlju in s tem ogromno prispevali k

uničenju Hitlerja.

V imenu vseh pevcev se je za sprejem in pozdravni nagovor zahvalil predsednik IO PPZ Vlado Zorž in mu izročil poleg monografije Ljubljane, zadnje plošče partizanskih pesmi PPZ, še relief maršala Tita – dar sindikalnih glasil Jugoslavije, izdelan ob 30-letnici samoupravljanja.

Pred odhodom iz Bergna v Oslo sta pevce sprejela še predsednik kluba »Jugoslavia – Norge« Slavko Škorjanc, ki je izročil PPZ člansko legitimacijo, ga sprejel za svojega člana, ter predsednik združenja pevskih zborov občine Bergen v klubu moškega pevskega zbora »MANNKORET – RAN«. Moški pevski zbor »RAN« je zapel več pesmi v pozdrav pevcem PPZ. Za slovo od prijaznih prirediteljev so tudi pevci odgovorili s pesmijo »Zdaj zaori...«.

V Oslu je pevce poleg kulturnega atašeja naše ambasade prvi pozdravil Jon Nordin Jamtli, sekretar društva »NORSK – JUGOSLAVISK SÅMBAND«. Prvi dan v Oslu je bil zelo naporen. Pevci so morali že po krajšem odmoru na snemanje. V studiu norveškega radia so po-

sneli 30-minutni program partizanskih pesmi. Zvečer je bil na programu koncert v veliki univerzitetni dvorani. Zaradi pomembnosti koncerta so pevci sporazumno z gostitelji žrtvovali sprejem pri predsedniku mestne skupščine. Obiskala ga je le delegacija zbora v spremstvu našega ambasadorja Djona Široka, predstavnice mestne skupščine Ljubljane Ljudmile Plesničarjeve, mu izročila plaketo mesta Ljubljane, ploščo partizanskih pesmi in lepo opremljeno knjigo Umetnost in revolucija.

Nastop pevcev PPZ v univerzitetni dvorani je po prihodu na oder s pesmijo pozdravil moški pevski zbor iz Osla. V zahvalo in pozornost so pevci PPZ odgovorili s pesmijo »Zdravica«. Program pesmi, ki je bil za gostovanje na Norveškem posebno pripravljen, je tudi v tej dvorani presenetil zahtevno publiko in nudil več, kot so pričakovali, posebno solisti so bili nagrajeni z velikim aplavzom. Na koncu koncerta so poslušalci v ritmu ploskanja stoje pozdravili odhod pevcev z odra. Tak aplavz so pevci tudi zaslužili, saj so peli disciplinirano v

okviru možnosti in dostojno zastopali našo pesem.

Zadnji dan bivanja na Norveškem so bili pevci gosti politične šole sindikatov v Syverud-Asnu. Pred odhodom v ta kraj so se pevci poklonili jugoslovanskim žrtvam nacizma, pokopanim na pokopališču v Oslu, z vencom rož in žalostinko.

Kolektiv sindikalne politične šole vzgaja politične sindikalne kadre v 4 stopnjah. Studij traja 6 tednov, letno konča šolanje prek 4000 sindikalnih delavcev. V tej šoli so imeli pevci PPZ zadnji nastop. Končali so ga z Internacionalo, ki so jo peli vsi v dvorani.

Koncertna turneja PPZ se je na Norveškem uspešno končala. Norveška je slišala partizansko pesem in jo z odobravanjem sprejela. Revolucionarna in narodna pesem narodov Jugoslavije sta vzgali tudi tu. »Partizanske, revolucionarne in narodne pesmi so »mrzlim« Skandinavcem ogrele srca in dlani,« je v zahvalo povedal pevcem na odru univerzitetne dvorane predsednik društva »Jugoslavia – Norveška«, član norveškega parlamenta, Osmund Faremo.

—ce—

Župan mesta Oslo, dirigent Milivoj Šurbek, članica mestne skupščine dr. Ljudmila Plesničar in predsednik PPZ Vlado Zorž v dvorani mestne skupščine Oslo

Umetniške upodobitve izpod kiparskih prstov

Portreti narodnih herojev

S predsednikom komisije za likovno dejavnost pri svetu za razvijanje in ohranjanje tradicij NOB (pri RO ZZB NOV Slovenije) Vladimirjem Lakovičem ter s kiparji Albinom Ambrožičem, Marjanom Keršičem-Belačem ter Boštjanom Putrihom smo se sestali v kletnem ateljeju kiparja Ambrožiča na Rimski cesti v Ljubljani, da bi iz ust umetnikov slišali, kako se uresničuje zamisel upodabljanja slovenskih narodnih herojev v doprskih kipih.

»Ideja o upodobitvi slovenskih narodnih herojev v doprskih kipih je že stara. Pobudo, ki jo je prevzel RO ZZB NOV Slovenije in z njim svet za tradicije, pa smo začeli uresničevati še ne tako dolgo in realizacija upodobitev predvidenega števila herojev gre proti koncu,« nam je povedal Vladimir Lakovič. »Naša komisija pri svetu je skicala sestanek z določenim številom slovenskih kiparjev, kjer smo se pogovorili o osnovnih skupnih merilih za kiparske rešitve ter o honorarjih. Potem smo se še sestajali ter se dogovorili, kdo bo koža upodobil. Avtorji so se resno lotili svojega dela. Tu velja še poudariti, da smo stopili v stik s slovenskimi občinami, ki so zainteresirane za to, da upodobimo naše še živeče heroje.«

Od vseh slovenskih narodnih herojev (imenovanih je bilo 175) je bilo v začetku ak-

cije izdelave doprskih kipov živih še 46. Šest od njih so ob nekaterih jubilejih že upodobili naši kiparji, medtem ko je v nekaterih občinah mimo te akcije že dogovorjeno za upodobitve sedmih narodnih herojev. Tako je prišlo v poštev trinideset portretirancev, ki jih ta hip upodablja ali pa jih je že upodobilo sedemnajst slovenskih kiparjev, za dva pa, ki živita v Beogradu, bodo najbrž pri-

Albin Ambrožič: portret narodnega heroja Vinka Robeka

skečili na pomoč beograjski umetniki.

V omenjeni akciji sodelujejo tako rekoč kiparji vseh generacij, kar je predvsem spodbuda in priznanje mlajšim. Boštjan Putrih je v pogovoru dejal, da je taka zaupana naloga še zlasti pomembna zato, ker se mladi, pa tudi kiparji nasploh le stežka izkažejo pred javnost-

jo brez družbenih naročil, poleg tega pa jim pomeni vsako naročilo določeno finančno gotovost za nekaj časa pri nadaljnjem delu.

»Četudi je tema določena, daje kiparju portret obilo možnosti za izražanje lastne likovne govornice, in tako prispeva k izražanju kiparjevih specifičnih pristopov do oblikovanja, plastičnosti, zajemanja elementov svetlobe in sence ter nenazadnje do

Boštjan Putrih: Drago Flis – Strela

obdelave površine,« je povedal kipar Putrih, Albin Ambrožič, tudi predstavnik mlajše generacije, pa je dodal, da se pri svojem delu rad spopada s problemom spoznavanja osebnosti portretirancev; rad raziskuje. Prav tako je bil naročila vesel tudi kipar borčevske generacije Marjan Keršič-Belač. V krajšem časovnem razmaku je

upodobil Aleša Beblerja, Janka Rudolfa in Mateja Bora. Enako kot mlajša kiparska sogovornika, je tudi on »svobodnjak« in meni, da so za kiparsko delo izredno slabi časi, saj ni ne pravih zasebnih ne družbenih naročil. Hudoval se je na splošno potrošniško miselnost ljudi, ki dajejo veliko denarja za vrsto kičastih okrasov svojih (pogosto tudi kičastih) domov, medtem ko se pri li-

Janez Pirnat: Rado Pehaček

kovnem opremljanju bivališč zadovoljijo s slabimi reprodukcijami in spet – likovnim kičem.

Vladimir Lakovič, ki vzdržuje stike s kiparji in spremlja potek akcije, meni, da je raven likovnih upodobitev narodnih herojev visoka, in da so bili prvi in edini pravi cenzorji pri tem delu umet-

niki sami. Poleg tega pa je bilo brez dvoma pomembno tudi to, da so si umetniki in portretiranci nekako »izbrali« drug drugega in med portretiranjem imeli zares dobre, prijateljske stike.

Pričakovati je bilo in naši sogovorniki so v pogovoru tudi res načeli temo postavljanja in upodabljanja spomenikov na temo NOB pri nas. Zlasti so se hudovali in

Marjan Keršič – Belač: dr. Anton Bebler – Primož

se spraševali, kako to, da je večina slovenskih (pomembnih) spomenikov tako skromnih (pri tem so imeli v mislih majhna finančna sredstva, odmerjena za posamezen spomenik), medtem ko so se marsikje v Jugoslaviji lotili takih projektov neprimerno bolj samozavestno in širokopotezno.

S tem, ko bo upodobljen

zadnji portretiranec iz omejenega seznama narodnih herojev, najbrž celotna akcija še ne bi smela biti končana. Vrsta je še slovenskih revolucionarjev, ki bi jih bilo treba ujeti v likovni podobi, vrsta pa je tudi padlih in umrlih narodnih herojev, ki še niso upodobljeni. Toda pri komisiji za likovno dejavnost (pri svetu za razvijanje tradicij NOV predsedstva RO ZZB NOV) se zavedajo,

Marjan Keršič – Belač: Jan-ko Rudolf

da je treba načrtovati naloge v takem obsegu, da so v danem trenutku realne. Zato se lahko z njimi veselimo, da gre tolikratna akcija uspešno h koncu in želimo, da bo imela družba tudi v prihodnje željo in razumevanje za njeno nadaljevanje.

B. Ž. J.

SPREMLJAMO

Tudi v televizijskem sporu napovedujejo spremembe nekaterih ustaljenih navad. V letih, ki so za nami, smo se namreč navadili na razmeroma obsežen delež tujih, uvoženih oddaj, bodisi filmov in nadaljevanj bodisi reportaž, prenosov, razvedrilnih programov in podobnih zvrsti. Splošni jugoslovanski boj za ekonomsko, predvsem devizno preživetje terja skrajno varčevanje tudi v tej smeri. Uvoz oddaj, čeprav organiziran prek skupne jugoslovanske televizijske mreže, je vendarle drag, in si ga v dosedanjem obsegu zagotovo ne moremo več privoščiti.

Ker je dobava tujih oddaj že zastala (za zdaj posledic še ni čutiti, ker se zmerom »deluje« stara zaloga), bo treba več sil vložiti v pripravo lastnih oddaj. Te so, čeprav posnete za dinarje, seveda dražje od tujih, za katere je treba plačati samo najemnino, zato seveda nihče ne upa pomisliti, da bi lahko domače televizijske ekipe povsem pokrile vrzel, ki se bo pokazala, ko bo zaloga tujih oddaj pošla. Tega ne dopuščajo niti finančne niti kadrovske možnosti. Nemožne je misliti, da bi lahko s svojimi silami bistveno povečali obseg zares kvalitetnih izvirnih oddaj in z njimi nadomestili kljub vsemu pestri spored, kot ga omogoča izbor iz najboljšega, kar ustvarijo v studijih zahodnoevropske Evrovizije, na evropskem vzhodu v okviru Intervizije ter seveda še drugod po svetu, v Združenih državah Amerike, v Kanadi,

v Avstraliji, na Japonskem in še v tej ali oni izmed ustvarjalno razvijajočih se neuvrščenih dežel.

Kar mora slediti, je neizogibna konsekvence stabilizacijskih spoznanj in ravnanj: televizijske programske ure bo treba nekoliko skrajšati, čemur pa gledalci – razen redkih izjem – zanesljivo ne bomo ugovarjali. Tudi mi sami televiziji priporočamo ravnanje v skladu z geslom: bolje manj, a tisto zares dobro, pri čemer se skupaj z raziskovalci poslušanoosti posameznih programskih pasov zavedamo, da je bilo in še zmerom je precej oddaj, ki gredo v prazno, niso gledane (zlasti ne v poznih večernih urah) in so zategadelj, milo povedano, nesmotrne.

Osvredotočenje k domači ustvarjalnosti pa bo seveda terjalo delovno obvezo večjega števila avtorjev, tudi tistih, ki doslej na televiziji še niso sodelovali, ali pa je bilo njihovo sodelovanje kvečjemu občasno.

Nekaj znamenj takšnega odpiranja televizije navzven izkazuje predvsem spored televizijskih iger. Izvirne tv igre so, kot je znano, na sporedu vsak prvi ponedeljek v mesecu (z izjemo poletnih mesecev), tako da se jih zvrsti na leto deset. V oktobru smo videli Jonov let, ki ga je kot scenarist (po noveli pisatelja Mateja Dolenca) podpisal režiser Filip Robar-Dorin, eden izmed pripadnikov tako imenovane »mlade garde« slovenskih filmskih avtorjev, kot novembrska tv igra pa nam je bil v režiji prav tako še mladega Talala

Hadija (po rodu Palestinca, ki pa se je prelevil v »naturaliziranega Slovenca«) predstavljen Blagor premagancev staroste slovenskih dramatikov Ivana Mraka. V bolj ali manj oddaljeni zvezi kaže omeniti še tretjega filmarja, ki je za televizijsko rabo na poseben način ekraniziral knjigo enega od piščočih avtorjev: Milana Ljubiča in njegov povzetek Iznancev Franca Setinca.

Jonov let se je ukvarjal s sodobno problematiko mladega rodu v naših življenjskih in družbenih razmerah ali natančneje: z življenjskimi situacijami dela tega rodu; in še bolj natančno – s posebno življenjsko dramo enega izmed mladeničev, ki pripada sloju »dobro situiranih«, a se svojega položaja ne zave in se, čeprav za ceno težke odkupnine, odcepi od zla, ki ga je skoraj vsrkalo vase. Gre za mlade ljudi, ki so otroci tako ali drugače premožnih staršev, preskrbljeni z vsem, čemur bi se reklo »predmetni svet«, toda pri vsem tem osiromašeni za kakršnokoli človeško bližino in družinsko toplino. Navdajajo jih prazni tok življenjskih ur, občutje brezcilnosti ter beg k slepilom, omamam in neposrednim mamilom. Takšni, kot so, so pravzaprav siromaki. Junak tega filma Maks se iz objema svoje notranje bede reši z iskreno ljubeznijo, ki ima vrednost vsebinskega in eksistencialnega očiščenja. Do sem je drama njegovega doživljanja smotno izpeljana. Svojo moč izgubi prav tam, kjer bi morala seči najgloblje: na točki od-

ločilnega dramskega preobrata. Dekletu želi izpolniti eno izmed velikih želja, kot pilot v aeroklubu jo vzame s seboj v letalo, ki pa mu ga je prepovedano pilotirati, nakar doživi še prisilni pristane kot poselidico svoje tehnične napake, pri tem razbije letalo, si zapravi dekletovo zaupanje in si prisluži pot v zapor. Ko se bo vrnil, bo navzven brez vsega, kar je imel poprej, navznoter pa vendarle ozdravljen in bogat spoznanj. Vsaj tako nam je sugerirano. Trdno utemeljena ta njegova transformacija ni, saj tudi prelomni dogodek (z letalom) nima dimenzij usodnosti in je le bolj ali manj naključen. V tem pogledu nas Maksova usoda ne pretrese in tudi ne prepriča povsem, dasiravno vzbudi naše zanimanje. Navdaja nas občutek, kot da je šlo za nadomestek pravih človeških dram sedanjih mladih ljudi.

Blagor premagancev Ivana Mraka je iz povsem drugačnega testa. Tu gre za dramo v najostrejšem pomenu besede, se pravi za dramo v smislu tragičnega roba med življenjem in smrtjo, pa še to v najbolj usodnem trenutku zgodovine, ko se lomijo dotedanji družbeni sistemi in njihova cesarstva ter se na njihovih pogoriščih porajajo nove oblike občestva. Mrak, ki napoveduje drugačen, odprt pogled na ta dogajanja v minuli vojni, ki je bila hkrati totalna duhovna revolucija, je svoj tragični lok napel v salonu dotlej ugodne meščanske družine, katere pripadniki doživijo najgloblje možne življenjske

pretrese, smrt, očiščenja, razkole, spoznanja... V jedru celotnega dogajanja je sin Valentin, ki se je odtrgal konformistično-pridobitniškemu principu svojega očeta, sicer neskropuloznega kolaboracionista, ter za ceno svojega življenja pridružil partizanom-makabejcem; kasneje mu bo na tej poti sledila tudi sestra. Odršitev bo v njegovem silovitem dejanju našla tudi mati, ki bo izvdane in pasivne obupanke prerasla v zavzeto preklinjevalko zla. Zlo pa v tem vse bolj polariziranem svetu zastopajo reprezentanti zločina (gestapovec dr. Herzl, Valetininov oče, ki je vse svoje sile vpregel v voz kolaboracije, in zdravnik dr. Cimerman, ki sredi vseh teh preizkušenj doživi prelomne trenutke dvoma o velikemu nacional-socialističnem sistemu, ki mu je neizmerno zaupal in mu bil neizmerno vdan.

Mrakova igra je neke vrste tragična upodobitev »somraka bogov« in hkrati »himnična oddolžitev« porajočemu se svetu novih, drugačnih odnosov. Realnim razmerjem časa se sicer ne odmakne popolnoma, vendar pa jih hkrati tako intenzivno reducira na njihov temeljni duhovno-prelomni pomen, da prenehajo funkcionirati kot stvarna dejstva in se pred našimi očmi sprevrtačajo v tragične simbole ali teoreme. Tako se gledalcu hočeš nočeš zastavi vprašanje o realni vsebini dogajanja na tem tragičnem prizorišču nekega meščanskega salona, kjer se odnosi ostrojo bolj na ravni filozofsko-poe-

tičnih traktatov kot v dramatični obravnavi realnih razmerij časa.

»Iznanci« – kot tretji vidik časa – so spet povsem drugačni. Tu o literaturi in o filmu kot umetnosti pravzaprav ni mogoče govoriti. Vsa dogajanja v zvezi s kolektivno (in ničlikokrat multiplicirano individualno) dramo slovenskega naroda v času fašistične eskalacije so podana stvarno in v doslednem pomenu besede spominsko ter pri tem tudi kolikor mogoče dokumentarno, a prav v tej svoji spominski dokumentarnosti tudi zares pretresljivo in dramatično. Ni treba velikih besed, da zrase pred nami zares tragična podoba naroda, obsojenega na izgon in izkoreninjenje. Dovolj povedno skopi podatki o velenjskih načrtih, dokumenti o zbirnih taboriščih in transportih, fotografije iz tistih dni in spominska pričevanja preživelih.

Kar pri Ljubičevem dokumentarcu obžalujemo, je njegova razmeroma skromna vizualna zasnova. Čutiti je bilo, da si televizija ni mogla privoščiti celostnega zama-ha, kamor bi – po vsej logiki – sodilo tudi snemanje krajev in prizorišč v daljnjih nemških ali francoskih pokrajinah, kjer so naši ljudje preživljali svojo trnovo pot izgnanstva v negotovost. Dramo slovenskega »ekso-dusa« bi bilo treba veliko bolj dodelati, če naj bi – tudi in še posebej danes – učinkovala zares tragično in pretresljivo.

Viktor Konjar

Madžarsko taborišče Šarvar tudi v knjigi

Koraki Zlate Volaričeve v svobodo

Dolga desetletja se je v Zlati Volaričevi, učiteljici slovenščine iz Kranja, kuhalo, mlelo in prekuhalo, preden je vsebino zliha na papir. S knjigo Koraki, ki je oktobra izšla pri ČZP Kmečki glas, je posegla s spominom daleč nazaj, med drugim tudi v vojni čas, ko so jo kot dvanajstletno deklico skupaj z vsemi člani družine internirali v madžarsko taborišče Šarvar. Le-temu je tudi posvetila del knjige in hkrati zorala ledino, saj je to edini zapis o tem taborišču v Sloveniji sploh.

O knjigi smo se z njo pogovarjali na Kokrici pri Kranju, kjer živi skupaj z možem. Zanimivo je, da je Zlata Volarič vsa pretkana z umetnostjo in je v prvi vrsti naivna slikarka, šele potem pisateljica. Ker je to tiha, mirna in premišljujoča ženska, ni čudno, da je že krepko zabredla čez štirideseta leta starosti, preden je svetu razkrila svoj talent. Pred petimi leti, ko ji je bilo 46 let, se je lepega dne skupaj z možem pojavila na razstavi naivcev in s svojimi nežnimi slikami z motivi iz šole, mesta in življenja mladih sploh takoj vzbudila pozornost. Doslej je že enajstkrat samostojno razstavljala, zdaj pa je presenetila še s knjigo, obogateno z njenimi slikami.

Zlata Volarič

– Ste pisateljsko žilico nenadoma odkrili v sebi, ali je dolgo prikrita ždela v vas in čakala na svojih pet minut?

»To je resda moja prva knjiga, vendar sem že poprej pisala črtice, ki so mi jih objavljali v različnih časopisih. Vsebinsko so se v glavnem nanašale na otroke, na težave prosvetnih delavcev,« je odgovorila učiteljica, ki predobro pozna šolo, šolarje in šolnike, pa je toliko občutljiva, da jo marsikaj tišči pri srcu, in mora izliti ali na risbo ali na papir.

– A knjiga je ni posvečena mladini in učiteljem?

»Ne, knjigo sem v bistvu namenila moji mami Mariji, ki je prehodila trnovo življenjsko pot in jo tako hrabro in s ponosom prenašala, da sem

ji morala postaviti spomenik v obliki knjige.«

Ta pot je vodila Marijo Vežnaver (v knjigi Jugovac) kot zavedno Slovenko iz Slovenskega primorja na Štajersko. Skupaj z možem, ki je veljal za »nevarnega« možaka, prežetega z boljševisim, ker je bil med prvo svetovno vojno v Rusiji, sta leta 1929 pobegnili iz slovenske Istre. Marija, ki je nosila Zlato (v knjigi Evelino), je peš prehodila pot do Maribora, kjer je čez mesec dni tudi rodila. Družina Jugovac je do vojne narasla na sedem članov in je živela na malem posestvu v Kamovcih blizu madžarske meje. Madžarski fašisti so jih pogнали z zemlje, jim vzeli živino in jih odpeljali v taborišče Šarvar v okolici Szombatheya. Prebivalci petih vasi so doživeli enako usodo.

– Česa se najbolj spominjate iz tistih časov?

Najhušji je spomin na bolečine odrlih ran, zaradi katerih so trpeli in umirali otroci v Šarvarju. Tudi ona jih je bila polna, vendar jo je rešil bolničar, ki jo je poznal.

»Na skrivaj me je potegnil na stran, ko sem prišla v ambulanto in mi zabičal, naj kričim in jokam, če me bodo hoteli namazati s črnim praškom. Tako sem storila in v rokah bolničarke se je znašla

rumeno mazilo, ki ni bilo strupeno.«

Tako je preživela, medtem ko je njeno sestro Nadico po vsej verjetnosti pokosil prav ta črni prašek.

Po mnogih preobratih se je družina Jugovac nazadnje znašla v Tenji pri Osijeku, kjer so delali na kmetih, hkrati pa so si našli tudi nove prijatelje. Nič več niso bili pod nadzorstvom in kmalu so jim sodelavci partizanov zaupali, da so v njihovi baraki hranili orožje, hrano in včasih so se partizani tudi setali pri njih. Otroci so raznašali pošto in hrabro prenašali vojno, ki je divjala okrog njih. Koliko mrtvih in krvi so videli, tega Zlata Volarič ne more pozabiti. A nazadnje je le prišla svoboda, ko so se Jugovčevi podali domov s konjem in vlakom, četudi so jih tamkajšnji prebivalci prosili, naj ostanejo. Vrnili so se v Kamovce in začeli znova.

– So vsi dogodki resnični?

»Vsi, do zadnjega, nič ni izmišljenega, saj sem hotela podati verno sliko korakov, kakršne je moralo narediti premnogo slovenskih družin, da bi se obdržalo. Spremenila sem samo svoje ime,« je povedala, a ni navedla vzroka, zakaj. Najbrž zaradi skromnosti, ker je takšna tudi po značaju.

P. A.

Mladost v pesmi, besedi in spretnosti

Tekmovanje Mladost v pesmi, besedi in spretnosti je ena od oblik tradicionalnega in množičnega sodelovanja med mladimi iz srednjih šol, univerz, delovnih kolektivov in JLA, ki ga razpisuje predsedstvo RK ZSMS in Ljubljanskega armadnega območja. Namenjeno je tako spoznavanju revolucionarne preteklosti kot tudi sedanjosti in prizadevanjem za razvoj našega socialističnega sistema. Naslov tekmovanja Ustanavljanje in razvoj Titove armade daje poučilen odgovor in nakazuje praznovanje letošnje 40-letnice vstaje, socialistične revolucije in ustanavljanja oboroženih sil naše domovine. Tekmovanje zahteva tako znanje kakor tudi kulturno udejstvovanje in obvladanje spretnosti. Za temo so izbrali vsebino knjige Nikole Ljubičiča SLO – strategija miru. V knjigi je avtor poudaril vse, kar nam je dala naša revolucija in kar lahko izkoristimo tudi v prihodnje. Tekmova-

nje mora uveljavljati bratstvo in idejno rast mlade generacije, saj vse aktivnosti, v katere se vključuje mlada generacija širom po domovini, predstavljajo Jugoslavijo v malem. Tekmovanje izraža enotnost armade in naroda. Aktivnosti niso kampanjske, ampak imajo tradicionalno revolucionarno kontinuiteto sodelovanja borcev in mladine, ki skupaj gradijo socializem. Pomembna je množičnost, pomembno je, da se pridružijo tudi mladi iz tistih krajev, ki nimajo vsakodnevnega stika z vojsko, da tudi oni začutijo to čvrsto medsebojno povezanost, ki krepi vezi bratstva in enotnosti, zlasti še, odkar kasarne vse bolj odpirajo svoja vrata »ljudem s terena«, kakor oni imenujejo naše občane.

Občinska tekmovanja bodo potekala do 15. novembra, regijska bodo do 12. decembra, okrog 22. decembra pa bo republiško tekmovanje.

Živa Drole

Ob jubileju Tanjuga

Beležka za stenogram na kolenih

Pogovor z Milanom Megušarjem, prvim debatnim stenografo v NOV Slovenije in vodjem tehničnega Tanjuga za našo republiko

Te dni proslavlja Tanjug 39-letnico ustanovitve, Zveza stenografov in daktilografov Jugoslavije pa je v teh dneh ob praznovanju 40-letnice narodov in narodnosti Jugoslavije priredila simpozij o stenografih v NOB. Ob teh dogodkih smo se pogovarjali z debatnim stenografo, prvoborcem in vodjem tehničnega Tanjuga za Slovenijo Milanom Megušarjem.

– Kdaj je pravzaprav prišel v NOB stenograf do veljave?

»Skraja so bili tako debatni stenografi in daktilografi kot vsi drugi izobraženci borci, diverzanti, aktivisti. Prvo obdobje bojev z okupatorji gotovo še ni potrebovalo stenografa. Toda z nastajanjem osvobojenih ozemelj in graditvijo organov ljudske oblasti se je pokazala potreba, da se sestanki, zlasti pa zasedanja najvišjih organov oblasti po republikah stenografirajo in tako ohranijo.

– Vsi, ki vas poznajo, vedo, da ste ohranili za zgodovino stenogram z zasedanja Zboru poslancev slovenskega naroda v Kočevju oktobra 1943. Že prej in pozneje pa ste stenografirali najpomembnejše sestanke vodstva narodnoosvobodilnega gibanja Slovenije. Kako so pravzaprav takrat delali stenografi?

»Razmere so se neprenehoma spreminjale. Včasih je kakšen stenograf sedel kar ob drevesu v gozdu, na kolenih pa je imel beležko, v katero je stenografiral potek sestanka ali zborovanja. Stenografi so delali v vseh mogočih okoliščinah, sredi ofenziv, hajk, pohodov in napadov. Naša naloga pa je seveda bila, da sprejemamo tudi radijske vesti, ki so jih nato v tehnikah, ilegalnih tiskarnah in uredništvih uporabljali za objavo.«

– Podatki kažejo, da je bilo stenografov malo? Vi, ki ste se pridružili OF že leta 1941, bi gotovo lahko povedali, zakaj med partizani ni bilo več stenografov?

»Stenografi so se pred vojno izobraževali zlasti na trgovskih akademijah. Na teh šolah so se izobraževali pretežno otroci iz trgovskih, industrijskih in premožnih družin. Vmes so bili le redki študenti iz uradniških in delavskih vrst. Sam sem sodil med slednje. Zato nas

je bilo malo, ker je pomenil narodnoosvobodilni boj hkrati tudi socialno revolucijo, spremembo starih družbenih razmer, kakršne so vladale v predvojni jugoslovanski kraljevini. Vsi, ki smo bili za

slušanje tujih radijskih postaj je zahtevalo od stenografa veliko koncentracijo in hitrost. Povedal bom primer. Jeseni 1944 je prišel dr. Aleš Bebler v bazo TANJUG pri Črnomlju in nas opozoril, da

Utemeljitelji tehničnega Tanjuga za Slovenijo, z leve: Anton Jakopič, Milan Megušar-Borut in dr. Milan Lemež-Simon. Slikano v Črnomlju spomladi 1945

napredek, narodnoosvobodilni boj in revolucijo, smo se znašli v partizanih. Bili pa smo manjšina, zakaj večina študentov iz meščanskih vrst se nam ni pridružila, nekateri so celo postali izdajalci. Zato nas je bilo malo. Kljub temu pa moram reči, da so tisti redki stenografi opravili velikansko delo. Če jih ne bi bilo, bi bila zgodovina našega NOB prikrajšana za marsikateri pomemben dokument tistega časa.

– Tudi vi ste bili najprej aktivist in organizator vstaje na terenu. Pozneje ste prišli v Bazo 20, nato pa ste bili spomladi 1944 vodja tehničnega Tanjuga za Slovenijo. Skoraj vsak dan ste morali poslušati radijske vesti Svobodne Jugoslavije, Moskve, Londona, ter številnih zaveznikov in tudi sovražnih postaj, marsikdaj tudi v tujih jezikih. Kako je pravzaprav potekalo delo pri sprejemanju radijskih vesti?

»Sprejemanje radijskih vesti je bilo tudi za stenografa zahtevno delo. Po-

bo naslednjega dne bivši veleposlanik jugoslovanske kraljevske vlade v Moskvi Stanoje Simič prebral prek moskovskega radia izjavo, da daje ostavko na svoj položaj, ker se pridružuje Nacionalnemu komiteju (NKOJ) Jugoslavije. Rusi so v okviru svojega radijskega programa določili za to izjavo pet minut. Z radi tega je moral Stanoje Simič naglo brati svoje sporočilo. S kolegom Antonom Jakopičem sva pripravila svinčnika in stenografski beležki. Izjavo veleposlanika sva morala sprejeti v celoti, ker je bila v takratnih političnih razmerah izrednega pomena za nadaljnji razvoj našega boja in uveljavitev organov naše oblasti. Kljub motnjam, ki so stalno spremljale radijske oddaje, sva v celoti zabeležila Simičevo izjavo. Pozneje, ko sva delo opravila, sva ugotovila, da sva dosegla mimo povprečnih 150 zlogov kar 400 zlogov v minuti, kar je še danes izjemen dosežek. Sprejemanje radijskih vesti je bilo nasploh težavno delo. TANJUG za Slovenijo je moral

sprejeti dnevno veliko radijskih vesti, ki so jih pozneje uporabljali v tehnikah, uredništvih časopisov in pri Radiu OF na osvobojenem ozemlju v Beli krajini.«

– Ker je bilo stenografov malo, partizanskih tehnik in časopisov pa veliko, je vendarla vprašanje, kako so lahko sprejemali in tiskali radijske vesti po rajonih, okrožjih in pokrajinah, kjer niso imeli stika z vami? Bi nam lahko zaupali to skrivnost?

»Res je. Naš boj je razvil tudi izredno domiselne oblike, ki so nadomestile naše stenografsko delo. To je bil zares fenomen našega boja in partizanske iznajdljivosti. Če bi bilo vse odvisno od stenografov, bi marsikje ne mogle delovati tehnike, ki so razmnoževale in širile radijske vesti. Vsak partizan pa ve, kako pomembne so bile to vesti iz zavezniških radijskih postaj, ki so jih poslušali v partizanskih enotah, terenskih organizacijah in organih ljudske oblasti na osvobojenih in neosvobojenih območjih. Aktivisti so se pač preprosto domislili zamenjave stenografa, ki je hitro beležil radijsko vest, s skupinskim poslušanjem. Vsakdo si je pač za-

di daktilografov in stenografov. Poglejte, saj je samo Ljubljana premogla 22 ilegalnih tiskarn. Vsaka tiskarna pa je potrebovala poslušalce radijskih vesti, novinarje, daktilografe, radiotelegrafiste, stenografe, propagandiste. Ljudje so se pač naglo usposobili za delo, ker je čas zahteval hitrico. Človek se je pač moral v kratkem času naučiti tega, kar so sicer pred njim potrebovali študenti leta in leta.«

– Kot vodja tehničnega Tanjuga za Slovenijo ste morali skrbeti, da so bile prestrežene desetine in desetine vesti dnevno. Potrebovali so jih tako v našem vodstvu, birgadah, divizijah in korpusih, v terenskih tehnikah in agitropih, v uredništvih partizanskih časnikov in radia. Kako ste delali?

»Ker nas je bilo malo, smo delali tako rekoč noč in dan. Danes na primer spremlja seje zborov slovenske skupščine, poleg sodobne radijske tehnike, več strojepisk in desetine novinarjev tiska, radia in televizije. Kočevski zbor poslancev slovenskega naroda sva stenografirala s profesorjem dr. Kraševcem sama. Človek pač med narodnoosvobodilnim bojem ni

ljančanom z balkona Univerze maja 1945. Stenografiral sem maršalov govor. Nesreča je bila v tem, da je med govorom odpovedalo ozvočenje, nato pa se je vtil še dež. Maršal, ki je govoril brez zapiskov, je nadaljeval z govorom kljub vsem neprilikam. Zelo zahtevno je bilo zame, da sem avtentično zapisal njegov govor v svoj stenogram. Kakor veste, je njegov govor, ko ga je TANJUG posredoval, zbudil zanimanje po vsem svetu. Za stenografa je tak dogodek gotovo vreden spomina, zelo rad se spomnim tega vedrega in hkrati težavnega trenutka.«

– Kakor vidimo, ste bili v partizanih hkrati aktivist, borec, komandir, stenograf, daktilograf, pisec vesti, novinar in organizator agencijskega poročanja. Danes je vse to razdeljeno, nastali so novi poklici, enega entuziasta je zamenjalo na desetine ljudi. Kako je pravzaprav človek v NOB vse to zmoget?

»Partizan je zmoget tudi nemogoče. Tako je pač bilo. Prav zaradi tega menim, da bi bilo potrebno tudi partizanskim stenografo in daktilografom odmeriti priznanje, ki si ga zaslužijo. Bili so sicer redki, a prav zato so opra-

Radiotelegrafista Tanjuga: Franci Moravec (levo) in France Muc pri sprejemanju agencijskih vesti

pomnil in zapisal tisti del vsebine, ki ga je najbolj zanimala. Nato so tovariši v pogovoru obnovili radijsko vest, ki so jo slišali in jo zapisali za bilten, časopis ali radijsko oddajo. Več poslušalcev je torej nadomestilo stenografa. Vzporedno s tem so se urili tudi daktilografi, ki jih sprva ni bilo veliko, pozneje pa so se naglo usposabljali na tečajih in pisali tudi radijske vesti. Kolikor bolj se je razvijala naša ljudska oblast, toliko več je potrebovala tu-

spraševal za čas, gnalo nas je navdušenje, prekobili smo samega sebe.«

– Ali imate kot vodja TANJUG za Slovenijo, kar ste bili od pomladi 1944 in še nekaj časa po osvoboditvi, kakšen poseben prijeten ali hud doživljaj?

»Najraje se spominjam dogodka, ki je hkrati vesel in tudi – rekeli bi zahteven. Spremljal sem prvi Titov obisk v Sloveniji in njegov govor Ljub-

vili ogromno delo. Ne vem, če je v katerikoli zavezniški armadi med drugo svetovno vojno bilo opravljenega toliko dela, kot so ga opravili partizanski stenografi in daktilografi.«

– Kaj bi svetovali mladim, ki prihajajo za vami?

»Nič posebnega. Treba je delati, ljubiti in spoštovati delo.«

Ognjeni ples nad Gornjimi Gramožani

Divjad pušči po Pohorju

Partizanske domačije

2

Arbeiterjev Jožek je ravnokar branal njivo v bližini domače hiše, ko je v zraku nad njim zahrumelo. Bil je, kot da se je razparalo nebo. V jasni pohorskega neba so se spoprijela nemška in zavezniška letala. Voliči so se preplašeni trgali z vaje- ti in Jožek je bil s svojimi

beiter ve povedati, da so jo partizani prav zaradi tega še posebej cenili: nihče se ji ni mogel približati, ne da bi ga videli že od daleč. Poleg tega so imeli tudi psa, ki je lajal le na sovražnika, nikoli na domačega človeka ali partizana. Partizani so bili v hiši

»V gozd pojdite, tam jih iščite, tam so, ne na di- lah!«

A kaže, da se je Joži Arbeiterju najbolj vtisnila v spomin Lenkina smrt. Ti- stokrat je moral povedati Frošerjevim, sosedom, da je njihova Lenka mrtva. Napotil se je skozi točo

hlevu živino, če mogočo le niso odpeljali kakšnega živinčeta za bolnišnico Jesen. Doma so morali bi- ti prekleto previdni, da so preslepili prodano Smo- gavčevo dušo. Judež je dobil svoje...

Martinova zgodba

Od nekod se je prikazal stric Martin, nezaupljivo pogledal po tujcih in obo- tavlljivo snel zeleni klobu- ček, šele potem se mu je obraz razlezel, ko je zagle- dal Jožeta.

Martin je prvega okto- bra 1944 ušel iz nemške vojske in se napotil na- ravnost domov. Le malo je manjkalo, da ga niso doma, na pragu, ustrelili fantje od VDV: prišlec je bil še vedno v nemški uniformi. Kaj hitro so se zmenili in potem je Mar- tin odšel s partizani, se z Bračičevo tolkel po Zgor- nji Savinjski dolini in se na koncu znova vrnil na svoje Pohorje. Ni pozabil, da so mati povedali, kol- iko živine so zaklali pri njih za bolnišnico Jesen in koliko kruha spekli za ranjence. Ni pozabil, da je pri Belih vodah padel Franc, da sta bila v hosti on in Vili, da je Jožek tudi dal svoje. Še hišo so jim mislili zažgati, pa so bom- be le frčale s strehe, ker je bilo vse skupaj preveč zamrzlo.

Motalnov Martin se muči na svoji njivi, od ko- der se brčkone krompirji valijo v dolino. Kurir Martin. Plug se ni kaj do- sti spremenil od prvih dni tega opravila. Motaln ši- roko korači za voliči, pred njimi žena, ki s trdo roko uravnava živali. Spodaj v grapi je skita domačija, fant, ki naj bi prevzel, je v vojski, Motaln čaka, čaka...

Nad Šmartnim, po Pla- nini, pri Gramovžanih in drugod je še veliko njiv, še več je zapuščenih. Ni je kulture, ki bi ostale. Nič več ni žita, krompirja, ov- sa, tu in tam še pobirajo repo. Samopašna divjad zahteva svoje. Srnjaki in divje svinje se zarijejo v njivo, naposled je videti vse skupaj tako, kot da bi tank zdijval čeznjo.

Je imel Franc Mušič, Lepej po domače, pri parti- zanski bolnišnici Jesen, en hektar krompirja. Niti enega krompirja ni odpe- ljal domov, vse je požrla divjad. Prav zaradi tega posevki s Pohorja izginja- jo, z njimi izginja prepo- trebna hrana.

Na Planini pod Šumni- kom, na domačiji Moč- nik, sva z Arbeiterjem za- pletla v klepet Jožeta Streharja, nekdanjega borca Bračičeve brigade

in Pohorskega pa Lacko- vega odreda. Strehar je dočkal svobodo kot ko- mandir čete v Tomšičevi brigadi.

Zdaj zvišujejo odstrel divjadi, koliko se bo dalo popraviti in kdaj, je pa vendarle še vprašanje, raz- mišlja skupaj z nama Strehar, ki je tudi sam navdušen, toda pravičen lovec.

Na tem delu Pohorja, tudi na Arbeiterjevi do- mačiji, so se preusmerili v živinorejo. Precej zaradi pustošenja divjadi. Arbeiterjev sosed gradi novo hišo in pri tem povsem trezno razmišlja o kmeč- kem turizmu. Pohorci ve- liko dajo na samoprispev- ke. V Šmartnem, na pri- mer, so z njim zgradili ga- silski dom, samopostrež- no trgovino, potegnili as- falt, postavili upravno stavbo za gozdno gospo- darstvo, zdaj jim raste šo- la, ki bo še letos končana.

Strehar, ki ima štiri- najst funkcij, pozna Po- horje kot svoj žep. Očita- joče pove, da mladi prav-

»Globoko segajo kore- nine, trezno odgovori, tja v povojna leta, a kar je res, je res. Ljudje se že vračajo nazaj v hribe, sti- ska s hrano nas bo prisili- la, da bomo ravnali pa- metneje.«

Mlini so se sesuli

Gorec je bil in je še Strehar. Z mopedom je prevozil kdove koliko ki- lometrov po teh skritih pohorskih poteh, skupaj z Arbeiterjevim Jožkom in drugimi poskrbel, da so obnovili bolnišnico Je- sen, se prepiral in zavze- mal za ceste, poravnaval spore in dopovedoval lju- dem, tistim ljudem, ki so ceste najbolj potrebovali, kako lažje bo potem živ- ljenje... Ej, ej, sebičnost, ljudje, nas najbolj tepe, je znal reči, ko se je vračal z razburljivih, v nedogled trajajočih sestankov.

Danes ima ta predel Po- horja skoraj ves vodo. Strehar potegne iz spomi- na podatek: osemind- vetdeset odstotkov prebi- valcev ima dobro pitno vodo. Toda, kaj smo stori- li? Stare studence smo po vrsti zanemarili, ne da bi za dan, dva pogledali na- prej. Pozabili smo na mli- ne ob deročih potočkih, sesuli so se v trhlo žalost. Nikjer ni majhnih hidro- central, ki bi ob vseh pri- zadevanjih za splošni ljudski odpor še kako prav prišla.

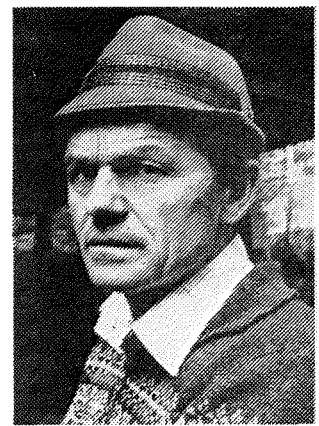
Nekako tako kot Stre- har mislijo tudi drugod po Pohorju. S prstom ka- žejo na lovec in govore, da so in da mislijo zgolj le na današnji dan, divjad pa se je razbohotila do ne- slutenih meja. Težko bo popraviti, kar leta in leta nihče ni popravljal, niti ni hotel poslušati. Zaradi ogromne škode, ki jo je povzročala divjad, so se kmetje hočeš nočeš mo- rali preusmeriti k živino- reji, nekoč plodne in na dolgo in široko razpro-

Kmetija na Gornjih Gramožanih, v ospredju stric Martin

trinajstimi leti prešibak, da bi jih ukrotil v njihovi nemočni grozi. Zgoraj na nebu je grmelo, strojnice so vrtale letalsko pločevino, motorji so tulili, voliča sta se iztrgala, poteptala Jožka in zdijvala z brano čez nemočnega fantiča. Sam je ostal na njivi, ves popraskan, neboljen in prepuščen hrumenju tam zgoraj, toda cel in zdrav. Sreča ga tudi to- krat ni zapustila.

Z Arbeiterjem sva stala na tisti njivi, se razgledo-

Jože Arbeiter

vala na vse strani, v vsako globačo je segel spomin. Še se vrača nazaj na Po- horje fantič Jožek, v svoje gnezdo, na kmetijo v Gor- njih Gramožanih. Nič za- to, če ga ne sprejme pose- bej veselo, kot je to znala včasih. Oče Ivan in mati Marija sta umrla po svo- bodi, zdaj je na kmetiji le še stric Ivan, nekdanji partizan, drugi so tako re- koč tuji ljudje.

Kmetija Gornji Gramo- žani stoji na lepem kraju, odprta na vse strani. Ar-

tako rekoč noč in dan, že kar od začetka so začeli prihajati, po prihodu Šti- rinajste divizije na Pohor- je pa sploh. Težko je bilo skrivnost zadržati zase, med predanimi Pohorci so se znašle tudi prodane duše.

Gospodinja Heleno ustrele

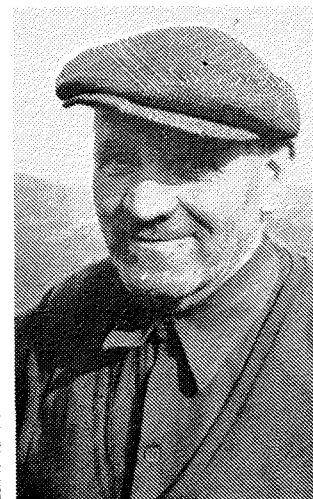
Spomladi 1944 so kme- tijo obkolili Nemci. Prav- kar je bil pri njih Motal- nov Martin, kurir. Hele- na, gospodinja, se je vrte- la po kuhinji, ko je zapo- kalo. Rafal jo jo zadel na- ravnost skozi okno, Mo- talnu pa je nekako uspe- lo, da se je izvlekel. Hele- na je izkrmavala.

Podle duše se niso za- dovoljile le s tem. Vsak teden so Nemci preverja- li, kaj se dogaja s kmetijo, pri tem jim je pomagal Matija Smogavc, ki je ho- dil poročat v Šmartno in Polskavo, kaj se dogaja, in pri tem ni pozabil po- vedati, da je zgoraj »vse črno« partizanov.

Marsikaj bi lahko pove- dal Smogavec, če bi ve- del. Da so pri Arbeiterje- vih zbirali meso za parti- zane, pekli kruh, prenaša- li pošto, skrivali partiza- ne, lahko bi tudi zatožil starega Arbeiterja, pogu- mnega možakarja, ki se ni dal ugnati. Nekoč so ga Nemci vprašali, kje ima partizane in prebrskali vso hišo, rinili v kleti in na podstrešje. Stari se je uprl, po pohorsko zapet in trmoglav in jim zabru- sil:

izstrelkov, deževali so od Goloba in Pristranka, brezumno in po otroško pogumno, po čistini. Za- deli so ga, le narahlo, toda Jožek je divjal naprej. Končno je skorajda padel k Frešarjevim v bajto in potem sta z njihovim Pol- dijem odšla na Planino povedat žalostno novico Robniku, da je sestra mrtva, naj pride dol. Zgo- raj, v Šmartnem, sta se znova srečala z esesovci v belih haljah in le Kukovi- čevemu Korlnu se imata zahvaliti, da sta se rešila.

Jožek je bil kaj upora- ben fantič. Ničkolikokrat je šel pozimi s smučmi v Polskavo gledat, kaj je novega, koliko je vojske,

Martin Motalen

ali se mogoče kaj priprav- lja pa tudi ali morebiti Smogavec na vohlja nao- koli. Smogavec do konca ni pozabil svoje vloge. Zvesto je obiskoval Gor- nje Gramovžane in štel v

Jože Strehar

zaprav ne kažejo kakšne- ga posebnega zanimanja za kmetovanje. Da ni ne- vest. Da dobivajo prema- lo strokovne pomoči iz Kmetijskega kombinata iz Slovenske Bistrice.

Šmartno na Pohorju

Kmetijski pospeševalci preredko zaidejo na ta ko- nec. Koliko sadja jim pro- pade, nihče se ne zanima za njihova jabolka. Kredi- ti, zabenti, le niso vse. Zakaj tako, Strehar, vprašam?

stranjene njive pa so se zarasle s travo, tu in tam tudi gozd sili nanje.

Kako bomo dobili bit- ko za hrano, če brezumno zapuščamo zemljo, se vprašujejo Pohorci?

Milenko Strašek

Preziral je smrt

Ob obujanju spominov na dogodke in NOB se spominjamo tovarišev, ki so se, ne samo zavestno uprli sovražniku in domačim izdajalcem, vodili bojne enote, temveč so dali tudi svoja mlada življenja za naš lepši jutri in naš nacionalni obstoj.

Jožeta Vesela sem navidez poznal še pred prihodom okupatorja v našo domovino. Bil je Novakov iz Češnjic. Družina je bila številna, preživljali so se težko. Jože je pomagal pri delu na kmetiji in opravljal gozdna dela. V prostem času je sodeloval v godbi na pihala iz Moravč. Ko je služil v bivši jugoslovanski vojski, je dobil čin kaplarja. Svojo vojaško izurjenost je med NOB koristno uporabil.

Po pripovedovanju aktivistov in organizatorjev narodnoosvobodilnega gibanja na Moravškem je Jože takoj po okupaciji pokazal nezadržan prezir do okupatorja. Z moravskimi feldžandarji bi najraje kar sam obračunal. Imel je samokres z naboji in šele na prigovarjanje aktivistov je opustil svoj drzni načrt. Tako kot Jože so se tudi njegovi domači opredelili za odpor proti okupatorju. Delo Novakove družine je zahtevalo veliko previdnost, ker je v vasi živela izdajalska družina. Mlajši brat Anton je odšel k partizanom leta 1943 in še istega leta padel pod sovražnikovimi streli. Mati, sestre, kasneje pa tudi oče so bili internirani v nemško taborišče.

Jožeta sem pri partizanih prvič srečal poleti 1943. Takrat je bil komandir čete, jaz pa začasní politični delavec na terenu domžalskega okra-

Štab 3. bataljona na Vačah poleti 1944. Z leve komandant Jože Vesel-Viktor, politični komisar Slavko Kokalj-Jožko, namestnik komandanta Jože Zaletel-Cene in pomočnik političnega komisarja Ivan Krulc-Iztok

ja. Viktor, kot je bilo Jožeto vo partizansko ime, je s svojo četo postavil partizansko zasedo blizu vasi Selo na cesti Domžale-Moravče. Njegova naloga je bila uničiti močno patruljo moravških feldžandarjev, ki so vsak dan nadzorovali cesto in postavljali partizanom zasede v Sokličevem klancu. Ko se je patrulja sredi popoldneva vračala v Moravče, so borci Viktorjeve čete udarili po njih, jih nekaj pobili, druge ranili, nekaj pa jih je uspelo zbežati.

Pozneje sva se srečala v brigadi Slavka Šlandra. Taborili smo v Slapeh nad Tuhinjsko dolino, ko je naš bataljon dobil nalogo postaviti zasedo na odseku ceste Trojanje-Vransko in napasti nemško kolono, ki je hitela v boj proti enotam 14. divizije. Ker je komandant našega bataljona tovariš Igor zbolel, je Viktor kot namestnik komandanta prvega bataljona priskočil na pomoč. Po uspešno opravljeni akciji je Viktor postal komandant našega bataljona.

Šele v štabu bataljona sem Viktorja kot njegov ožji so-

delavec bolje spoznal. Navduševali so me njegov pogum, odgovornost pri izvrševanju nalog, tovarištvo, skromnost, skrb za soborce. Bil je osebno discipliniran komandant in komunist, strog, pravičen in tovariški. Skupaj z borci je prenašal vse težave, se z njimi veselil uspehov in z njimi delil dobro in zlo. Zato ni čudno, da je bil priljubljen kot tovariš in komandant. S svojo odločnostjo, osebnim zgledom je premagoval in odpravljaval prenekatero trenutno težavo, slabosti in omahljivosti, zlasti pri novih in še neizkušenih borcih. Priljubljen pa ni bil le v bataljonu, kjer smo ga imeli vsi radi in bi z njim delili poslednji čik, temveč tudi po številnih vaseh in domaćijah. Njegov nasmejan obraz in prisrčen pozdrav sta odpirala vrata in srca vaščanov.

Viktorjeva hrabrost in prizadevnost sta pri izvrševanju napadalnih akcij, pregonu sovražnika, uničevanju utrjenih postojank imeli odločilen vpliv na razplet akcije. Vedno je hotel sam neposredno vplivati na potek boja.

Tako tudi 27. avgusta 1944.

Tretji bataljon je bil na položajih Kal. V štab je prišla grupa terenskih političnih delavcev ter povedala, da se nemška postojanka pri sv. Katarini (sedaj Čeče) po dogovoru z njimi namerava predati partizanom. Potrebno bi jih bilo navidezno napasti, po krajšem obstreljevanju bi se predali. To je bilo kot nalašč za akcijo, saj je imel bataljon poleg drugih nalog tudi nalogo mobilizirati nove borce. Vedeli pa smo, da so borci Šlandrove brigade v juniju istega leta večkrat brez uspeha napadli prav to postojanko. To nas je opozarjalo, naj bomo previdni.

Po posvetu v štabu se je komandant Viktor odločil, da bo postojanko navidezno napadla jurišna skupina, ki se je posebno izkazala pri napadu in pregonu sovražnika s Sv. Trojice nad Zalogom.

Zgodaj zjutraj 27. avgusta sta se jurišna skupina in četa za zavarovanje odpravili izvrševati nalogo. Jurišno skupino je vodil Viktor, z njim je bil tudi Ivan Krulc-Iztok, pomočnik političnega komisarja bataljona. Ob robu gozda je Viktor razdelil naloge četi za zavarovanje in jurišni skupini, tovariš Iztok pa je borcem pojasnil pomen akcije. Borci so pri postojanki opazili nekaj do pasu slečenih sovražnikovih vojakov pri jutranjem umivanju. Vrata v cerkev, kjer je bila organizirana sovražnikova obramba, so bila odprta, in to je ponujalo možnost vdora v postojanko. V zvoniku je bilo mitralješko gnezdo. Morali bi vojakom presekati pot

v postojanko. Jurišna skupina, v kateri so bili poleg komandanta Viktorja in tovariša Iztoka še mitraljezci Ksaver, Henrik, Vinko, Damjan, Lado, Ivan in še trije borci, je na poziv komandanta Viktorja planila proti postojanki. Kljub naglemu teku jurišne skupine so bili sovražnikovi vojaki hitrejši. Umaknili so se za cerkev in se zabarikadirali za težkimi cerkvenimi vrati. Poskus odpiranja vrat je bil zaman, čeravno je Viktor z nekaj streli iz brzostrelke poskušal onesposobiti zapiralni mehanizem vrat. Enako neuspešni so bili tudi pozivi, naj se vojaki predajo. Položaj borcev pred vrati postojanke je postal nevaren, ker so vojaki začeli metati bombe. Jurišna skupina je bila prisiljena k umiku. Vsak umik pa je pogumni Viktor težko prenesel. Jezen zaradi preprečenega vdora in izjalovljene predaje se je pri umiku obrnil in spustil rafal po sovražnikovem mitralješkem gnezdu v zvoniku. To pa je bilo usodno zanj. Sovražnikov mitralje-

zec ga je zadel v prsi in Viktor je omahnil. Borci so ga povlekli v zavetje in mu nudili prvo pomoč.

Boj okrog postojanke se je medtem nadaljeval. Tovarišu Ivanu Krulcu-Iztoku je z raketami in trombloni uspelo zažgati ostrešje zvonika, ogenj se je razširil na celotno ostrešje cerkve. Ko se je porušil cerkveni strop in zaprl izhod iz cerkve, je bilo konec sovražnikove obrambe.

Kljub sovražnikovim izgubam se je akcija za bataljon nesrečno končala. Izgubili smo mitraljezca Ksaverja, imeli tri ranjene, komandant Viktor pa je umiral. Kolona se je z umirajočim pomikala proti sv. Planini. Na poti je Viktor izdihnil. Začasno je bil pokopan na sv. Planini, kasneje pa je bil prenešen na pokopališče v Moravčah.

Smrt komandanta Viktorja smo borci bataljona težko preboleli. O njem in njegovi hrabrosti so bili napisani članki v bataljonskem in brigadnem časopisu. Tovariš Ivan Krulc-Iztok pa je v njegov spomin napisal pesem:

KOMANDANTU VIKTORJU V SPOMIN

VESELIH LIC, MLADOSTNI CVET ŽIVLJENJA
IZGUBLJEN JE, ZANJ NI VEČ VSTAJENJA.
KRI POGNALA NOVE BO CVETOVE, SAD
TRPLJENJA TVOJEGA, LJUBEZNI, VROČIH
NAD.
OPORA BIL SI NAM V TRPLJENJU, MUKAH.
REŠITEV GLEDALI SMO V TVOJIH ROKAH.
JURIŠ LJUBIL SI NADVSE, PREZIRAL SMRT.
UMRL SI, VENDAR TVOJ DUH NE BODE STRT.

Lika komandanta Viktorja ne moremo in ne smemo pozabiti. Njegova zavednost, hrabrost, skromnost, poštenje, tovarištvo in odločnost,

odrekanje, dosledno izvrševanje skupnih nalog so vrline, ki so ga krasile.

Slavko Kokalj-Jožko

Tone Kebe

Notranjski padli in umrli prvoborci

France Caserman-Tesar

Na pragu prve svetovne vojne, 29. septembra 1913, je revno kmečko Casermanovo družino osrečil prvi sin, ki so mu po očetu nadeli ime France. Oče je prejel skoraj dvajset let garal v Ameriki kot priučen tesar, da si je kupil hišo in nekaj zemlje. Prejšnji lastnik je bil menda Gmajnc, ki je bil znan daleč naokoli kot šegavec in njegove šale so včasih močno prizadevale še celo občinske veljake. Prizanesel ni niti trgovcu in poznejšemu županu Antonu Werliju. Iz te hiše se sicer šegavost ni povsem umaknila, bila pa je podvrže-

na trdemu delu za obstoj sedemčlanske družine.

Ker kruha ni bilo dovolj za vse, je oče Franceta poslal v uk tesarske obrti h Gašperju Jerini na »veliko gaso«, kjer se je v letih 1929/32 izučil za tesarja. Potlej ni dobil dela v svoji stroki in se je prebijal skozi življenje s prilagoditvenim delom.

France Caserman je kot otrok doživljal vse značilnosti prve svetovne vojne in tudi po njej. Še dolgo po vojni ni razumel političnih interesov velesil, ki so krojile usodo slovenskega naroda. Kot sin dvolastnika pa je že zgodaj občutil razdeljeno slovensko ozemlje in sovražil laške priseljence onstran meje. Občutil pa je še krizne sunke kot kraško burjo in zaznal siromaštvo ljudi ob novi jugoslovansko-italijanski meji. Prevoznitvo in zaslužek z lesom prebivalstva nista osrečila, še manj tihotapstvo, saj je zaradi njega marsikateri zašel v težave. Mnoge je zamamilo zaslužek v tujini.

Odhod na delo v Francijo

France Caserman je bil vpoklican na odsluženje redne vojske. Najprej je bil na Sušaku, potlej pa v Gerovem. Z njim je bilo nekaj domačinov, med njimi Jože Urbas iz Martinjaka. Pogovarjali so se o zaslužku po prihodu iz vojske in prav tam so zvedeli, da se je v Francijo odpravilo že veliko delavcev in da dobro plačajo. Z Jožetom Urbasom sta takoj po prihodu domov napravila načrt za potovanje v Francijo. Še prej sta napravila potrebne poizvedbe.

Oskrbela sta se z denarjem za prevoz in si priskrbeli garantno pismo. Ponoči 7. oktobra 1937 sta odpotovala v kraj Somme poleg Amiensa. Na potno dovoljenje so oblasti z rdečo barvo podčrtale, da potni list ne velja za potovanje v Španijo. Tedaj se je revolucija v Španiji močno razširila in francosko mejo

je prehajalo polno prostovoljcev z vsega sveta.

Z Jožetom Urbasom sta bila dodeljena v gozd pri vasi Ai in sta bila nameščena v isti baraki. Skupaj z drugimi delavci sta spala na pogradih in v skrajno nehygienjskih razmerah. Vsi delavci so delali pri privatnikih, ki so jih brezobzirno izkoriščali.

Jože Urbas iz Martinjaka, Jože Lakner in Slavko Majerle iz Bele krajine povedo, da so morali za šest mesecev podpisati pogodbo, na podlagi katere so morali obvezno bivati pri gospodarju in iz gozda niso smeli nikamor. Sprva so bili popolnoma brez denarja,

France Caserman, ki je služil vojaški rok v Gerovem

pozneje so jih kot novince najslabše plačevali. Še posebno izkoriščevalski je bil gospodar Colet. Pripravljali so jamski les in les za kurjavo. To je bilo tako imenovano čiščenje gozda, pri čemer se je najslabše zaslužilo. Vrh vsega pa je še padla vrednost franka.

Kuhali so si sami in prvo leto so si za božič skuhalili neslan krompir, stran od naselij, globoko v gozdu.

V neposredni bližini so delali še nekateri drugi Slovenci. Zelo so bili povezani, France Caserman, Jože Urbas, Jože Lakner, Slavko Majerle, Miha Štefanac in Ivan Kure, vsi iz Bele krajine ter neki Molnar iz Gerovega. Ivan Kure, ki je bil menda član KP, (pove Jože Lakner), je delavcem prinašal komunistično literaturo.

Socialno zorenje

Ob takem nečloveškem izkoriščanju in osveščanju z naprednim berilom, je France vsebolj dojemal napredne miselne tokove. Sprva se je nezavedno vključeval v delavsko gibanje, nato je spoznaval bistvo tedanje kapitalistične družbe in razrednega izkoriščanja.

Še pred odhodom k vojakom, ko se je učil pri Gašperju Jerini, se je France Caserman vzgajal v okviru prosvetnega društva v Cerknici, ki pa ga je razočaralo s svojim programom in vlogo proti naprednim in delavskim interesom. Mogoče je bil pod vplivom Gašperja in Toneta Jerine, ki sta bila bolj levo usmerjena. Naj bo tako ali drugače, France se je oprijemal drugačnih pogledov in nujno je grajal prejšnje ideje.

Pozneje je večkrat izjavljal (povesta Alojz Rožoj iz Cerknice in Jože Lakner iz Bele krajine), da je postal takrat komunist, ko v francoskih gozdovih za božič 1937 ni imel niti ščepca soli, da bi posolil krompir v oblicah.

Srečanje brigadirjev dveh generacij v Bukovici

»Junakom borbe naj slede junaki dela!« To je bila parola, ki je v letih po vojni vzpodbujala mlade pri obnovi porušene domovine. To geslo je bilo osvojeno zlasti na mladinskih delovnih akcijah, ki so dale številne udarnike – junake dela, vredne svojih predhodnikov v NOB. Danes imenujemo takratne brigadirje že veterane, kar pa ne bi smelo pome-

ljenjem v mladinskih brigadah, ki nadaljujejo njihovo tradicijo. Z Goriškega je bilo v povojnih letih zelo veliko število mladih na zveznih, republiških in lokalnih delovnih akcijah. Zato je tudi seznam tu živečih veteranov čedalje daljši, in udeležba na srečanjih vsako leto številnejša.

To je nekdanje goriške brigadirje zdramilo, da so se za-

Na razstavljenih panojih so visele številne diplome, priznanja in fotografije te brigade. V govoru je bilo prikazano njihovo požrtvovalno dvainpolmesečno delo pri gradnji predora Ljeskove vode, kjer so si zaslužili ime devetkrat udarne brigade in najvišje priznanje orden dela, na katerega so še danes ponosni.

Vse to so v številnih podrobnostih in medsebojnih dopolnitvah na srečanju premlevali ob spominjaju na dni, ko so zagnano delali in razdajali domovini svoje mlade sile, ko so gradili progo, a je tudi proga izgradila nje. Predvsem jim je dala občutek pripadnosti neki skupnosti. Skovala je bratstvo, tovarišstvo, ki še po 30 letih živi in bo živelo.

Zgled 1. goriške je vzpodbudil še druge, ki bi se tudi želeli srečati v večjem številu, obeležiti svoje jubileje. Zato so na letošnjem srečanju v organiziranju veteranov storili korak naprej. Sklenili so ustanoviti klub ali sekcijo brigadirjev-veteranov pri centru za MDA. Imenovali so pripravljalni odbor, ki naj bi povezal pripadnike goriških brigad na raznih akcijah, sodeloval v pripravah podobnih srečanj, zbiranju gradiva o nekdanjem mladinskem prostovoljnem delu in drugo. Poleg tega so sklenili ustanoviti tudi delovno četo brigadirjev-veteranov, ki bi se priključila mladim na kakšni lokalni enodnevni delovni akciji.

Skupna srečanja, predvsem pa skupno delo, bo najbolj zbližalo brigadirje dveh generacij. Pripomoglo bo k premagovanju ovir med njima in k uspešnemu nadaljevanju tradicij mladinskih delovnih akcij, ki so kot nekoč tudi danes pomembna oblika delovanja mladih.

Cvetka Mrak

1. goriška MDB na mladinski progi Doboj-Banjaluka leta 1951

niti tudi odpisani. Žal so ponekod res že popolnoma pozabili nanje, čeprav bi marsikatera njihova izkušnja ne škodila mladim.

Povsod pa le ni tako. Center za mladinske delovne akcije pri občinski konferenci ZSMS v Novi Gorici je že pred nekaj leti začel zbirati naslove brigadirjev-veteranov in jih vabiti na svoja vsakoletna srečanja, da bi skupaj z mladimi obujali spomine na brigadirske dni, jim posredovali svoje izkušnje in se seznanjali s sedanjim živ-

čeli spet organizirati. Najprej so se izkazali pripadniki 1. goriške MDB, ki je leta 1951 delala pri gradnji proge Doboj-Banjaluka. Že na lanskem srečanju se je med njimi porodila zamisel, naj bi letos proslavili svojo 30-letnico. Mladi v centru za MDA so temu prislusnili in jih povabili k sodelovanju. S skupnimi močmi so zamisel uresničili in letošnje srečanje v Bukovici je potekalo v znamenju 1. goriške, katere pripadniki so bili tokrat med udeleženci najštevilnejši.

Ob trdem delu v francoskih gozdovih pa je imel France vedno dovolj časa za prebiranje marksistične literature. Po vsej verjetnosti jo je dobavljal Ivan Kure iz Bele krajine, ki je bil tedaj tam na delu. Jože Urbas in Jože Lakner menita, da je bil Kure član francoske KP. V Parizu je takrat deloval center, ki je povezoval jugoslovanske ljudi. V knjigarni »Orizon«, ki jo je vodil Prežihov Voranc, so imeli marksistično literaturo v vseh jugoslovanskih jezikih. Tam je izhajal še »Glas izseljencev«, v katerega je pošiljal zapise znani književnik in publicist Matevž Hec, ki je bil takrat prav tako na delu v Franciji. Časopis je urejeval Tomo Brejc, in je opravil pri osvoboditvi jugoslovanskih delavcev veliko vlogo. Partijski list »Proleter« pa so dobivali delavci naravnost iz Belgije. (Informacija Matevža Heceta, dne 13. julija 1977). V Parizu je deloval še komite za odpravo borcev v Španijo. Deloval je zelo tajno zaradi policijskih prepovedi. V Španijo je odšlo le nekaj delavcev. Tudi Francetova skupina je prislusnila klicu: No passaran. V njih se je prebujala sla po delavski solidarnosti, a je niso uresničili, ker zaradi težkih delavskih razmer niso našli poti skozi labirint vsemogočih ovir.

V Franciji sta France in Jože zaslužila bore malo, manj od deset frankov na dan. France je večkrat potožil, da za tako nizke prejemke ob celodnevem delu ne bo vzdržal. Tako sta se 24. maja 1939 odločila, da se vrneta v domovino.

V Franciji si je France Caserman prislužil zelo malo. Je pa obogatel za spoznanja o izkoriščanju malih ljudi. Potlej se je s prihranjenim denarjem podal v Ljubljano, da bi dokončal delovodsko šolo. A denarja ni bilo dovolj, zato se je zaposlil pri podjetju Tesar. Po vrnitvi v Cerknico spet ni dobil dela v svoji stroki, zato se je začasno zaposloval pri regulaciji jezera, pri utrjevanju meje (V Vražjem vrtcu je bil skupaj na delu z Matevžem

Hacetom), leta 1941 pri lesnem bogatašu Šerku in morda še kje drugje.

Začetki upora

Zlom jugoslovanske države je France dočakal politično osveščen in slutil je, da bo

Posnetek je napravljen v Franciji. Na fotografiji so poleg Franceta še Slavko Majerle (sedi), Jože Lakner (stoji za njim) in Miha Stefanec.

Naši znaki

Najvišje brigadirsko odlikovanje

»Mladinci – brigadirji pozor! Peti kongres Ljudske mladine Jugoslavije bo dal priznanje mladincem, ki so bili večkrat v mladinskih delovnih brigadah. Naprošamo vse mladince – brigadirje, ki so bili doslej petkrat ali večkrat na mladinskih delovnih akcijah (zveznih, republiških ali lokalnih), naj najkasneje do 1. novembra 1952 prijavijo na okrajne komiteje LMS svoje podatke ter navedejo, kdaj in na katerih delovnih akcijah so bili.«

Ta poziv je bil objavljen v Mladini 7. oktobra 1952, do podelitve lepih in velikih odlikovanj pa je moralo miniti še precej časa. Uradno je ime znaka, ki ga danes predstavljamo, »spominska značka 1946–1952«. Tako so pisali časopisi, toda med brigadirji se je uveljavilo ime red in tako se še danes ta ali oni spomni, da je dobil v Ljubljani red mladinskih delovnih akcij. Ime še zdaleč ni neupravičeno. Lepo odlikovanje so lahko dobili samo brigadirji, ki so v letih 1946 do 1953 sodelovali na najmanj petih delovnih akcijah. O podeljevanju so bila sprejeta posebna navodila. Če je bil mladinec na akciji več mesecev, potem so mu vsako izmeno šteli za eno akcijo. Srednješolcem, študentom in učencem v gospodarstvu se je enomesečna udeležba štela za eno sodelovanje na akciji; če je delal dva meseca, sta se mu šteli dve akciji. Upravičenost od spominskih značk so morali brigadirji dokazati z legitimacijami o akciji. Kdor je izkaznico izgubil, si je moral priskrbeti izjave brigadirjev ali članov

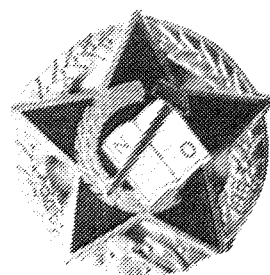
vodstva akcije, kjer je delal. Predvideno je bilo, da bi značke slovesno podeljevali po občinah, mestih in okrajih. Ali so jih res? V Sloveniji je znano veliko podeljevanje, ki je bilo v Ljubljani 6. junija 1953.

Štab delovnih mladinskih brigad je naslovil na mladince posebno vabilo. Tam je pisalo, da bo skupni zbor odlikovancev pred Kazino na Trgu revolucije 6. junija ob 16.30 uri, odkoder bo skupni odhod k tribuni. Vabilo je veljalo tudi za sprejem pri predsedniku MLO Ljubljana Jaki Avšiču. Novinarski poročevalec je zapisal, da so se zbrali ljubljanski mladinci. Bilo jih je 240. Postavili so se v vrste in tako prikorakali pod tribuno. »Brigada, stoj!« in nekdanji brigadirji so poslušali narodnega heroja Janka Rudolfa, ki jim je govoril. Novinar, ki je poročal, je nekoliko žalostno zrl na brigadirje. Zapisal je: »Leta so spremenila obraze. Dekletce, malo dekletce, je zdaj dekle. Fantom so zrasli brki, obrazi so se zresnili. Da, leta tečejo...« Med vrstami veteranov z mnogih brigadirskih akcij je bil marsikateri z enim ali več udarniški

znaki. Mnogi brigadirji so se ob tej priložnosti tudi prvič srečali po dolgih letih. Res pa je, da odlikovanj niso dobili samo mladinci. Dobila ga je tudi Zupanova mama, ki je bila najboljša kuharica v slovenskih brigadah (spet besede prej omenjenega poročevalca). Znak je dobil tudi profesor in pevovodja Janez Kuhar.

Dodajmo še, da leta 1953 velikih zveznih delovnih akcij ni bilo več. Na sosednjem Hrvaškem so organizirali delovno akcijo Vinodol, na Slovenskem smo se pa sprijaznili s tem, da je čas nekdanje delovne akcije prerasel. Podjetja so morala začeti gospodarno poslovati, tako jim je bila vsa delovna sila tudi potrebna. Tisti, ki so bili zaposleni, so imeli v tovarni svoje delo in si niso mogli privoščiti, da bi odšli za en ali celo dva meseca. Tako se je leta 1952 končalo obdobje povojnega mladinskega brigadirskega dela. Nanj spominja odlikovanje na fotografiji. Zelo lepo je izoblikovano in tudi primerno veliko. Če smo odkriti, je celo lepše kot to ali ono bolj skromno državno odlikovanje.

Janez J. Švajncar

Spominska značka delovnih akcij 1946–1952

država zaradi izdajstva in nemogočih nacionalnih in socialnih razmer propadla.

Neposredno pred tem je deloval s skupino levo usmerjenih ljudi v Cerknici in neformalno je deloval za cilje Komunistične partije Jugoslavije. Jože Petrovič, ki je bil v »nortranskem procesu« obsojen kot sekretar celnice na štiri leta ječe, je po prihodu iz zaporov deloval pri propagiranju komunizma. Iz izjave, ki jo je podal 18. maja 1959, je razvidno, da je pred odhodom v Beograd (tja se je umaknil zaradi zaposlitve in stalnih policijskih zasledovanj) pridobil nekaj cerkniških fantov za komunistično stvar, med temi tudi Franceta Casermana. Izjavil je, da so bili to njegovi učenci. Tudi Alojz Ule in Jože Pirc (oba sta bila med vojno korožna sekretarja KP za cerkniško okrožje) navajata, da je France Caserman še pred vojno deloval kot komunist, dobival literaturo in jo propagiral. Zato ni naključje, da je bil France povezan v prvo partijsko trojko maja 1941 v Cerknici. Še v istem letu je bil imenovan za člana cerkniško-begunjskega rajonskega komiteja KPS in z vsem srcem je sodeloval pri razširjanju partijske mreže in organizaciji terenskih odborov OF.

Nekoliko prej, po kapitulaciji Jugoslavije, je France s cerkniškimi prvoborci (Alojz Ule, Ludvig Lovko, Ivo in Jože Mele, Alojz in Jože Vidrih, Karel Kežman, Štefan Obradović, Albin Logar, Adolf Gruđen, Tone Caserman in drugi) pobiral orožje vzdolž Rupnikove linije in ga shranjeval po raznih jamah na Kamni gorici, pod vrhom Slivnice in še kje. To je bila zavestna akcija za spopad z okupatorjem.

France Caserman je poleti 1941, ko je bil pri čiščenju Šerkovega gozda v Javorniku, skupini delavcev (France Brence-Malnarjev, France Klančar-Baštšov, Albin Ronko, France Urh-Čopetov, France Cimperman, Alojz Kebe, Tone Kebe (razlagal o upor proti okupatorju in o socialnih spremembah po vojni.

Vsak je po svoje sprejemal in ocenjeval izrečene besede, vsekakor pa so bili edini, da ima France prav. Sodelavcem je odpiral oči in pokazal na bistvo razrednega izkoriščanja, kajti bili so v tem pogledu neprebujeni in neosveščeni. Pozneje, ko je vsak izmed omenjenih delavcev bral Poročevalca, ki sta ga v jeseni 1941 natiskovala prav France Caserman in Albin Logar, je šele lahko presojal bistvo izrečenih besed, ki jih je France poleti nevsiljivo polagal v njihova srca. Izmed vseh takratnih poslušalcev se je med okupacijo izneveril samo eden, trije so padli, eden pa je izkrmavel na večer pred zmago nad fašizmom. Seveda je bil med žrtvami tudi France.

Se nadaljuje

K zapisu o Ludviku Lovku-Bobnarju je treba zadnji stavek štirinajstega odstavka prejšnjega nadaljevanja popraviti tako, da se bo glasil: »Tudi njegova sestra Marija pravi, da je imel Ludvik glavo prestreljeno. Meni, da ga je od blizu pokončal domobranec.« (popravek pisca)

Dodatek k tretjemu nadaljevanju:

V pogovorih v Cerknici dne 9. septembra 1943 so skušali pristaši belogardizma z Mirkom Javornikom na čelu vplivati na tedanjega župana Leopolda Tursiča, da bi organizirali trško stražo brez partizanov. Tursič se je temu uprl in se zavzemal za stražo, v kateri bi bili samo partizani. Tik pred koncem vojne so Tursiča domobranci zverinsko pokončili.

LAŠKO

Delo v planinskih
društvih

V okviru meddruštvenega odbora planinskih društev Savinjska so letos organizirali mladinski odsek, ki ga vodi Fanika Laportnik iz Laškega. Ena glavnih nalog, ki so jo poudarili v svojem programu, je gojenje tradicij NOV.

Ta dejavnost je bila že dosedaj zelo razvita v posameznih društvih, s povezano akcijo pa želi jo delo okrepiti.

Dosedaj so mladinski odseki planinskih društev sami organizirali akcije, obisk krajev, znanih iz NOV. Ločeno so se udeležili različnih republiških pohodov. Če pa bi se to delo povežalo, bi bila lažja organizacija udeležbe, pa tudi stroški bi bili manjši. Po drugi strani so se samo posamezna društva udeležila te ali one proslave. N. pr. pri odkritju spominskega obeležja prvega padlemu borcu 1. savinjske čete so bili samo pionirji planinci iz Zubukovice.

Prvi poizkus, da bi povezali delo mladine, je bil spomladanski pohod pionirjev-planincev, ki ga je organiziralo PD Dramlje. Pohod je bil po poti 14. divizije iz Dramelj do Žičkega samostana. Drugi poizkus, ki pa je kljub manjši udeležbi lepo uspel, je bil 1. zbor planinske mladine savinjskega MDO na Menino planino. Poleg pohodov na posamezne vrhove in prostovoljnega dela so mladi planinci organizirali kresovanje. Na njem je borec NOV Franc Tivšek spregovoril o bojih med vojno na Menini planini, naslednji dan pa so se pred osrednjim spomenikom na Menini poklonili padlim borcem med NOB.

Zbor je zopet pokazal, kako se dela v planinskih društvih: poleg izletništva, pohodov, ki imajo tudi vzgojni pomen (kako se gibati po neznanim terenu, kako se orientirati) veliko poudarjajo tudi seznanjanje mladine z dogodki med NOV.

In ravno v tem so organizatorji zbora – mladinci PD Gornji grad – uspeli. Mladini so s pomočjo borcev prikazali veličastne boje na tej planini.

FRANC JEŽOVNIK

SLOVENSKE KONJICE

Borčevski izleti

Pomembna dejavnost organizacije ZB NOV so tudi izleti v kraje, pomembne iz NOB. Tudi člani ZB Slovenske Konjice smo letos opravili že dva lepa izleta. Avgusta smo bili na Notranjskem, kjer smo si ogledali spomenik v Starem trgu, bili v gradu Snežniku in nato na Turjaku. V soboto, 17. 10. 1981, smo šli na Dolenjsko. Pri spomeniku NOV v Žužemberku smo položili venec v spomin našemu domačinu heroju Dušanu Jerebu, bili smo na Bazi 20 in v muzeju NOB v Novem mestu, ki je res enkratno urejen. Povsod smo imeli urejeno tako, da so nam vodniki opisali pomembnost posameznih spomenikov in objektov, in si na ta način še razširili naše spoznanje o veličini našega NOB.

Vsi so bili z organizacijo izleta zelo zadovoljni in si še želijo, da bi na ta način spoznali lepote naše Slovenije in predvsem pomembne pomnike naše NOB.

JULKA TAJNIKAR

DUNAJ

Odkrili so spomenik
fašističnim žrtvam

Zadnji teden oktobra (24. oktobra) so na Dunaju na trgu Reuman v 10. okraju odkrili spomenik fašističnim žrtvam. Postavili so ga na pobudo, s pomočjo in ob daljših priprava organizacij odporiškega gibanja proti fašizmu, napredne delavske skupnosti in vseh demokratičnih sil. Ob odkritju so bili navzoči predstavniki 10. okraja Favoriten, nadalje občine Dunaj ter zlasti še zastopniki Zvezne vlade Avstrije, kakor tudi predstavniki političnih strank (socialistične, komunistične in ljudske stranke).

Govorniki so na slavnosti v svojih izjavah enotno poudarili, da ta spomenik ni postavljen le v spomin tistim, ki so žrtvovali svoja življenja v odporu in boju proti fašizmu, ampak naj bo trajen pomnik in opomin sedanjim in prihodnjim rodovom, naj se odločno postavijo v bran demokracije, sožitja med narodi ter proti vsem poskusom in nakanam neofašizma, ki zopet predrzno dviga glavo.

Spomenik je odkrila predstavnica Zvezne vlade Avstrije dr. Herta Firnberg, ministrca za kulturo in znanost, in v svojem govoru med drugim še zlasti poudarila, naj bo ta spomenik, ki je izklesan iz granita iz Mauthausna, kjer so nacistični krvniki strli toliko človeških življenj, trajen opomin človeštvu: Nikoli več fašizma!

Na slavnosti so sodelovali godba na pihala železničarjev, pevski zbor Avstrijske strokovne zveze in med drugimi tudi gledališki igralec prof. dr. Fritz Muliar, ki je recital pisma na smrt obsojenih. Spomenik je bil slovesno izročen v varstvo dunajski občini.

ANGELA PRIJATELJ

DEKANI

Žrtev ne smemo nikoli
pozabiti

KS Dekani praznuje svoj krajevni praznik 2. oktobra – tega dne leta 1943. so tudi v našo vas pridrveli nacifašisti. Po slovenski Istri so pustili s svojo uničujočo ofenzivo. Ker je tudi v našo vas prišla novica o uničujočem pohodu Nemcev, so mnogi domačini prestrašeni zbežali v gozdčike in se tam poskrili. Bilo je približno ob 14. uri, ko so sovražniki surovo razbijali po vratih, oknih in nekaj vpili. Z očetom sem bil doma in s strahom čakal, kaj bo. Vse okrog sem slišal streljanje.

Po odhodu Nemcev – pozno zvečer – so se začeli ljudje vračati v vas. Toda le nekateri. Povedali so nam, da so po gozdčiku in okolici tudi mrtvi.

Drugega dne se je v vasi sestalo nekaj ljudi, sestavili so odbor, ki je imel nalogo, da poskrbi za dovolilnico, da poišče mrliče in jih pokoplje na domačem pokopališču. V odboru smo bili: Ivan Furlanič (znal je kar dobro nemško, in je šel v Škofije na nemški štab po dovolilnico), Pavel Gregorič, Josip Gregorič, Josip Pucer in jaz, tedaj 15-leten fant.

Josip Gregorič je pripravil svoj kmečki voz. Stopal sem prvi v tem žalostnem sprevodu, na kolu sem nosil belo zastavo. Prizore tega dne imam še danes živo v spominu, čeprav sem kasneje pri partizanih še marsikaj doživel. Nalagali smo mrtvece na voz, nekatere tako razmesarjene, da jih nihče ne bi mogel prepoznati. Ob Rižani smo dobili 7 mrličev na kupu. Zelo me je pretreslo, ko sem nad vasjo zagledal mrtvo mater z dvema ubitima sinovoma in nečakom. V mrtvašnico smo pripeljali 18 trupel. Skopali smo velik grob in vanj položili vse padle.

Tudi ta grob obiskujejo danes učenci naše šole. In prav je tako. Mi ne bomo nikoli pozabili, pa tudi mladi rod mora vedeti, da so mnogi darovali svoja mlada življenja za našo svobodo in neodvisno domovino Jugoslavijo. Žrtev ne smemo nikoli pozabiti.

VITKO PICIGA

KOSTREVNICA

Okupator ni mogel
zlomiti upora

Zveza borcev NOV Kostrevnica je organizirala skupno z drugimi 24. 10. srečanje preživelih borcev in aktivistov in kurirjev, ki so se med vojno skupaj s kmeti z Boča in drugih vasi s področja krajevnih skupnosti Kostrevnica upirali sovražniku. Na Boču je bila tudi partizanska bolnišnica, ki je sovražnik kljub iskanju ni odkril, seveda po zaslugi dobro organiziranih ljudi na Boču in aktivistov.

Žal pa je Boč tudi orosen s krvjo naših borcev, saj je padla v začetku leta na Boču Slovenčeva četa, ki je bila v sestavu Kozjanskega odreda. Četni komandir je bil domačin Hernavs. Četa je bila izdana v gozdu, kjer je za kratek čas taborila, da se odpočije. Borci so se bojevali do zadnjega. Okupator je mrtve slekel in jih pustil na bojišču.

Ob našem tretjem snidenju smo se zbrali preživeli z domačini v novi osnovni šoli v Kostrevnici, kjer so nas sprejeli učenci in prosvetni delavci te šole. S krajinami smo skupaj odšli na pokopališče in se poklonili mrtvim ter položili venec, nato pa smo se vrnili v šolo, kjer so nam učenci pripravili lep kulturni spored. Sprejeli so nas tudi predstavniki krajevnih skupnosti. Spomnili smo se tudi vseh bolnih, ki na to srečanje niso mogli priti. Popoldan nas je obiskal podpredsednik slovenske skupščine SRS Jože Globačnik.

S tega srečanja smo poslali pozdravno pismo z najboljšimi željami predsedniku predsedstva SFRJ Sergeju Kraigherju. Med NOB je bil med prvimi, ki je organiziral oborožen odpor na Kozjanskem.

MILAN GARANTINI

GORJE

Ob dnevu mrtvih

Kot povsod na dan mrtvih je bila tudi v Gorjah žalna slovesnost pred osrednjim spomenikom padlim borcem NOV za svobodo in ostalim žrtvam fašističnega nasilja v letih 1941-45. Na tem spomeniku je vklesanih kar 159 imen.

Vsa leta po vojni so se vrstile na ta dan žalne slovesnosti ob tem pomniku, toda iz leta v leto se v Gorjah prav na teh žalnih slovesnostih povečuje število ljudi.

Čas beži toda spomin nanje bo ostal še poznim rodovom. Kulturni program so izvajali z recitacijami in pesmijo učenci osnovne šole Bratov Žvan iz Gorij in gorjanska godba na pihala. Slavnostni govor je imel predsednik krajevnih skupnosti Gorje Peter Sekloča.

JOŽE AMBROŽIČ

KEMPERŠČE PRI ŠEMPETRU

Borci so pomagali
graditi vodovod

Po večletnih obljubah je zaselek 18 hiš z nekaj več kot 50 stanovalci Kemperšče pri Šempetru dobil tekočo vodo. Veliko je bilo vloženega truda v krajevni skupnosti Šempeter, posameznih delovnih oranizacij in še posebno je potrebno pohvaliti krajanega tega zaselka, ki so sami vložili prek 2500 prostovoljnih delovnih ur. vsako gospodinjstvo pa je prispevalo še 5000 novih dinarjev.

Borci NOV iz Šempetra so se k tej akciji rade volje prijavili in je 33 članov opravilo 115 prostovoljnih delovnih ur. Tudi gasilci iz Šempetra niso manjkali, saj je 34 njihovih članov opravilo 136 delovnih ur. Kritično pa je potrebno omeniti mladinsko organizacijo iz Šempetra, iz katere so se samo prijavili k tej akciji.

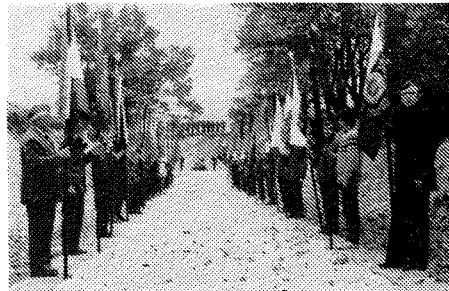
Ob prvem krajevnem prazniku Šempeter v septembru so vodovod izročili svojemu imenu. Krajinam partizanskega Kemperšča so tako proslavili svojo veliko delovno zmago skupno s predstavniki krajevnih samouprav, ZB, DPO, predstavniki SO Nova Gorica in drugih.

LEOPOLD KOTAR

LJUBLJANA

Spomin na umrle in
padle

V skoraj vseh slovenskih krajih, v mestih in vaseh so žalne slovesnosti ob 1. novembru oživil spomin na umrle, na sorodnike, znanke, na velike može iz naše narodne zgodovine, na padle borce in talce iz narodnoosvobodilnega boja in z njimi na vso veličino naše revolucije. S rapori na čelu so tihi sprevedi mladih in starej-

Slovesnost ob dnevu mrtvih v Gramozni jami. (Foto: Dušan Rebolj)

ših ljudi stopali pred grobnice, spomenike, in spominska obeležja. S pesmijo, govori in molkom so počastili spomin nanje, katerih smrt je rodila novo življenje naše domovine. Prižgane sveče so dogorevale v mrak tega prvega novembrskega dne. Eden za drugim so se utrinjali plameni. Ostali so šopki cvetja, ki so marsikje prekrili hladni beli marmor grobnic.

Ž.D.

DUNAJ

Dokumentacijska
razstava odporiškega
gibanja Favoriten
10. okraja

Pod geslom »Varujte se začetka!« je bila v zvezi z odkritjem spomenika fašističnim žrtvam na razstavišču v poslopu Centralne hranilnice na Dunaju skrbno prirejena dokumentacijska razstava iz časa nacističnega nasilja. Med drugim so razstavljene fotografije ljudi – žrtev fašističnega nasilja, nadalje primerki knjig naprednih pisateljev, ki so pod Hitlerjevim bičem gorele na grmadi, fotografije ustvarjalcev-umetnikov, ki so zlasti v letu 1938 zapustili Avstrijo in emigrirali v druge dežele in razna dokumentacija s tem v zvezi, ki ponazarja uničevalno fašistično zlo. Videli smo lahko fotografije slovenskih partizanov, n. pr. skupine partizanov iz Žužemberka, in seveda avstrijskih borcev-partizanov, ki so se bojevali na jugoslovanskih tleh.

Razstavo so si ogledali mnogi občani, zlasti pa tudi z velikim zanimanjem šolska mladina. Vodnica je govorila predvsem o strahotah v koncentracijskih taboriščih, o uničevalnem besu nacističnih nasilnikov. Ko se je dotaknila zgodovinskih dogodkov iz druge svetovne vojne, je omenila tudi velik in časten delež jugoslovanskih borcev-partizanov in ljudstva Jugoslavije v boju proti fašizmu.

Iz napisov svaril Wehret den Anfängen – Varujte se začetkov izznene geslo: Nikoli več fašizma.

ANGELA PRIJATELJ

LOKAVEC

Iz žrtev poganjajo kali
veličine in svobode

Prebivalci Lokavca pri Ajdovščini uresničujejo program postavljanja pomnikov padlim borcem in žrtvam vojne v domačem kraju. V nedeljo, 25. oktobra, so domačini zaselka Kompare odkrili spominsko ploščo kurirju Bogomilu černigoju. Na plošči je vklesano ime mladega kurirja, starega komaj 21 let. Njegovo življenjsko pot je prekinila smrt tedaj, ko je bilo že moč zaznati svobodo. Kdo bi vedel, kako dolga je bila njegova kurirska pot, do tiste poslednje, vasi Svetlo na Krasu?

Govornik je ob odkritju spominske plošče poudaril, da v mislih podoživljamo Milkove kurirske poti in poti nešteti drugih kurirjev, ki niso poznale ovir in ki so vodile mimo sovražnikovih zased, skozi gozdove, čez deročne reke poleti in v zimi.

Milkov soborec, Štefan Slokar, je odkril spominsko ploščo in jo izročil v varstvo lokavski mladini. Sledil je program pionirjev, mladincev, pevskega zbora in harmonikarja Romana Bunca.

Ob koncu se je tovariš Lojze Fejančič zahvalil sovaščanom za vsestransko pomoč organizaciji združenj borcev Lokavec, da je lahko oživila spomin na hrabrega kurirja Milka černigoja, ki bo svetel zgled pionirjem, kurirjem OŠ Boris Kidrič Ajdovščina in še posebno lokavskim.

VIDA BLAŽKO

RIBNICA

Izlet v Beograd

Dne, 20. oktobra 1981 je krajevna organizacija ZZZB NOV Ribnica skupno z Društvom upokojencev Ribnica organizirala izlet v Beograd. Izleta se je udeležilo 95 članov in njihovih sorodnikov. Po prihodu smo se najprej odpeljali na Dedinje, obiskali Hišo cvetja in se poklonili spominu našega dragega predsednika Tita.

Po ogledu Muzeja 25. maj smo se odpeljali na Avalo. Tu smo obiskali tudi spomenik sovjetskemu veteranom, umrlim v letalski nesreči leta 1965. Prijazni šofer nam je med vožnjo pokazal tudi kraj, kjer je bilo med drugo svetovno vojno taborišče, v katerega so Nemci zapirali in potem streljali srbske rodoljube. Popoldan smo si v spremstvu vodičev z avtobusom ogledali Zemun in Beograd.

Za vse udeležence je bil izlet enkratno doživetje.

MINKA JORAS

SEMIČ

Neprimerno
podeljevanje priznanj

Letos, ko slavimo 40. obletnico vstaje vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, sem dal pobudo krajevni organizaciji ZB NOV Semič, da naj dobro pripravijo praznovanje krajevnega praznika in naj se krajinami Semiča dobro pripravijo na praznovanja, vendar nisem prejel nobenega vabila, zato mi ni bilo znano, kako bo proslava potekala. Res je bila sama proslava dobro obiskana, tudi kulturni program je bil dober.

Že ko sem prišel na proslavo, sem se čudil, kako da je toliko starih aktivistov iz raznih krajev Slovenije na tej slovesnosti. Že pred začetkom proslave so se začeli tovariši med seboj pogovarjati, kdaj bo podelitev značk aktivistom OF tega območja in so se po razpravi odločili, da najprej preberejo seznam takratnih aktivistov, sama podelitev značk pa naj bi bila po proslavi. Po proslavi v vsesplošni zmed in ropotanju v dvorani so začeli klicati aktiviste in jim podeljevati te značke. Aktivisti, s katerimi sem se srečeval med odhodom iz dvorane, so bili zelo presenečeni in jim ni bilo prav, da bi se na tak način podeljujejo priznanja in da ni bilo nikogar, ki bi se v imenu mladih ljudi ali sedanjih aktivistov zahvalil za njihov trud in jih pozval, da bi delovali tudi v prihodnje.

Res je, da je minilo že 40 let od vstaje in da ne moremo stari borci in aktivisti pričakovati, da bomo vedno predstavljali osrednjo pozornost na proslavah, vendar bi bilo prav, da bi se na takih srečanjih posvetilo več pozornosti aktivistom, ki so prvi začeli orati ledino, ker vedno, na vsakem koraku poudarjamo, da je potrebno tudi danes vključevati v družbeni proces vse bivše borce in aktiviste, ker lahko s svojimi izkušnjami še veliko pripomorejo v današnji vsestransko napeti situaciji v svetu.

Kot domačinu mi je bilo zelo težko in nerodno ob tem praznovanju. Reči hočem, da je Bela krajina še vedno hvaležna prvim borcem in aktivistom in da jih bo tudi v prihodnje rada sprejemala v svojo sredo in jim verjetno tudi nudila boljši sprejem in zahvalo za to, kar so storili za ta kraj.

FRANC KOŠIR

KOTLJE:

Partizanski miting pod lipo

V nedeljo, 25. oktobra, so se Hotuljci zbrali pod vaško lipo ter proslavili krajevni praznik. Na slavlje so prišli tudi prebivalci Meziške doline ter nekdanji koroški partizani. Hotuljci slavijo vsako leto svoj praznik na zadnjo oktobrsko nedeljo v spomin, ko je bilo Kotlje leta 1943 na ta dan en dan svobodno. Takrat so namreč prišli v Kotlje borci Koroškega odreda. Partizani so pod lipo organizirali partizanski miting. Navzočim pa so spregovorili ing. Pavle Zavcer-Matjaž o Osvobodilni fronti, Boris Čizmek-Bor o sovravnem delu izdajalcev, Dušan Grabner-Benedikt o partizanskem gibanju, Olga Kastelic-Marjetka o delu in nalogah mladine in Poldi Eberle-Jamski o bratstvu in enotnosti jugoslovanskega ljudstva. Hotuljci so drago plačali krvni davek med NOB. Imeli so 52 žrtev, padlih partizanov ali umrlih v koncentracijskih taboriščih.

Za ta praznih so domačini pripravili tudi kulturni program, v katerem so sodelovali pihalni orkester ravenjskih železarjev, pionirji ter recitatorji. Največje zadovoljstvo domačinov pa je bilo, ko so odprli novo zgrajeni otroški vrtec s tremi oddelki. Tudi pri izgradnji tega objekta so Hotuljci izrazili solidarnost s samopispevom. Govorniki pa so obudili spomin na dogodke iz NOB ter na naloge pri izvajanju stabilizacije.

FRANJO SREBOTNIK

KOČEVJE

Razstava partizanskega denarja v Kočevju

Dvajsetega novembra so v pokrajinskem muzeju v Kočevju zaprli razstavo o slovenskem partizanskem denarju, ki sta jo pripravila kočevski pokrajinski muzej in Narodna banka Slovenije.

Na razstavi so prikazali slovenska partizanska plačilna sredstva, ki so bila izdelana med vojno. Tako so bili prikazani boni iz prvih vojni let, obveznice posojila narodne osvoboditve iz leta 1943, slovenski lirske plačilni boni in razna priložnostna potrdila. Na razstavi so prikazali tudi več osnutkov partizanskega denarja, ki so jih izdelali med NOB slovenski umetniki, pa iz najrazličnejših razlogov ta denar ni prišel v obtok.

Poleg tega je bil na tej razstavi prikazan tiskarski stroj, na katerem so tiskali partizanski denar, in je sedaj last pokrajinskega muzeja. Razstava je bila dokaj dobro obiskana, kar dokazuje, da občane, zlasti pa mladino zelo zanima zgodovina NOB.

FRANCE BRUS

SEŽANA

Tovariško in veselo

V soboto, 24. oktobra, smo se prvič srečali upokojeni delavci za notranje zadeve obalno-kraške regije kluba Maksa Perca. Najprej smo se zbrali v rekreacijskem centru. Najprej so spregovorili naši člani iz obalno-kraške regije, nato pa tudi predstavnik našega kluba iz Ljubljane. Na našem srečanju je bil tudi predstavnik postaje milice iz Sežane, kateremu se v imenu vseh zahvaljujem za pozornost.

Po srečanju je sledil ogled prečudovite jame Vilenica pri Divači. Ogledali smo si jo pod strokovnim vodstvom, za kar se v imenu vseh zahvaljujem. Po ogledu smo se zbrali zunaj na zabavi. Srečanje je bilo res tovariško, veselo, sproščeno, saj so bili z nami tudi sorodniki in prijatelji. Drugo leto se bomo dobili verjetno neke ob morju.

ALBIN VIDMAR

LJUBNO

Vsako leto tak izlet

Ob 40-letnici vstaje slovenskega naroda je združenje vojaških vojni invalidov Ljubno priredilo izlet za svoje člane v zgodovinsko pomembne kraje iz narodnoosvobodilnega boja. Ogledali smo si muzej na Urhu. Žal, ni bilo nikogar, ki bi nam razložil zgodovino tega pomembnega kraja. Ta kraj bi tudi moral biti bolje označen s cestnim znakom ali napisom, tako pa v megli težko najdeš cesto, ki pelje do Urha.

Nato nas je peljala pot v Bohinjo. Iz Bohinje smo se peljali v Dražgoše. Z izletom smo bili zadovoljni. Želimo si še več takih izletov.

MAKS SLATINSEK

SENOVO

Skrb za spominska obeležja

Krajevna organizacija ZB NOV iz Senovega je v nedeljo, 25. oktobra, dokončno uredila in obnovila most na poti, ki vodi od Koče na Bohorju do bolnišnice 14. divizije v Travnem lazju. Pri obnovi mostu so sodelovali tudi člani Planinskega društva Bohor in TVD Partizan. Gradbeni material pa sta prispevala delovna kolektiva Rudnika in Metalne TOZD Senovo.

Pred 1. novembrom so delovni kolektivi, ki so pokrovitelji, uredili posamezna spominska obeležja in njihovo okolico. Delavci Metalne TOZD Senovo so uredili več spomenikov na Ložcah pod Bohorjem. Spomenik triindvajsetim padlim partizanom so na Jevši pod Oslico lepo okrasili delavci Lisce TOZD Senovo. Delavci Rudnika Senovo so uredili in okrasili osrednji spomenik v kraju. Učenci in delavci osnovne šole Koprivnica pa so poskrbeli za spominska obeležja v Koprivnici pri Brestanici. Pred dnevom mrtvih so spomenike obiskale delegacije osnovnih šol in ZB NOV. Borci so mladini pripovedovali o dogodkih iz narodnoosvobodilnega boja.

KO ZB NOV Senovo

CELJE

Žalne slovesnosti

Tudi letos so bile pri spomenikih in na grobiščih borcev NOB in žrtev fašizma v celjski občini žalne slovesnosti. Osrednje slovesnosti so bile v Celju 30. novembra.

Pred spomenikom revoluciji se je zbrala ogromna množica ob 11. uri, veliko je bilo šolske mladine. Ko je godba na pihala odigrala žalostinko, so predstavniki družbenopolitičnih organizacij in občine položili vence, vojaki so izstrelili častne salve, mladi so zapeli, nato pa so sledile recitacije. Potem je bila komemoracija na dvorišču starega piskra, popoldne ob 16. uri pa še na grobovih žrtev fašizma na Golovcu. Tu so izvedli primeren program učenci osnovne šole Franja Roša.

R.U.

NOVO MESTO

Zanimivo predavanje o skojevski organizaciji

Učence v domu Majde Šilc je v četrtek, 15. oktobra 1981, ob 20. uri obiskala Erna Muserjeva. Njenega obiska smo se posebno razveselili, saj nam je pripovedovala o začetkih skojevske organizacije v Novem mestu in po vsej Dolenjski. Celotno predavanje je razdelila na dva dela, in sicer: delo, naloga in pomen napredne mladinske organizacije do leta 1941 in med narodnoosvobodilno vojno.

V četrtek nam je govorila o začetkih mladinske organizacije pred vojno. Njeno pripovedovanje je bilo pestro in poučno. Erna Muserjeva nas bo ponovno obiskala 5. novembra.

MARIJA ZEMLJAK

LENART

Že tretjič bratsko srečanje

V krajevni skupnosti Lenart v Slovenskih goricah so že tretjič proslavili krajevni praznik. Leta 1943 sta v kraju aktivista Srečko Rojs-Niko in nosilec partizanske spomenice ter borec prvega Pohorskega bataljona Franc Zalaznik-Leon ustanovila odbor OF. Praznik so počastili z enotedenskimi kulturnimi in športnimi prireditvami, člani planinskega društva pa so odšli na Peco. Ob tej priložnosti so na slovesni skupni seji skupščine krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij podelili krajevna priznanja OF.

Občina Lenart v Slovenskih goricah je tudi pobratena z občino Brus v južni Srbiji, s katero ima že dalj časa medsebojne stike, zlasti na kulturnem in vzgojnoizobraževalnem področju. Tako je v okviru vlaka bratstva in enotnosti občino Brus obiskalo iz Lenarta 40 kulturnih delavcev. Nastopajoči kulturniki, ki so v dveh krajih občine Brus poželi navdušenje, so tako vrnili obisk gostom iz Srbije.

DRAGO MIKLAVEC

V skladu z določili 4. in 7. člena Pravilnika o podeljevanju priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda in o delu žirije razpisuje žirija za podeljevanje priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda republiške konference SZDL Slovenije

20 PRIZNANJ OSVOBODILNE FRONTE ZA LETO 1982

Priznanje OF je namenjeno posamezniku in organizacijam za njihovo delo in prispevek k dosežkom trajnega pomena pri razvoju socialistične samouprave družbe, zlasti:

– pri uveljavljanju delovnih ljudi in občanov kot nosilcev odločanja na vseh ravneh,

– za dosežke pri uveljavljanju, krepitvi in razvoju SZDL kot fronte delovnih ljudi in občanov ter njihovih organiziranih socialističnih sil,

– pri uresničevanju ustavno opredeljenih družbenoekonomskih in političnih odnosov na posamezna področja družbene življenja in dela ter v družbi nasploh, še zlasti pri razvijanju delegatskega sistema in pri uveljavljanju in razvijanju temeljnih samoupravnih skupnosti.

Predlog lahko oblikujejo krajeve in občinske konference SZDL ter konference SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih, organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti, vodstva družbenopolitičnih organizacij ter družbene organizacije in društva.

Vsak predlog za podelitev priznanja OF je predlagatelj dolžan posredovati tudi žiriji za podeljevanje priznanja OF pri občinski konferenci SZDL, ki se mora o predlogu izjasniti in posredovati mnenje žirije za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL.

Predloge z obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelji posredujejo žiriji za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL Slovenije, Ljubljana, Komenskega 11, najkasneje do 15. januarja 1982. Predlogi morajo biti posredovani na posebnih obrazcih, ki so na razpolago pri občinskih konferencah SZDL in konferencah SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih.

Žirija za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL Slovenije

Drugi zbor skupnosti Gorenjskega odreda bo v petek, 6. novembra 1981, v Kranju, v domu JLA ob 16. uri. Borke in borci, vljudo vabljeni. Odbor skupnosti GO

Kdo ga pozna?

O tovarišu so znani le tile podatki: Piše se Rudi Kastelic (lahko tudi KOSTELEC), doma neke od Krškega. Od leta 1936 je bil narednik – vodnik 1. čete planinskega bataljona v Gerovo (občina Cabar) in pred razsulum stare Jugoslavije v Delnicah.

Iz tega sklepamo, da je bil rojen okrog 1912. leta.

Do vstopa v partizane je živel v Delnicah, to je do leta 1942 in še istega leta padel blizu Delnic.

Kdor bi tovariša prepoznal in o njem kaj ve, prosimo, da sporoči na naslov: Občinski odbor ZZB Krško.

REŠITVI NAGRADNIH KRIŽANK

LJUBLJANSKE MLEKARNE KIT LJUBLJANA

Pravilna rešitev – vodoravno:

Kit, sitar, obletnica, dialektik, as, Ebro, Žale, jak, Pertot, ota, ide, gen, Ilija, UN, Posavec, mirta, Nana, Lotar, desen, to, tonik, som, DE, kolera, Rode, sladoled, Kaleb, be, ue, cian, trapist, go, Atri, Tatar, Rur, Ruj, Stritar, da, smetana, AK.

Izžrebani so bili:

Iva MAYR, Titov trg 5/I, 64000 Kranj
Katja ZUPAN, Titova 1/a, 64270 Jesenice
Slavko VUGDALIČ, Maistrova 1, 66250 Ilirska Bistrica

PIONIR NOVO MESTO

Pravilna rešitev – vodoravno:

strehe, pir, ji, teater, indium, orlica, od, abo, ol, Toni, Nil, pm, emocija, la, ravna, Renče, era, di, Celje, Dol, atol, ta, s, aki, gosak, NIK, ločna, tsunami, asket, Aram, priokus, slim, tarča, Aco, Nad, tj, ara, Ed, Ati, cr, sir, dvokapna, Valadier, ata, iks.

Danijel MIRNIK, Trg talcev 5, 61240 Kamnik
Ana FRAS, Keleminova 13, 62000 Maribor
Frida ŠKODLAR, Krimska 9, 61000 Ljubljana
Vsem izžrebancem, ki bodo prejeli knjižne nagrade iz bogatega knjižnega programa založbe Borec, iskreno čestitamo.

PRAVNI SVETOVALEC

Zaposlitev in letni dopust po odslužitvi vojaškega roka

Z. M. S. Radi bi vedeli, ali vas je organizacija, pri kateri ste bili zaposleni pred odhodom na odslužitev vojaškega roka, dolžna zaposliti pri istem delu, ki ste ga opravljali prej ali je za pridobitev pravice do letnega dopusta res potrebno, da znova dopolnite minimalni šestmesečni delovni staž?

Odgovor: Zakon o združenem delu določa, da ima delavec, ki odide na odslužitev ali doslužitev vojaškega roka in zaradi tega prekine delo v temeljni organizaciji ali delovni skupnosti, pravico, da se v 30 dneh po odslužitvi ali doslužitvi vojaškega roka vrne na delo v isto temeljno organizacijo ali delovno skupnost k svojim prejšnjim delom ali nalogam, ali k drugim delom oziroma nalogam, ki ustrezajo njegovi strokovni izobrazbi ali z delom pridobljeni delovni zmožnosti. Tak delavec ima torej pravico do zposlitve na prejšnjem ali na drugem ustreznem delu. Navedeni zakon tudi določa, da takemu delavcu med odsotnostjo z dela zaradi odslužitve ali doslužitve vojaškega roka mirujejo pravice in obveznosti pri delu in iz dela (torej tudi pravica do letnega dopusta) – razen tistih pravic in obveznosti, za katere določa zakon kaj drugega. Ker niti zakon o združenem delu niti republiški zakon o delovnih razmerjih ne določata kaj drugega, in ste pred odhodom v vojsko izpolnjevali pogoje za letni dopust, vam pripada pravica do tega dopusta, ne da vam bi bilo potrebno znova dopolniti predpisano delovno dobo.

Starostna upokožitev borcev NOV pred 9. 9. 1943

N. M. P. Kot borko NOV pred 9. 9. 1943 vas zanima, kakšne pogoje morate izpolnjevati, da vam bo priznana pokojnina?

Odgovor: Borci NOV pred 9. 9. 1943 pridobijo pravico do starostne pokojnine pod ugodnejšimi pogoji kot drugi zavarovanci. Tem borcem gre pravica do starostne pokojnine ne glede na starost, ko dopolnijo pokojninsko dobo 35 let (moški) ali 30 let (ženske). Če pa imajo najmanj 20 let pokojninske dobe in od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe, pridobijo pravico do starostne pokojnine, ko dopolnijo starost 55 let (moški) ali 50 let (ženske). Ne glede na starost pa lahko borcem NOV pred 9. 9. 1943, ki imajo pokojninsko dobo najmanj 15 let in od tega zavarovalno dobo najmanj 10 let, posebno komisija izjemoma prizna pravico do starostne pokojnine, če spozna, da je to potrebno glede na njihovo splošno zdravstveno stanje in delovno zmožnost.

Povečana zavarovalna doba vojaških invalidov

S. Z. P. Kot vojaški vojni invalid 5. skupine ste bili od leta 1959 do leta 1970 zaposleni poln delovni čas. Ali se vam ta čas šteje v zavarovalno dobo s povečanjem in koliko znaša to povečanje?

Odgovor: Zavarovalna doba se šteje s povečanjem, in sicer vsakih 12 mesecev dejanskega dela za 15 mesecev zavarovalne dobe tudi zavarovancem – vojaškim vojnim in mirovnim invalidom, ki so v Jugoslaviji prebili skupaj najmanj 5 let na delu, na podlagi katerega so bili zavarovani in delali poln delovni čas. Tako je določeno v 58. členu zveznega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Tem vojaškim invalidom se všteva v zavarovalno dobo s povečanjem tudi čas, ki so ga prebili na delu pred 31. decembrom 1972.

Knjižni program založbe Borec v letu 1982

Eden od večjih načrtov, ki jih je založba snovala zadnji dve leti, je bil posvečen pripravam za natis izbranih del Louisa Adamiča. Posebni uredniški odbor, v katerem so najboljši poznavalci Adamičevih del univ. prof. dr. Janez Stanonik, pisateljica Mira Mihelič, univ. prof. dr. Mirko Jurak in asist. mag. Jerneja Petrič, je predlagal šest knjig, založba pa bo skušala zaenkrat realizirati polovico od tega predloga, in sicer:

DINAMIT kot eno od prvih Adamičevih del, ki obravnava ameriško delavstvo med svetovno gospodarsko krizo. Delo je bilo doslej prevedeno v srbohrvaški jezik, in to kmalu po izidu v Ameriki; naša izdaja pa bo prvi natis v slovenščini;

SMEH V DŽUNGLI, ki je v slovenskem prevodu Stanka Lebna izšel leta 1934; od vseh Adamičevih besedil je to najbolj literarno (mojstrski orisi ameriškega življenja in človeških usod v njem);

Tretja knjiga MOJA DOMOVINA je izšla v Ameriki l. 1944 in obravnava jugoslovanski narodnoosvobodilni boj; doslej knjiga zaradi nekaterih netočnosti (tudi politične narave) pri nas še ni bila objavljena; sedaj pa bo izšla s temeljito razlago in ustreznimi opombami.

Vse tri knjige kot celota predstavljajo značilen in informativen prerez skozi Adamičevo snovanje.

Mimi Malenšek: KAVATINA ZA ANGELA VREMENARJA

Zgodba romana je taka: Karel Pirc, upokojeni inženir, pripelje v počitniško hišico v Piranu ženo Martino, upokojeno lektorico. Sam se vrne v Ljubljano, žena pa ob morju pripravlja hišico za zimo. Med neurjem, ki pride, obnovlja v svoji samoti pretekla leta in desetletja, življenje svoje generacije.

Avtorica ob tem ne more ali morebiti niti noče skriti, da je pripoved avtobiografska; iskreno in pogumno razkriva in člani številna družbena vprašanja, grebe po svoji lastni intimnosti, pa naj so stvari še tako boleče. Čas, ki se preliva čez preteklost, sicer blaži ostrino in modrost nekdanjih dni in dogodkov, toda človek ostaja slej ko prej njihov dedič. Neposredna osebnost daje novemu avtoričinemu romanu tudi največjo draž.

Tone Svetina: MED NEBOM IN PEKLOM

Naš najbolj znani in najbolj uveljavljeni pisec vojnih romanov Tone Svetina pripoveduje v svojem novem delu o vojnih razmerah na okupiranem Primorskem, in to z znano in značilno oblikovalno spretnostjo.

V ospredju njegove pozornosti je to kot usoda kmečke družine Bečanovih iz Brkinov, in to v času od konca prve do konca druge svetovne vojne – z epilogom celo do današnjih dni. Z zagrizeno vero v svobodo, ki mora priti tudi zanje, se mati in njenih enajst otrok, vse brkinsko in primorsko ljudstvo bojuje proti fašističnemu nasilju, proti ukanam in premoči okupatorske policije in vojske. Žrtve so velikanske, boj je neusmiljen, mati umre v Auschwitzu, osvoboditev pa na koncu odtehta vse.

Kakor zmeraj pri Svetini – zanimivo in dobro branje.

Ivo Zorman: KDO BO MENI PRIŽIGAL SVEČE

Zgodba romana o skojevcih se začenja nekaj pred začetkom zadnje vojne na naših tleh, sklene pa nekaj po njenem koncu. Prikazane so usode mladih borcev za svobodo, njihov spopad z življenjem in okolico, njihovo zorenje, njihova vera in razočaranja, predvsem pa navdušenje, ki danes z naraščajočo časovno razdaljo že blede in je zato toliko težje pripovedovati o njem, ne da bi pisec zdrsnil v ceneno agitko. Toda brez tega navdušenja ne bi bilo nič, iz njega je rasla revolucija, pisatelj pa ga zna spretno priklicati pred oči.

Ivo Zorman si je z nizom privlačno pisanih romanov že doslej pridobil zelo široko publiko; ta pri njem ceni zanimivo zasnovano dogajanje, skrbno psihološko členitev in dognan slog. Vse to so tudi odlike njegove nove pripovedi.

Oleg Križanovski-Igor: SPOMINI ČRNOGLEDEGA HUMORISTA

V vojnih spominih Križanovskega je več trpkosti kakor humorja. Življenju, ki mu je bilo krivično od rojstva, se je upiral Križanovski na svoj način. V večnem spopadu s predstavniki legitimnega sveta, od krušnih staršev in tete Albince do partizanskih štabovcev, je zbujal pri opazovalcih smeh, zato je veljal za šaljivca. Iznajdljivost, nenavadna žilavost in včasih tudi sreča so mu pomagale iz številnih težav.

Spomini Križanovskega so precej resnični in poseben prikaz partizanstva na Slovenskem v prvih vojnih letih, četudi se z naslovom predstavljajo kot humoristi. Manj bodo povedali zgodovinarju, ki išče resnične podatke, veliko pa bralcu, ki ga zanima življenjski utrip v četah, bataljonih in brigadah, med borci, ki so zmrzovali, pasli uši, se izmikali neprijetnim dolžnostim in iskali priložnosti, da bi se do sitga najedli. V pričevanju Križanovskega ni političnih razglabljanj in nestrpnosti, so samo živo pripovedovana dejstva, ki jih bralec lahko sprejema z razumevanjem. Spomine je napisal Mile Pavlin po avtorjevi pripovedi.

Kristina Brenkova: KRUH UPANJA

Pisateljica, ki jo poznamo predvsem kot prijetno pripovedovalko zgodb za mladino, se je tokrat lotila dela, namenjenega odraslemu, zrelemu bralcu.

Gre za avtobiografsko pripoved, utemeljeno na spominih iz NOB in iz prvih let po njem pa iz petdesetega leta tega stoletja, ki je ostalo zaznamovano s smrtjo slovenskega pisatelja Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca. Zgodba se predvsem vrti okrog dogajanj v treh usodnih vojnih letih (1941–1943), ki jih je pisateljica kot kurirka preživela ob Prežihovi rami.

Bila je soudeleženka njegovih srečanj in pogovorov s številnimi znanimi Slovenci, pred bralcem zaživijo France Messesnel, Fran Albrecht, Ivan Levar, Ludvik Mrzel, Sava Severjeva, Rihard Jakopič... Tu sta Tone Kralj in Kajuh, pa seveda Vorančev posebni prijatelj – Blaž Arnič.

Edi Šelhaus: FOTOREPORTER

Reporter, kakor je Edi Šelhaus, je srečal toliko osebnosti in bil priča toliko zanimivim dogodkom, da ima kaj povedati o svojem življenju. Še posebne cene pa so njegovi spomini zato, ker so dokumentirani z mojstrskimi in ne tako vsakdanjimi fotografijami.

Kolikor je besedila, je napisano živahno, polno anekdot, prese- netljivosti, nepričakovanih podatkov in situacij, tako da odlično

dopolnjujejo slike, seveda pa tudi resnobno oficialno zgodovino časov pred zadnjo vojno, med NOB in po vojni.

Rudolf Hribernik-Svarun: OPREDELITEV II

Druga knjiga Rudolfa Hribernika-Svaruna, Pohod brigad, predstavlja naravno nadaljevanje knjige Država v državi, ki je izšla pri naši založbi že pred dvema letoma in zbudila veliko pozornost.

Pisec namreč ostaja zvest svojemu načrtu, da v štirih knjigah s skupnim naslovom Opredelitev obdela ves narodnoosvobodilni boj v Sloveniji. Po obliki in vsebini je tudi ta knjiga romansirana kronika, zajema pa obdobje od pomladi 1942 do kapitulacije Italije septembra 1943.

Dušan Željznov: MALI HITLER NA NAŠIH TLEH (Rainerjev proces)

To je dokumentarna pripoved o drugem največjem procesu proti vojnim zločincem na Slovenskem po vojni (prvi je bil Rupnikov proces). Iz obširnega gradiva s tega procesa (okrog 2500 strani), ki je bilo doslej nedostopno javnosti, je avtor izluščil figuro nacističnega gauleiterja Rainerja, ki je bil glavni obtoženec na tem procesu. Uvodni poglavji govorita o Rainerjevem prihodu na mesto gauleiterja Koroške (dec. 1941), s čimer se začenja pot njegovih zločinov na naših tleh, naslednja pa spremljajo potek in razkritja procesa. Za shrljiv »intermezzo« je vstavljeno Rainerjevo premišljevanje o nacističnih kombinacijah pri nas in na Balkanu.

Ivo Pirkovič: GORJANSKA REPUBLIKA

Knjiga podrobno prikazuje dogodke in partizanske boje na ozkem območju med Krko in Gorjanci spomladi leta 1942. Avtor se je opiral na ustne izjave borcev in drugih sodobnikov, svoje spomine, dokumente in zgodovino in ustvaril živo podobo oblikovanja Gorjanske čete in potem njenih uspehov. To delo bo šele prva stopnja krajevno in časovno širše in daljše zgodovine tako Gorjanske čete kot bataljona.

Boris Mlakar: DOMOBRA NSTVO NA PRIMORSKEM

Delo je znanstvena razprava, v kateri so na podlagi dosegljivih virov izčrpno in celostno obdelani nastanek, razvoj in konec primorske oblike domobranstva, kolaboracionistične in kontrarevolucionarne formacije pod okriljem policije nemškega okupatorja. Obravnava zelo malo znano temo, saj se doslej ni z njo nihče ukvarjal ne raziskovalno ne publicistično ne memoarsko. S tem delom pisec deloma zapolnjuje praznino v preučevanju kolaboracionizma in kontrarevolucije na Slovenskem. Vso gmoto preštudirane gradiva je znal avtor z gladko, faktografsko bogato in pomensko zgledno urejeno pripovedjo predstaviti v zanimivi, tekoče napisani knjigi.

Dušan Nečak: VOLITVE NA KOROŠKEM

Znanstveno delo, pomembno za vse, ki se iz ljubezni, zanimanja ali dolžnosti ukvarjajo s Koroško in koroškimi Slovenci. Avtor je primerno razširil snov, navedeno v naslovu, temeljiteje predstavil kraj, čas in ljudi ter silnice, zaradi katerih je volilni sistem tak, kakršen je. Prvo osrednje poglavje govori o avstrijski in koroški volilni zakonodaji, drugo o predvolilni propagandi in volilnih programih, tretje pa navaja in analizira rezultate. Čeprav zajema delo na prvi pogled samo volilno teorijo in prakso, pa s pretehtano besedo, ki je sad temeljitih dognanj, razjasnjuje vrsto problemov koroških Slovencev v današnjem času.

Jože Volfand: NAŠI OBRAZI V AFRIKI

Realno, z izbranimi besedami napisana privlačna reportaža o potovanju po nekaterih afriških državah. Odpira veliko vprašanj in problemov, s katerimi se srečujejo naši ljudje v Afriki. Razkriva marsikaj o razmerjih med domačini in tujci, govori o gospodarskih tokovih, seznanja z ljudmi, ki jih srečuje avtor, v glavnem naše predstavnike – diplomate in gospodarstvenike. Tekoče napisano delo o živi sodobnosti.

Ronald W. Clark: ZMAGOVALCI V VOJNI

S pravo mero skrbno izbranih, zgovornih fotografij, z zadostno količino taktično-tehničnih podatkov, s primerno dolgo štreno zgodovinske, zlasti politične pripovedi je avtor zaokrožil živo naslikane podobe zmagovalcev v raznih vojnah. Ne gre za ljudi, ampak za razne vrste orožja in tehnike, ki so odločilno pomagali tej ali oni strani v vojni, da je bila močnejša: naj gre za mitraljez, tanke, radar ali atomsko bombo.

Wieslaw Kielar: ANUS MUNDI

Delo se bere napeto kot roman, vendar je dokument. Napisal ga je človek, ki je junija 1940 prišel med prvimi v koncentracijsko taborišče Oswiencim in v njem preživel vse dni do konca vojne. V tem času je bil le predmet, last esesovskih enot v taborišču. V delu razkriva vsakdanje, avtentično taboriščno življenje, poleg vseh strahot pa tudi nekakšno nadrealistično, romantično ljubezen. Knjiga je silno pričevanje o morali in etiki tistega časa, grozljiva podoba o tem, kako neusmiljen, sistematičen in dokončen je bil nacizem, na kar danes sčasoma že radi malo pozabljamo.

MOŽJE Z OROŽJEM, antologija novel

To antologijo zavzete jugoslovanske partizanske proze je pripravil Branko Šömen. Zasnovana je tako, da so zastopani pisatelji iz vseh naših republik in pokrajin, razdeljena pa na dve polovici. V prvi so predstavljeni književniki, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju in o njem pisali, v drugi pa mlajši ustvarjalci, ki vojne niso doživeli, a so o njej premišljevali in pisali. Knjiga bo imela spremno besedo in podatke o avtorjih.

Jost Herbig: V BLODNJAKU TAJNIH SLUŽB

Ameriško dvigovanje potopljene sovjetske (atomske?) podmornice je ogroditve napete (faktografske) zgodbe, ki razkriva: kako zagrizena je vesoljna tekma obeh veleil oziroma blokov za premoč na svetu, kako najuglednejše zahodno časopisje vara javnost, ko gre za tajne državne kombinacije, kako je ameriški

velekapitalizem (H. Hughes) tesno povezan s tajnimi službami, zlasti CIA. Zelo pomemben za nas je sklepni del knjige, analiza brezglave oboroževalne tekme in protest proti njej. Aktualna, zelo sodobna, v pozitivnem smislu vznemirljiva knjiga.

Hellmut Diwald: BOJ ZA SVETOVNA MORJA

Zelo zanimiva, suvereno in s spretnim peresom napisana knjiga enega najbolj znanih nemških zgodovinarjev obsega več kot dvatisočletno zgodovino bojev za prevlado nad morji. Svetovno zgodovino in politiko razkriva iz novih zornih kotov, bralca popelje skoz očarljivo mešanico pustolovskega in raziskovalskega duha, predrnega poguma in pohlepa, do novih pogledov na življenje in zavest o svetu, kaže, kako se spreminjajo trgovina, gospodarstvo, promet in industrija, kako se bistveno prevešajo ravnotežja sil. Knjiga izrazito presega dosedanje literaturo o tej ali podobni problematiki, dosegljivo v slovenščini.

Ponatisa

Jože Vidic: PO SLEDOVIH ČRNE ROKE Milovan Pejanović: VELIKA IGRA Z DRAŽO MIHAILOVIČEM

V pripravi:

Janez Vipotnik: DOKTOR (roman)
Viktor Stopar: SPOMINI
Franci Lakovič: RDEČI OBLAKI (pesmi)
Branko Šömen: SPODNJI ROB ŽIVLJENJA (roman)

Mladinski knjižni program založbe Borec 1982

Kurirčkova knjižnica

Ivo Zorman: POLETJE NA SIPINAH (delovni naslov)

V svoji novi povesti pokaže pisatelj taborniško življenje kot preizkus telesnih in duševnih zmogljivosti. V taborniškem okolju se krepi zavest pripadnosti in tovarištva, taborništvo onemogoča nezdrave oblike individualizma, okorišča pa se s sposobnostmi vsakega posameznika in jih obrača v prid skupnosti. Povest je prepletena z obujanji izročila NOB, in sicer tako, da se junaki povesti ob različnih priložnostih spominjajo pripovedovanja o partizanskem življenju.

Povest je ilustrirala Irena Majcen.

Mile Pavlin: IZ ŠOLSKE KLOPI K PARTIZANOM

Pisatelj, ki je bil eden najmlajših partizanov, je v strnjeni, dramatično razgibani pripovedi popisal svoje življenje od dni, ko je našo domovino zavzel okupator, pa do svojega odhoda k partizanom – pri petnajstih letih. Pripoved raste od začetnega tihega odpora do okupatorja prek vedno zahtevnejših akcij do zrele odločitve. V delu je prikazano resnično ozračje vojnih dni v Ljubljani, razloženi so številni pojmi iz ilegalnega gibanja, vsi nastopajoči so mladi, kot je bil mlad sam avtor. Bralci se bodo zato lahko z njimi lažje poistovetili.

Pavlinovo pripoved je ilustriral Aco Mavec.

Miha Maté: BOSOPETA DRUŠČINA

Knjiga obsega petindvajset krajših, akcijsko razgibanih in vsebinsko povezanih zgodb, za katere je veliko bolj značilen dialog kot pa opis ali kaka druga literarna prvina. Osebe v njih so šolarji; vse, kar doživijo, pa se zgodi med počitnicami. Bosopeta družina živi v vaškem okolju in temu ustrezen je tudi njen odziv na vse dogodke. Pisatelj se brez težav vživlja v značilnosti bosopetih let. Dejanja se razvijajo hitro, z dramatsko neposrednostjo, tako da po tej strani delo kliče tudi po uprizoritvi. Zaradi akcijske razgibanosti bo knjiga, ki ji ne manjka zdravega idejnega jedra, zanesljivo našla svoj krog bralcev.

Knjigo je ilustrirala Marjanca Jemec-Božič.

Kurirčkova torbica

Štiri male slikanice
Karel Grabeljšek: DEKLICA IN PARTIZAN. Ilustrirala Ančka Gošnik-Godec.
Vojan Tihomir Arhar: CVETNE TRATE V SONCU ZLATE. Ilustrirala Irena Majcen.
Božo Kos: MRKBRKTRK IN ZAFRK. Avtorska slikanica.
Marjan Manček: OD KOD JE PRIŠEL ČLOVEK (delovni naslov). Avtorska slikanica.

NA VSEH NAŠIH BENCINSKIH SERVISIH VAS BOMO HITRO IN SOLIDNO POSTREGLI

POLEG GORIV IN MAZIV VAM NUDIMO TUDI AVTOMOBILSKO OPREMO, AVTOKOZMETIKO, GUME IN NAJNUJNEJŠE REZERVNE DELE.

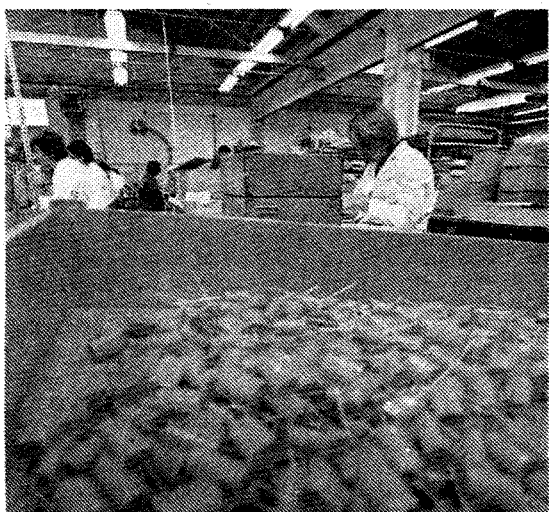
PROIZVAJAMO KVALITETNA MOTORNA OLJA »MOTOROL« in »MOTOROL SUPER«, KI SO ZNANA ŠIROM PO SLOVENIJI.

OKREPČALI SE BOSTE V NAŠIH MOTELIH IN RESTAVRACIJAH.

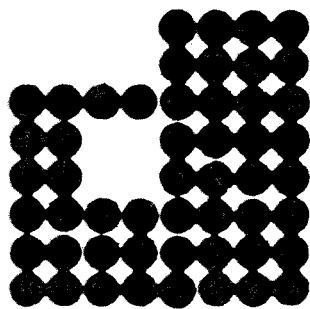

**Iskra
Industrija
kondenzatorjev
68333 Semič –
Jugoslavija
TOZD**

Semič, Vrtača 1
p. p.
tel.: 78-300
telegr.: 35 724 YU ISKOND
Žiro račun:

**SOŠKO
GOZDNO
GOSPODARSTVO
TOLMIN
n. sol. o.**

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD
– stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
– roto-ofset časopisni in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
– grafična dodelava (knjigoveznica)

**Novoles
Trebnje**

tozd industrija gradbene keramike

Kupcem in odjemalcem sporočamo, da smo se priključili Novolesu Novo mesto kot tozd IGK Trebnje

Izdeluje kvalitetne ploščice za zunanjo in notranjo uporabo

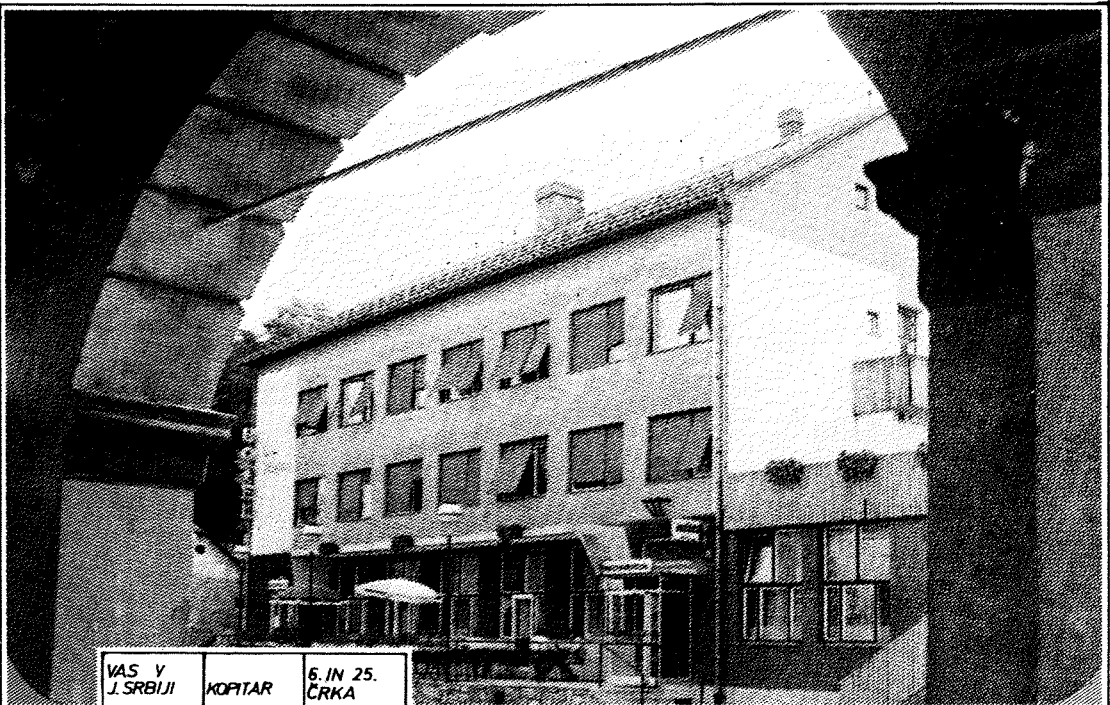
NAGRADNA KRIŽANKA

INTEGRAL SAP VIATOR TOZD BELA KRAJINA ČRNOMELJ

Razpis nagradne križanke

Na vsako križanko v TV-15 je velik odziv. Tokrat jo je vnetim reševalcem pripravil delovni kolektiv INTEGRAL SAP VIATOR TOZD BELA KRAJINA ČRNOMELJ.

Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošljite do 26. 11. 1981 na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, Ljubljana. Na spodnji del pisma napišite SAP VIATOR INTEGRAL. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade.

[illegible]

Franc Štritof

V 85. letu starosti je umrl Franc Štritof, član borčevske organizacije Grahovo, doma iz Bločic na Notranjskem, kjer smo ga avgusta tudi pokopali. Kot mlad fant je bil v prvi svetovni vojni hudo ranjen v Galiciji. Z vso družino se je med drugo svetovno vojno opredelil za NOB. Ko je sovražnik poglaval vso vas, je zgorela tudi njegova hiša. Po vojni se je ukvarjal v glavnem s kmetij.

Dana Kotnik

Sredi septembra je umrla aktivistka, ljudska učiteljica in dolgoletna zdravstvena delavka Dana Kotnik-Pavčičeva. Pokopali smo jo na ljubljanskem Žalah, staro komaj 55 let. Se kot otrok se je morala zaradi fašističnega preganjanja z vso družino izseliti iz rojstnih Hrašč pri Postojni v staro Jugoslavijo. Zaradi sodelovanja v NOG so jo izključili iz trgovske akademije. Odsila je v ilegalo na Primorsko in tam dočakala osvoboditev. Bila je učiteljica, mladinska aktivistka in zdravstvena delavka na polikliniki v Ljubljani. Tudi v zdravstvu je nesebično pomagala pomoči potrebnim.

Andrej Gorjup

V Trebnjem smo se avgusta poslovili od Andreja Gorjupa, rojenega 1898. leta na Kalu pri Kanalu ob Soči. Takoj ob okupaciji leta 1941 se je vključil v aktivno in organizirano delo OF. Od 1. 9. 1941 pa do 10. 8. 1942 je bil član terenskega odbora OF Ljubljana-Vič Rudnik. Avgusta 1942 je bil aretiran in odpeljal so ga v taborišče v Padovo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se takoj spet vključil v organizirano delo za NOB v Ljubljani. Dne 1. novembra 1944 so ga spet ujeli in odpeljali v Buchenwald.

Ivan Pirš-Rastko

Septembra smo pokopali nosilca partizanske spomenice Ivana Pirša-Rastka. V revolucionarja ga je skovalo življenje že pred drugo svetovno vojno, ko je okušal brezposelnost in neštete krivice. Zrešal je v brezkompromisnega borca, komunist in revolucionarja takrat, ko je soustanavljal Radomeljsko četo in Kamniški bataljon ter pozneje, ko so je bojeval in opravljal številne poveljniške ter politične dolžnosti v brigadah in 4. armadi. Njegov neutrudni in humani boj za zmago pravice, svobode mu je na prsi pripel partizansko spomenico 1941 in mnoga priznanja in odlikovanja v zahvalo za njegovo delo, v katerega je vložil, vso svojo voljo in energijo. Vse to mu je načelo tudi zdravje. Vneto je še pripravljalo gradivo za proslavo ob 40-letnici vstaje, vesel je bil, ko je videl na novo urejeno grobišče padlih sredi Radomelj. Zeč dva meseca smo se pri istem grobišču poslovili tudi od njega.

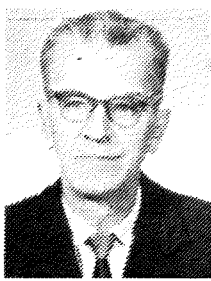
Janko Kovačič

V 68. letu starosti je umrl Janko Kovačič, major JLA v pokoju. Rodil se je v Idriji pri Bači. Leta 1942 so ga odpeljali v posebne bataljone, odkoder mu je uspelo pobegniti že pred kapitulacijo Italije in se priključiti NOV. Zmago je dočkal kot politični komisar bataljona VOS. Po osvoboditvi je delal v JLA. Tudi po upokojitvi je aktivno delal v družbenopolitičnih organizacijah. Za svoje delo je dobil več vojaških odlikovanj. Pokopali smo ga na ljubljanskem Žalah.

Ivanka Božič

Avgusta smo se na vipavskem pokopališču poslovili od Ivankine Božičeve iz Vipave. Rojena je bila leta 1902 na Nanosu. V NOG je začela delati leta 1942. Delala je vse, kar je bilo potrebno, vse do osvoboditve. Bila je tudi kurirka.

Ciril Ivanovič

Leta 1904 je bil rojen v Brezovici pri Materiji. Z nastopom fašizma je 17-leten pobegnil v Maribor. Bil je član Sokola in deloval je tudi v organizaciji TIGR. Že leta 1941 je bil kazensko premeščen na Dunaj. Takoj se je vključil v OF in junija 1942 so ga gestapovci aretirali. Svobodo je dočkal v Mauthausnu. Bil je odlikovan. Septembra smo ga pokopali v Brezovici pri Materiji.

Jože Kebe

Na cerkniškem pokopališču smo se marca poslovili od Jožeta Kebeta, rojenega leta 1905 v Cerknici. Za NOV je začel delati v začetku leta 1942. Septembra 1942 ga je okupator aretiral in odpeljal v internacijo, najprej v Italijo, nato v Nemčijo, kjer je bil po raznih taboriščih vse do osvoboditve.

Jožefa Ronko

V 89. letu starosti je umrl Jožef Ronko iz Cerknice, mati padlega partizana, borca Loške brigade. Julija smo jo pokopali na cerkniškem pokopališču.

Franc Vidic-Lazar

Avgusta je umrl sedemdesetletni Franc Vidic-Lazar iz Kresnic. Doma je bil z Grmač nad Moravcami. Z NOG je sodeloval že od leta 1941. Maja 1942 se je organizirano vključil v NOB, k partizanom pa je odšel maja 1943. Bil je borec Slandrove brigade, nato v štabu 4. operativne cone, v Vosu za severno Slovenijo in v štabu 14. divizije. Bil je tudi udeleženec legendarnega pohoda 14. divizije na Štajersko. Po vojni je bil prav tako aktiven. Bil je predsednik krajevne skupnosti od njene ustanovitve, dolga leta je bil predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Litija, odbornik občinske skupščine in član drugih organov. Za svoje delo je prejel številna priznanja in odlikovanja.

Vittorio Juri-Marko

Avgusta smo na koprskem pokopališču pokopali Vittorija Jurija, rezervnega oficirja garibaldinskih enot, člana predsedstva ZZZB NOV Koper, delegata RO ZZZB NOV SR Slovenije, priljubljenega borca za socializem in bratstvo med našimi narodi ter italijanskim narodom. Rodil se je leta 1916 v Cividale v Italiji. Po kapitulaciji Italije se je priključil garibaldincem. Udeležil se je številnih bojev v Vidmu in v Furlanski dolini. Da ga ne bi aretirali, se je po vojni naselil v Jugoslaviji. V Kopru se je prizadevalo vključiti v politično dejavnost med pripadnike Italijanske narodnosti.

Ana Stropnik

V 98. letu starosti smo aprila na šentiljskem pokopališču pokopali Nogrskovo mamo iz Podkraj. Njena hiša hribovske kmetije ob gozdu je bila znana partizanska postojanka z ilegelnim imenom Pri zveplenkah. Nekaterim ilegalcem je nudila hrano in zatočišče že leta 1941, aktivno pa se je vključila v delo NOG spomladi 1943. S hčerkami je bila dobra obveščevalka. Za svoje požrtvovalno delo je bila dvakrat odlikovana.

Janez Rutar-Zagorc

Septembra smo se na tolimskem pokopališču poslovili od Janeza Rutarja-Zagorca. Rojen je bil leta 1904 v vasi Selce. Februarja 1942 je postal aktivist NOG. Marca 1943 je vstopil v 2. četo 2. bataljona Severnoprimskega oddreda. Postal je politični komisar čete. Hudo je bil ranjen, in poslali so ga na teren za aktivista. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost in redom zasluge za narod 3. stopnje. Po svojih močeh je pomagal graditi novo Jugoslavijo.

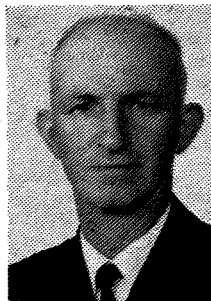
Jože Joh

Februarja smo na ruškem pokopališču pri Mariboru pokopali Jožeta Joha, dan pred 60. rojstnim dnem. Rodil se je v vasi Drganja sela. Zgodaj spomladi 1943 se je z bratoma priključil Gubčevi brigadi, v kateri so se bojevali do osvoboditve. Jože je bil tudi ranjen. Po osvoboditvi so se vsi trije bratje preselili v Apače, kjer so kmetovali in se vključevali v družbenopolitično življenje. Za hrabrost je Jože prejel tudi odlikovanja.

Andrej Žigon

Septembra smo se na vipavskem pokopališču poslovili od borca Kosovelove brigade Andreja Žigona, rojenega 1916. leta na Otlici. Leta 1939 je bil vpoklican v italijansko vojsko. Ob razpadu Italije se je vrnil domov in se priključil Kosovelovi brigadi; bil je borec, nato komandir voda in kasneje komandant bataljona. Za izredno hrabrost je bil večkrat odlikovan. Vsa leta po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah.

Jože Piškur

Januarja smo se v Šentlovrencu na Dolenskem poslovili od Jožeta Piškurja, iz Mačjega doła, enega izmed sedmih bratov partizanov. Bil je terenski delavec in aktivist od 1942. leta. Tudi po vojni je sodeloval v raznih družbenopolitičnih organizacijah.

inž. Bojan Zaletel

Rojen je bil 1920. leta v Postojni. Imel je priznano dvojno delovno dobo od 1. maja 1941 do 15. maja 1945. Junija 1943 je bil interniran v Italijo. Od 9. septembra 1943 je bil v 9., 10. brigadi, štabu 15. divizije, štabu 7. korpusa, v Ozni, in sicer kot komandir, komisar, šef oddelka. Umrl je julija v Kranjski gori.

France Kulovec

Poslovili smo se od Franca Kulovca, člana krajevne organizacije ZB NOV Ježica, partizana, udeleženca v pohodu 14. divizije na Štajersko, vojnega vojaškega invalida, upokojenega delavca Tonose v Savljah. Za uspešno delo je prejel mnogo priznanj, nazadnje je bil odlikovan z redom dela s srebrno zvezdo.

Franc Šmon

V Razboru pri Slovenj Gradcu smo se marca lani poslovili od Franca Šmona. Rodil se je leta 1913 v Spodnjem Razboru. Aktivist je postal leta 1943. Na njegovem domu je bila kurirska postaja. Po osvoboditvi je delal v raznih družbenopolitičnih organizacijah.

Ernest Rustja-Grča

Na ljubljanskem Žalah smo se poslovili od Ernesta Rustje, rojenega 1914. leta v Trstu. Takoj v letu 1941 je postal aktivist OF. Zaradi izdajstva je bil večkrat zaslišan in mučen, vendar ni nič izdal. Oktobra 1942 so ga internirali v Italijo. Tudi tam je organizirano delal vse do kapitulacije Italije, nato se je vključil v NOV. V Barju je bil organizator prekomorskih brigad. Za svoje delo je dobil več priznanj.

Franja Zgonc

Na ljubljanskem pokopališču smo se septembra poslovili od aktivistke NOG Franje Zgonc. Rojena je bila leta 1900 v Brežah pri Ribnici. Leta 1942 se je vključila v terenski odbor Breže-Jurjevica in bila povezana s člani rajonskega odbora Ribnica. Tudi po vojni je aktivno delala v družbenopolitičnih organizacijah.

Andrej Cafuta

Na pokopališču v Celju smo se septembra poslovili od Andreja Cafute. Rodil se je 1908. leta v Lubstavi blizu Vidma pri Ptuj. Med vojno je bil v Kozjanskem odred, pozneje pri VDV, nato v 5. bataljonu 3. brigade 1. slovenske divizije korpusa NO Jugoslavije. Po osvoboditvi je veliko delal v družbenopolitičnih organizacijah. Za nesebično delo je prejel tudi priznanje OF.

Franc Mele

Aprila smo se na pokopališču v Cerknici poslovili od borca in aktivista NOV Franceta Meleta. Rodil se je 1902. leta v Cerknici. Takoj leta 1941 se je vključil v delo OF. Julija 1942 so ga aretirali in ga odpeljali v zapore v Logatec in nato v Ljubljano, kjer je bil do oktobra 1943. Takoj po vrnitvi iz zapora se je vključil med borce NOV. Bil je borec Dolomitskega oddreda, Prešernove brigade, Zapadnokoroškega oddreda in nazadnje komisar 5. rejejnega sektorja za Koroško. Po osvoboditvi se je vključil v izgradnjo domovino in je aktivno deloval v družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge med vojno in po njej je bil večkrat odlikovan.

Alojzija Trkman

Rojena je bila 1924. leta v Hobovšah v Poljanski dolini. Leta 1942, po dražgowski bitki se je vključila v NOG kot terenska delavka in kurirka. V začetku leta 1943 je bila vključena v mladinsko organizacijo, sprejeta v Skoj in nato v KP, za območje vasi Koprivnik. V letu 1944 je bila učiteljica v partizanski šoli v domačem kraju. V začetku leta 1945 so jo ujeli in odpeljali v begunjske zapore. Po vojni je bila aktivna družbenopolitična delavka. Avgusta smo jo pokopali na ljubljanskem Žalah.

Napad na letališče Belvedere

Franc Črnugelj-Zorko 5

Zadnje priprave pred napadom

S pobočja planine Poljana, iz kraja, kjer so predanili borci 2. bataljona Briškobeneškega odreda, je bil prekrasen pogled na Furlansko nižino. Z daljnogledom so lahko razločno opazovali promet nad Fojdo in okolice Belvedera. Prav ta dan ni bilo večjega prometa na letališču. Videti je bilo, kot da na njem ni pravega življenja. Vzletelo je samo eno letalo, ki pa se ni vrnilo. Vsi tisti, ki so že vedeli za objekt akcije, so zalovali za letalom. Bali so se, da ne bi poletelo še kakšno letalo in ostalo na drugem letališču.

Prostor, kjer je predanil 2. bataljon, so zavarovali samo z izvidniki. Izbrali so jih med tistimi, ki so bili seznanjeni z akcijo, to je bil predvsem poveljujoči kader. Arturo Siega se spominja: »Če bi opazili, da nas zasleduje sovražnik, bi se pomaknili na planino Konj (Mt. Cavalero) Isto bi naredili, če bi nas presenetili in napadli. Boj bi sprejeli samo v najnujnejšem primeru in se hitro umaknili ter napad na letališče preložili za nekaj dni.«

Jedli so samo suho hrano, kar so prinesli s seboj. Takoj ob prihodu so določili počitek do popoldne. Za vsakega borca je bilo natančno določeno mesto počitka, prepovedano je bilo glasno govorjenje in povzročanje kakršnegakoli hrupa ali šuma, ki bi lahko odkril njihovo navzočnost. Posebno so poudarili, da vsako, tudi najmanjšo spremembo takoj sporoče štabu bataljona, neznanca, ki bi zataval do njih, pa naj pripeljejo poveljnikom.

Pozno popoldne, nekaj pred sončnim zahodom, je Arrigo Forniti odšel v dolino na srečanje z dvema delavcema, ki sta delala na letališču. Eden je bil doma iz Černeje, drugi iz Čenebule. Verjetno sta bila navzoča tudi Marcandelli in De Bellis. Sestali so se na njivi, kjer je bilo še veliko koruzne slame. Tja sta prišla tudi dva Furlana, ki sta že nekaj časa čakala partizane. Sodelovanje z njima je bilo dragoceno, saj sta poznala veliko podrobnosti terena: steze, mostove, brvi na potokih in sovražnikove poti. Tudi Ines Mich je pripravila svojo dnevno informacijo. Bila je zelo aktivna in uspešna, ker je imela širok krog poznanstva tudi med dekleti, ki so se družile z nemškimi častniki. Od njih je marsikaj zvedela o tem, kdaj imajo zabave v poveljstvu, koliko je oficirjev-pilotov, o stražarjih, kje so, koliko jih je in drugo. Ines je zvedela tudi, katera dekleta se zabavajo z oficirji, katera s piloti in tehničnim kadrom. Sama se je nekajkrat udeležila zabav, da si je ogledala razporeditev, pisarne, spalnico in drugo. Na ta način se je vključila v družbo deklet, ki so zabavale nemško vojsko, si pridobila njihovo zaupanje in tudi zaupanje karabinerjev. Zbrali so zadnje potrebne podatke in jih primerjali s prejšnjimi. Vse je bilo ugodno, nobenih bistvenih sprememb ni bilo, vsaj ne takšnih, ki bi vplivale na osnovno zasnovo napada na letališče.

Končno je nastopil trenutek odhoda. Kurur, tedaj je bil to Arturo, je prinesel v štab bataljona Marcandellijevo pismo s poveljem za pohod partizanov proti letališču. Komandant Marko Redelonghi in politični komisar Alfonz Perat se nista ločila od svojega štaba. »Bali smo se za varnost borcev, ne za svojo. Borcem smo zaupali, morali pa smo računati na presenečenje, to nas je ves čas obdajalo in viselo nad našimi glavami kot Damoklov meč. Bili smo na zelo občutljivem položaju, v bližini sovražnika, pa je razumljivo, da presenečenje ni bilo izključeno«, je povedal Alfonz Perat.

Pred sončnim zahodom so vsem borcem natančno objavili naloge. Sedaj so vsi zvedeli, da je cilj napada letališče Belvedere, katerega so lahko opazovali čez dan. Komandant in politični komisar sta izmenoma objasnjevala posamezne naloge. Oblikovali so skupine: tri skupine so bile določene za zavarovanje (prva, druga in tretja skupina) proti Vidmu pri vasi Salt, proti Fojdi in Savornanu. Tem skupinam so poudarili, kako veliko nalogo imajo za uspeh akcije. Ne smejo dovoliti, da bi sovražnik presenetil partizansko glavnino, ki napada letališče. V primeru intervencije bi morali prisiliti sovražnika, da se ustavi in pripravi za boj. Tako bi drugi pridobili čas. Še eno nalogo so imeli, in sicer da s streljanjem, bombami in glasnim vpitjem povzročijo čim večji hrup ter tako naredijo vtis velike partizanske premoči. Vsako skupino je vodil četni funkcionar.

Skupino za napad na hišo, v kateri je bilo poveljstvo, je sestavljalo 10 ljudi. Vodil jih je politični komisar bataljona Alfonz Perat. Njihova naloga je bila, da presenetijo stražarja in se neslišno približajo stavbi. Vdrli naj bi v prostor, v katerem so imeli zabavo. Najprej naj bi streljali na plesalce, vrgli mednje bombo, nato pa stavbo zažgali. Največjo skupino dvajsetih borcev je vodil komandant 2. bataljona Redelonghi. Z njimi je šel tudi pomočnik komandanta odreda Marcandelli. Skupina je bila razdeljena: en del naj bi napadel vojsko in pilote, ki so bili v baraki na letališču, drugi naj bi uničevali letala.

Skupine so se oblikovale že na kraju, kjer so predanili. Vodje skupine so imeli svoje namestnike in kurirje. Vodja skupine je vsakemu posameznemu borcu objasnili njegovo nalogo, določil mesto v koloni in vrstni red boja.

Marko Redelonghi je takole objasnjeval dinamiko boja: »Če bomo naleteli na civilno stražo, jih razorožimo in zastražimo. Z menoj bo šel Alpino, govoril bo furlansko, in Yonni (Nemec), ki bo govoril nemško. S takšnim govorjenjem bomo delali vtis, kot da smo nemška patrulja. Z menoj na bunker gre Yonni. Drugi gredo proti baraki, pripravljeni za streljanje in metanje bomb skozi okno. Nato naj skupina, določena za uničevanje letal, takoj naskoči letala.«

Tudi Alfonz Perat je določeval naloge in vrstni red napadanja: najprej civilna straža, stražarja pri zgradbi naj bi napadel on z mitraljezom, drugi naj bi usmerili orožje v okna na stavbi. Pilot naj bi z letalom poskušal poleteti na svobodno ozemlje, in sicer naj bi se spustil na poljani pri vasi Monteperta.

Tik pred odhodom v napad je Marko Redelonghi spregovoril vsem borcem. Komunisti in člani Skoja so imeli še posebej sestanek, govoril jim je Alfonz Perat. Dogovorili so se, da bodo v boju dajali zgled drugim v odločnosti in pogumu.

Ned Nemci je bilo čutiti določeno vznemirjenost, sicer živahni in mladostno razposajeni so se poglabili vsak s svojo mislijo na akcijo. Borec 2. bataljona Ado se spominja nekaterih svojih razmišljanj v trenutkih čakanja na odhod v napad na letališče: »Vsi smo se zavedali, da se pripravljamo nekaj pomembnega in odgovornega, velika in težka vojaška akcija, kot nikoli do tedaj. Mesto Videm je bilo pred nami, kot na dlani so bile še druge vojaške garnizije, to mi je vzbujalo veliko pozornost. Bil sem mlad in samo borec, takšnih kot jaz je bilo največ. Prvič smo šli v boj v tako velikem številu. Nisem se bal boja. Preverjal sem sebe in se bal, ali bom kos nalogi. Preveč so nam govorili o odgovornosti in pomembnosti akcije, a premalo o nalogi posameznega udeleženca v akciji. Šele, ko smo bili razporejeni po skupinah, so se naše misli osredotočile na čisto določene naloge. Počutil sem se mirnejšega. Besede Marka Redelonghija so delovale pomirjujoče, posebno pa odločitev, da bodo najtežje naloge izvrševali poveljniki.«

Boj se je začel

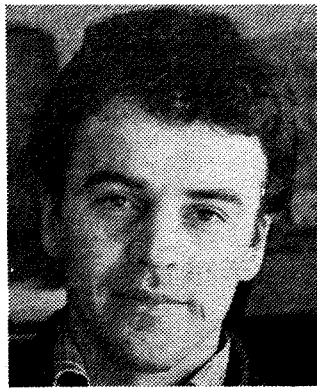
Napad se je začel 13. marca 1944 ob 2.05 uri. Vodniki so partizane pripeljali 500 metrov do letališča in jim pokazali smer poti. (O tem beremo v poročilu 2. bataljona štaba Briškobeneškega odreda z dne 18. marca, fasc. 292/II. v IZDG - Ljubljana. Poročilo štaba BBC štabu 9. korpusa z dne 15. 3. 1944 in 4. 4. 1944, fasc. 291/I. v IZDG -

Se nadaljuje

V občinski konferenci ZSMS Brežice

Organizacija mladih, in ne

Vse od volilno-program-ske seje republiške konference ZSMS, ki je bila v začetku meseca, je bilo izrečnih in napisanih veliko besed o mladi generaciji v naši družbi, o mladini kot organizaciji, o njeni vlogi, namenu, pomenu, nalogah, dolžnostih in pravicah, o njenem

Sekretar OK ZSMS Brežice
Jože Piltaver

spremljanju družbenih dogajanj in tudi »ne dogajanj« na vseh področjih življenja in dela. Da bi ugotovili mišljenje mladih v bazi, če lahko tako rečemo osnovnim mladinskim organizacijam, njihov pogled na svoje življenje in na življenje celotne družbe, da bi z njihovega zornega kota osvetlili na volilno-programski seji RK ZSMS izrečene ocene dosedanjega dela mladih, sklepe za prihodnost in ne nazadnje, da bi napisali, kaj jih neposredno žuli, smo se odločili za obisk občinske konference mladih v Brežicah, ki združuje 57

osnovnih mladinskih organizacij, od tega jih je 20 v krajevnih skupnostih, 19 v delovnih organizacijah, 9 v šolah, ostalo pa predstavljajo aktivni mladih združnikov.

»Naše delovanje je bilo do oktobra lani usmerjeno večinoma v interesne dejavnosti in v prostovoljno delo,« pravi sekretar OK ZSMS Brežice Jože Piltaver. »Po lanskem volilno-programski konferenci pa smo hoteli postaviti mladino na mesto, kjer mora biti. Kot glavno nalogo smo postavili skrb naše občinske konference mladine in osnovnih mladinskih organizacij za poživitev dela, za iskanje smernic in rešitev tega ali onega problema; če je bil problem na primer cesta, smo se pač pogovarjali o tem. V okviru občinske konference smo dali največji poudarek skupščinskemu sistemu. Vključevanje mladih v razprave o različnih področjih, bodisi o gospodarstvu, stanovanjski politiki, kadrovski problematiki ali o štipendiranju, kmetijstvu itd., v naši občini ni problem. V začetku so nas sicer v SZDL začudeno gledali, ker niso bili vajeni in niso pričakovali angažiranosti mladinske organizacije. Potem pa so naša izhodišča, če so bila sprejemljiva, podprli. In sedaj v občini ni sestanka, na katerem ne bi bila navzoča mladina s svojim mišljenjem.«

Prostovoljno delo mladih veliko pomeni. Če so delovni prostori dobro pripravljeni in strokovno vodeni, potem

je delež mladih, ne samo v izgradnji krajevnih skupnosti, ampak v prispevku celotni družbi, večji, če ne omenjamo tistega, že tolikokrat izrečenega navezovanja stikov, tovarštva, odnosa do dela in šole samoupravljanja, kar neizbežno spada k mladinskemu prostovoljnemu delu. »Samoupravljanje v mladinskih delovnih brigadah je postalo že fraza, a vendarle ni fraza,« pravi Jože.

»Če si tam, če živiš v brigadi, spoznaš delegatski sistem od blizu. Od tam je lahko črpati mladinske funkcionarje. Sicer smo letos prvič uspeli zagotoviti potrebno število brigadirjev. Večjih lokalnih akcij v naši občini ni bilo, čeprav smo iskali delovne prostore po krajevnih skupnostih. Ni bilo interesa. V naše prihodnje načrte pa smo že vključili tudi odpiranje večjih delovnih akcij na manj razvitih območjih naše občine. Pač pa naši brigadirji že sedaj sodelujejo pri obiranju grozdja in koruze. Za letos smo v dogovoru z delovno organizacijo Slovin, da bomo pomagali pri obnovi vinogradov, v Pišecah pa pri polaganju PTT kabla. Delali bomo vse do pomladi in s tem obenem pripravljali naše brigade na republiške mladinske dolovne akcije. Še kako ja pomembno, da so brigadirji na akcije pripravljani!«

Preozki bi bili, če bi govorili samo o eni najpomembnejši nalogi mladih in njihove organizacije v tem trenutku. Več stvari je, s katerimi

Prispevali bodo delček ponosa

Pod vodstvom tovarišice mentorice Zofije Hribernik, je na šoli spet začel delovati zgodovinar-ski krožek. Kakor lansko leto bo tudi letos obveščal o pomembnih vesteh v naši ožji in širši domovini ter o dogajanjih po svetu.

Vsak teden sveže novice bodo napisane na stenskem časopisu v gornjem nadstropju. Potrudili se bomo, da bomo izbrali zanimive in pomembne vesti.

V zgodovinarskem krožku sodeluje 25 učencev 6. a razreda, imamo pa ga vsak četrtek ob 7. uri.

Izvolili smo predsednico Mojco Štih in njenega pomočnika, ki jo bo v primeru izostanka nadomestil in ji pomagal pri dolžnostih Sindija Vladimiroviča. Ta naj bi v odsotnosti tovarišice mentorice vodila krožek. Njuna dolžnost je: upravljanje vsakotredenskega izdelovanja lepakov, zbiranje dogodkov iz NOB ter zbiranje starin. Ko smo že

pri starinah, naj omenimo, da bi bili vsi zelo veseli, če bi bil kdo od učencev pripravljen posoditi kakšen star predmet, saj bi tako naredili majhno razstavo starin.

Predsednici in pomočniku pa naj bi pri vseh teh nalogah pomagala tajnika Suzana Podgoršek in Dušan Čerģič, ki naj bi vodila tudi zveze dela in nalog krožkarjev. Vanj bi zapisala dnevni red z vsakega sestanka mladih zgodovinarjev.

Vsak mesec bomo pisali prispevke za šolski radio, radio Triglav, Železarja in za spominske proslave ob dneh, kot so 29. november 27. april in 1. maj.

Srečevali se bomo z borci, ki jih bomo povabili na šolo, obiskovali pa jih bomo tudi na domu in snemali njihova pripovedovanja o doživljajih iz NOB. Iz nedeljske radijske oddaje Še pomnite tovariši bomo posneli na trak nekatere odlomke in tako pripravili zanimivo oddajo. Sodelovali bomo

tudi z ZZB NOV. Krožkarji bomo pripravljali razne akcije, s katerimi bomo pridobivali sredstva za ekskurzijo v zgodovinsko pomembne kraje.

Potrudili se bomo, da bi tudi letos izdali vsaj eno številko našega glasila Mladi zgodovinar.

Lepake, glasilo in pogo-vore, posnete na magnetofonski trak, pa naj bi spravljali v arhiv zgodovinskega krožka. Za to delo smo izvolili dva arhivarja: Anico Lavrič in Spelo Hlebec. Ti dekleti smo izbrali tudi za novinarke, saj imata precej izkušenj še od lani.

Za snemanje radijskih oddaj ter za snemanje pripovedovanja borcev sta zadolžena Robi Primc in Aleš Mihelič.

S svojim delom bomo prispevali delček ponosa in estetske oblike naši šoli.

KARLA in SIMONA
BERTALANIČ
COŠ Tone Čufar
Jesenice

samo »za mlade«

je treba stopati v korak in so enako pomembne za odprto pot v izgradnjo naše družbe. Tako menijo tudi na občinski konferenci ZSMS v Brežicah: »Pomembno je to, da se vključujemo v druge organizacije in društva, ki združujejo mlade in njihove interese, kot smo to že dosegli v sodelovanju z Rdečim križem in občinsko Zvezo prijateljev mladine, da se povezujejo osnovne mladinske organizacije v KS, šolah in delovnih organizacijah, in sploh, da se mladinska organizacija odpira navzven, v sebi pa potrjuje, da je to res organizacija mladih in ne le organizacija za mlade. Najpomembnejše je tudi to, da rešujemo sprotne težave, da si prizadevamo za čim boljše delo, katerega rezultat bo čim večja proizvodnja. Tak naj bo naš prispevek k stabilizaciji.«

Tisto, kar je naš narod med drugim ohranjalo skozi stoletja, ga krepilo in pisalo njegovo zgodovino, je vsekakor bogata in vedno ustvarjalna kultura. V brežiški občini se mladi lahko pohvalijo s svojo kulturno aktivnostjo. V krajevni skupnosti Artiče imajo folklorno skupino, v Sromljah amaterski oder, v Krški vasi je dobra recitatorska skupina, pa pevski zbori in celo z lutkarstvom se ukvarjajo. Kjerkoli je v krajevni skupnosti kulturno-prosvetno društvo, tam mladi na ta ali oni način izkazujejo svojo ustvarjalno moč. Še najbolj mrtve so glede tega Brežice same. »Mladi Posav-

ja pojejo« bo 27. novembra že drugič po vrsti in želijo, da bi postala ta prirediteljska tradicionalna, obenem pa jo hočejo razširiti še na prirediteljske »Mladi za mlade«, ki bo 4. decembra in bo predstavljala srečanje mladih literatov. Krajani se radi odzovejo prireditvam mladine in navdušeno spremljajo kulturo amaterjev, saj je to tudi delček njihovega življenja.

»Ogromno kulturne dejavnosti je tudi v šolah, v osnovnih in v centru usmerjenega izobraževanja. Da, usmerjeno izobraževanje; tudi glede tega smo se tepli, za mrežo šol namreč,« spremeni temo pogovora moj sogovornik. »Imamo center z naravoslovno-matematično smerjo, šolo za trgovce, za pedagoge in ekonomsko šolo, K nam se vozi 80 odstotkov dijakov. Prihajajo iz celotnega Posavja, medtem ko se naši fantje vozijo v šolski center v Krško, ker je tam kovinarska smer. Dejstvo je, da naše gospodarstvo ob tekstilih in trgovcih rabi predvsem dobre kovinarje, in tako kaže tudi perspektiva v prihodnje. Manjka nam kadrov z višjo in visoko izobrazbo vseh smeri, manjka učiteljev in profesorjev. In vendar ob vsem tem še vedno ostaja problem brezposelnosti, predvsem srednješolcev. Od 188 je kar 40 brezposelnih.

Po naših mladinskih misljenjih bi morali največ pozornosti nameniti kmetijstvu, ker je v njem perspektiva. Delovne organizacije v zvezi s tem ne razpisujejo ští-

pendij in niti za srednjeročno niti za dolgoročno obdobje ne načrtujejo povečati števila zaposlenih. Če pa hočemo v tej smeri kaj narediti, so potrebni vsi, od strokovnjakov do tistih, ki bodo obirali grozdje, okopavali vinograde in podobno. Saj ni, da je slabo naše kmetijstvo, ne v delovnih organizacijah, to sta Agrarija in Slovin, ne pri zasebnikih. Napaka je v tem, da ni načrtovanih in prethitanih planov. V občinskem planu je sicer zapisano »kaj«, ne pa tudi »kdo« in kje so sredstva za to.

»Dvaintrideset odstotkov prebivalcev naše občine je kmetov,« povzema besedo predsednik področne konference mladih kmetijcev Tone Černelič. »Mladih zadruženikov nas je v občini približno osemdeset, aktivni pa smo šele od letošnjega leta in naša velika želja je, da izkoristimo dobre pogoje, ki jih imamo za sadjarstvo, vinogradništvo, živinorejo in nekoliko manj za poljedelstvo. Iskali smo že rešitve prostorskih planov, kmerijska zemljišča je treba zaščititi z visokovodnim nasipom, izdelati je treba agrokarte, ob melioraciji in komasaciji pa še načrte za proizvodnjo. Ljudi je treba pripraviti, kaj bodo tam pridelovali, in jim dopovedati, da je pomembno sodelovanje z mladino. O vsem tem v naši mladinski organizaciji razmišljamo in razpravljamo o idejah prek SZDL in koordinacijskih odborov pa tudi skupščine. Le da so se doslej vse razprave

ustavile le pri nas. Kakšne težave imamo? Mladi potrebujemo strokovno pomoč, imamo pa le enega mentorja. Vsi pospeševalci v občini bi morali biti naši mentorji.

Na koncu smo spregovorili še nekaj besed o občinskem prazniku Brežic, 28. oktobru. Skupaj z zvezo telesnokulturnih organizacij so pod pokroviteljstvom organizirali v počastitev tega dne Pohod po poteh Brežiške čete, ki pomeni srečanja mladine, borcev ter vseh delovnih ljudi in je vsako leto bolj množičen, ob njem pa še orientacijski pohod, ki preverja pripravljenost in iznajdljivost mladih.

»Mladina in borci? Po vsem sodeč imamo v naši občini veliko skupnih interesov. Pravzaprav se je v krajevnih skupnostih še najlažje pogovarjati z njimi. Če na primer na kakšnem sestanku drugi zavrnejo idejo, te borci podprejo in takoj si boljše volje. Skupaj smo, od urejanja spominskih obeležij, raznih akcij, pohodov, do reševanja mladinskih problemov. Vsako leto pripravijo traso in organizirajo pohod na Pogajno jamo nad Kostanjevico, v katerem sodelujejo posavske, dolenske občine in osem obmejnih hrvaških občin iz obzagrbeške regije.«

Mladi so torej pripravljeni. In če so tudi drugi, da jim znajo prisluhniti, potem je to velika moralna podpora mladini.

Vse za otroke

Zveza prijateljev mladine Slovenije že prehaja k uresničevanju aktivnosti programa, sprejetega ob letošnjem tednu otroka. Vsako leto Organizacija združenih narodov razglasi najbolj aktualno temo in z njo angažira ves svet, da tovrstne probleme postavijo pod lupo in jih vključujejo v svoje programe. Naša ZPMS je nosilec povezovanja teh dejavnosti pri nas. Glavna napaka je marsikdaj prav nepovezanost, in zato nekoordinirano delo različnih organizacij, iz krajevnih skupnosti dalje, sloneč na deklarativnih besedah: Saj je vse za otroke! Iz besed je treba k dejanjem, od gesel h konkretni določitvi nosilcev odgovornosti. V tej smeri tečejo prizadevanja Zveze prijateljev mladine glede uresničevanja programa, kajti ob prihodnjem tednu otroka bo treba podati poročilo, kaj je bilo uresničeno.

Letošnja tema je namenjena otrokom, motenim v razvoju, ki predstavljajo v naši družbi 2 in pol odstotka. To številčno sicer ni veliko, zahteva pa še posebno družbeno skrb. Probleme bo treba osvetliti z različnih vidikov. Predvsem so pomembni natančno izdelani programi. Koordinacijski odbor pri ZPMS je v programu aktivnosti za leto dni že opredelil naloge, nosilce, roke za izpolnitev nalog in cilje. Prve globalne naloge naj bi pripomogle, da bi najpozneje do junija že imeli pred seboj pregled ključnih problemov, iz katerih bi potem izdelali natančne predloge, tako za leto 1982 kot za srednjeročno obdobje in za vizijo do leta 2000. Za to pa potrebujejo čim širši krog sodelujočih.

Če bi vedno tako natančno izdelali programe in jih izpolnjevali, potem bi bilo danes manj težav in problematičnih otrok.

Živa Drole

Trgovska delovna organizacija

SOZD
merx
CELJE

»TEKO«

63000 Celje, Gubčeva 2

SE PRIPOROČA ZA OBISK
VSEH POSLOVALNIC V CELJU

PADALCI SO SI SODILI SAMI

9

Narisal in priredil besedilo:

JELKO PETERNELJ

V gestapo je prispela nepreverjena novica, da so neznani ljudje prenočili v mlino v Lidicah. Ta vest je bila za nacistične zadosten povod za organiziranje krvoločne policijske akcije, v kateri so vas popolnoma uničili, ne da bi pri tem dosegli kakšen uspeh. »Das ist ganze Dreck aus Lidice,« je dejal poveljnik nemške ekspedicije, ko je pred svojega predstojnika položil plen iz Lidice: dve lovski puški dve škafli šiber in nekaj fotografij dveh mladih vaščanov, za katera nihče ni vedel povedati, kam sta bila odšla.

Še isto noč je številen oddelek nemških nacistov obkolil vas, jo požgal do tal, pobil kakih dvesto moških med šestnajstim in osemdesetim letom starosti (med njimi je bil tudi trinšestdesetletni župnik), ženske pa nasilno ločil od moških, jih stlačil na kamione in odpeljal v nemška koncentracijska taborišča.

Na podlagi pričevanj pa tudi izjav vojnih zločincev Franka in Dalugeja na sodnem procesu v Pragi so natančno razkrili ozadje tega zločina. Medtem ko bi po nemških uradnih dokumentih kak nejeveren Tomaž še lahko pomislil, da so bili vaščani vsaj osumljeni krivde, je sedaj dokazano, da gre v tem primeru za hladnokrvno pripravljen pokol nedolžnega prebivalstva. Vaščani Lidice niso bili za Heydrichovo smrt nič bolj odgovorni kot na primer sam Frank. Toda uničenje vasi je bilo popolnoma v skladu z običajno nacistično taktiko.

Regionalno zapiranje je zanikanje našega boja

Iz pogovora predsednika ZZB NOV Jugoslavije z redakcijo Četrti jul

Ko je predsednik jugoslovanske borčevske organizacije Mito Dimitrievski obiška redakcijo Četrti jul, se je z novinarji tega jugoslovanskega borčevskega časopisa, pogovarjal o aktualnih vprašanjih družbenoekonomskega razvoja Jugoslavije in nalogah ZZB NOV Ju-

Mito Dimitrievski

goslavije pri njegovem uredništvu. Odgovoril je na nekatera konkretna vprašanja novinarjev, ki jih deloma povzema.

Povejte nam kaj o osnovnih značilnostih družbenopolitične aktivnosti ZZB NOV, predvsem pa o aktivnostih borčevske organizacije v pripravah za bližnji kongres ZZB NOVJ?

»Poleg redne aktivnosti, ki izhaja iz osnov dela in delovanja ZZB NOV, so pomembne akcije v pripravah za bližnji deveti kongres borčevske organizacije. Tudi predsedstvo bo imelo še več sestankov in bo dalo določene naloge komisijam za pripravo kongresa. Čeprav bo kongres šele v oktobru 1982. leta, je časa malo, ker želimo obdelati celoten program priprav, začeti pri krajevnih združenjih ZB pa v občinskih, regijskih in republiških odborih, kar bo dajalo ton vsem nalogam, ki so pred nami ob tem, da se zavedamo vsi sedanje političnega in gospodarskega trenutka, ki je zelo resen. V tej smeri bomo torej razvijali našo aktivnost. Pri tem delu bomo seveda potrebovali tesno sodelovanje z borčevskimi in drugimi časopisi in sredstvi javnega obveščanja sploh, kajti vi boste najbolje prenašali naše smernice in obveščali o vsem najširše borčevsko članstvo.«

Številna vprašanja, ki zadevajo vso našo družbo, so primarna tudi v borčevski organizaciji. To so predvsem naloge, ki so povezane z vprašanji ekonomske stabilizacije.

»Na to sem mislil, ko sem

govoril o nenehni aktivnosti ZZB NOV. To je pravzaprav pravi trenutek, ko lahko ob vprašanih stabilizacije borčevska organizacija razvije svojo polno dejavnost. Prav tako pa morajo njeni člani povsod nenehno misliti na to, da jim je boj za ekonomsko stabilizacijo ena osnovnih nalog.

V zvezi s stabilizacijo pričakujemo tudi nove ukrepe, ki bodo sledili, če dosedaj ne bodo dali pričakovanih rezultatov, če ne bodo doprinesli k uresničevanju programa stabilizacije, kakršnega je potrdila naša vlada. Pravzaprav mi drugega programa, razen tistega, ki sta ga sprejela partija in vodstvo naše države, nimamo. Tako naloge ekonomske stabilizacije, kakor tudi vse druge naloge bodo borci izvrševali skupaj z ostalimi organiziranimi socialističnimi silami. Celotna borčevska organizacija in organi ZZB NOV bodo tem nalogam posvetili vso pozornost; spoprijeli se bomo z vsemi problemi in zahtevali tudi od borcev resnično aktivnost pri njihovem reševanju.

Ravn o ko gre za besedo resnične aktivnosti, se vse bolj izpostavlja vprašanje, ne toliko ukrepov in njihovega pomena kot obnašanje pri njihovem uresničevanju. Lahko bi rekli, da je to moralno vprašanje celotnega problema, kjer pa borci v največji meri niso vključeni v družbenem delu in gospodarjenju. Pravzaprav niso fizično vključevali zaradi svojih že precej visokih let, vendar so kljub temu v prvih vrstah v vseh družbenopolitičnih aktivnostih.

Spremljate anketo Četrtega jula pod naslovom Kaj pomeni biti danes borec? V tej anketi smo vztrajali prav pri teh vprašanjih: kaj morejo borci, ki so izbojevali oboroženo revolucijo in so bili v prvih vrstah ter so tudi v vsem povojnem obdobju stali prav tam, storiti ne glede na svoja leta in zdravstveno stanje? Anketa je že doslej pokazala, da se vsi udeleženci NOV v prvi vrsti obračajo k moralno-etičnemu vprašanju, problemu obnašanja zlasti nalogovornejših činiteljev v družbi, vprašanju poslednega uresničevanja načrtane politike in dogovorjenosti ukrepov. To pa je brez dvoma velik problem družbe, kadar se v izvajanju dogovorjene politike izražajo tudi zastoji, napake, tavanja in podobno. Iz te ugotovitve izhaja tudi vprašanje usmerjanja borcev k tem problemom.

To je gotovo res, vendar pa menimo, da lahko borčevska organizacija veliko prispeva ob vseh teh vprašanjih. Predvsem s svojo izkušnjo,

kljub že častitljivim letom, s svojo moralno podobo, ugledom, ki ga imajo borci NOV pri ljudeh, lahko prispevajo k uresničevanju vsega dogovorjenega. Imamo poročila, predvsem iz občinskih organizacij ZZB NOV, da se borci nenehno vključujejo v reševanje vsakdanjih problemov ter so v tesni povezavi s partijo, skupščinami občin in socialistično zvezo ter so vedno med prvimi pri izvrševanju dogovorjenih nalog.

Mogoče bi utegnil kdo reči, da se sedaj dotikam drugega vprašanja, ali da mi iz ZZB NOV nenehno govorimo o našem narodnoosvobodilnem boju. Morebiti se kdo vpraša, zakaj kar naprej govorimo o tem. Naj ponovim besede tovariša Miloša Minića, ki je pred dnevi dejal v Šabcu: »Vedno bomo ponavljali to zato, ker želimo, da naša mladina, naše mlade generacije, ki niso sodelovale v naši revoluciji in našem narodnoosvobodilnem boju, zvedo, koliko je bilo prelite krvi, koliko življenj je padlo in koliko nas je stala izbojevana zmaga.«

Vedno bomo to ponavljali in venomer bomo govorili o tem, da bi tako negovali in razvijali revolucionarne tradicije našega narodnoosvobodilnega boja in da bi tako vzporedno z aktualnimi vprašanji našega sedanjega trenutka seznanjali mlade generacije z veličino žrtev, ki smo jih imeli, in s tem, kar smo dali za zmago naše revolucije.

V pogovorih o planu za prihodnje leto se zlasti pogosto govori o proračunu federacije. Prav tako se omenja veliko povečanje proračuna (za 30,5 odstotka). Kako bi vi to komentirali? Ali je v tej številki tudi kaj neracionalne porabe? Kaj menite na primer o številnih športnih tekmovanjih, bilkanskih, evropskih in svetovnih prvenstvih, ki smo jih organizirali minulo in letošnje leto kljub težkemu ekonomskem položaju?

Vrstijo se preračunavanja, ker vsi dosedanja ukrepi niso dali pričakovanih uspehov. Mogoče bo treba sprejeti nove ukrepe; če bodo to omejitve v porabi, osebnih in skupni, je treba to raziskati. Ekonomska stabilizacija je osnovna skrb družbe, in če na tej ravni ne bomo izbojevali bitke, potem je zaman pričakovati, da bomo prišli daleč.

Težko je pričakovati, da bi lahko med najrazličnejšimi postavkami proračuna federacije, obveznosti do JLA in borčevsko-invalidskega varstva bistveno zmanjševali (prištedili). Ti dve postavki v proračunu nista sporni, vendar pa je gotovo, da bomo razpravljali o nesmotrnem trošenju sredstev federacije,

kakor je tudi gotovo, da bo prišlo do nekaterih sprememb v notranji razdelitvi teh sredstev.

Ze dolgo govorimo o težavah, starih in novih, v izvajanju stabilizacije. Borci bodo napeli vse sile, vendar predvsem, da bi v sami borčevski organizaciji razrešili nekatera vprašanja neustreznega trošenja sredstev: na primer na področju zdraviliško-klimatskega zdravljenja ter zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov. To, kar delajo marsikje sedaj je tako, kot bi imeli vrečo brez dna. Treba je zagotoviti ostrejši in pogostejši nadzor nad tem, kako se obrača borčevski dinar. Če to uresničimo, bomo lahko tudi govorili o vseh drugih vrstah porabe v naši družbi. Potem bomo lahko tudi dvignili glas proti silnim mednarodnim športnim prvenstvom pri nas, katerih organiziranje prerašča že v pravo bolezen. Vsako mesto hoče organizirati kakšno svetovno ali evropsko prvenstvo, nihče pa se ne vpraša, koliko vse to stane. In tako se družbena sredstva razsipajo na vse strani.

Znana sta že dva primera izrabljanja borčevskih sredstev. Gre za primer Podujeva in Prijedora. Kako bo ukrepal republiški odbor ali pa zvezni odbor ZZB NOV, da se taki primeri ne bi ponavljali?

Mi o tem že govorimo. Takšni odkloni obstajajo. Ravno pregledujemo, kako bi zaprli poti, ki omogočajo takšne zlorabe. Borci bodo zategovali pasove, če bo to potrebno, vendar, če bodo delali tako tudi vsi drugi! Če se bo družba odločala za omejitve, bodo tako delali tudi borci, vendar ne z zmanjševanjem osnovnih pravic udeležencev NOV in vojaških invalidov. Hkrati pa tudi ne bomo dovolili, da bi se sredstva, namenjena za pokrivanje osnovnega borčevsko-invalidskega varstva, trošila nenamensko in nenačrtno.

Vemo, na primer, da je precej takih, ki vsako leto odhajajo na zdraviliško-klimatska zdravljenja, čeprav jim to ni potrebno prav vsako leto. Enkrat uveljavljajo te svoje pravice kot vojaški invalidi, drugič spet kot nosilci partizanske spomenice 1941, in tako ostajajo po zdraviliščih in okrevališčih po več mesecev. Tu bo treba narediti več reda in pozvati borce k spoštovanju revolucionarne etike. V tem morajo prvačiti s svojim primerom.

Ravno sedaj poteka akcija v izvršnih organih, kot so zvezni komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov, komiteji v republikah, pokrajinah in občinah, da bi

natančneje ugotovili, kam in kako odhaja borčevski dinar.

Tu je tudi priporočilo zveznega izvršnega sveta, ki ga je podprl odbor za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri skupščini SFRJ, da za nekaj časa odložimo sprejemanje zakonov s področja osnovnih pravic borcev in vojaških invalidov. Na drugi strani pa včasih razumemo poskuse, da bi z zakonskimi predpisi onemogočili zlorabo kot oženje borčevskih pravic. Kakšne akcije bo organizirala borčevska organizacija, da bi našla celotnejše rešitve?

Ze napake in pomanjkljivosti v sedanjih zakonih omogočajo različne zlorabe. Zato bomo vsako odločitev odgovornih organov (na ravni varčevanja vsakega dinarja, ki gre za osnovno borčevsko-invalidsko varstvo) podprli, vendar pod pogojem, da ne bomo zmanjševali osnovnih pravic borcem.

Sicer pa bomo borci vztrajali pri izvajanju varčevanja v vseh okoliščinah in za vsak dinar, ki gre za osnovno borčevsko-invalidsko varstvo. In prav pri urejanju teh vprašanj je treba doseči mobilnost vseh udeležencev NOV.

Obstajajo problemi in vprašanja, na katera borci nenehno terjajo odgovore. To so vprašanja nepravilnosti tatvin, neodgovornosti... Tu je tudi vprašanje dogodkov na Kosovu.

Vse večji problem je tudi nedelo, ki se razpreda v različnih okoliščinah. Koliko lahko z ukrepi pristrizemo lenobo? Očitno sodišča združenega dela ne uresničujejo do kraja svoje funkcije. Zakaj je pomanjkljivo delo z mladino (v prvi vrsti na Kosovu)?

Naj začnem z zadnjim vprašanjem. Menim, da je na Kosovu odpovedala tudi aktivnost na vseh ravneh in tudi na borčevski. Mogoče so bili borci nekoliko bolj aktivni, kazali so na nekatere probleme, vendar niso mogli predvideti, da bo prišlo do tako široke sovražne dejavnosti. Zdaj je treba pri odpravljanju vsega tega vlagati ogromne napore. Predvsem je tu še precej diferenciacij; treba je reči to, kar je, postaviti stvari na svoje mesto in usmeriti celotno aktivnost h konkretnemu reševanju izraženih problemov.

Udeleženci NOV so proti poskusom posameznih regij k zapiranju v lastne okvire, s čimer se razbija enotnost. Zato se morajo borci prav proti temu »etatizmu v malem«. Borci so najbolj občutljivi takrat, ko gre za zapiranje ožje regije. To je tudi razumljivo, ker so šli med na-

rodnoosvobodilnim bojem skozi vso našo deželo - Od Kosmaja, Neretve do Beograda, Srema, Celja in Trsta. Vsak borec se je v štiriletni vojni bojeval za Jugoslavijo. Zdaj pa se po 36 letih pojavlja nekakšno zapiranje v republiške, pokrajinske, regionalne in celo še ožje okvire.

Prav malo pozornosti posvečamo interesom celotne države, to je nekako potisnjeno na stran. V zadnjem času je o tem več govora. Skrajni čas pa je, da o tem vprašanju spregovorimo podrobneje in začnemo razčističevati z republiškimi in pokrajinskimi etatizmi. Če smo se bojevali proti centralizmu in zveznemu etatizmu, se je treba boriti tudi proti takim deformacijam. Ker smo, žal, dobili namesto enega kar osem etatizmov! In borci so odločno proti temu.

Če obstaja etatizem v gospodarstvu, ima taka lokalistična politika odsev tudi na druge družbenopolitične strukture in tudi na ZZB NOV. Pogumno se moramo boriti proti temu!

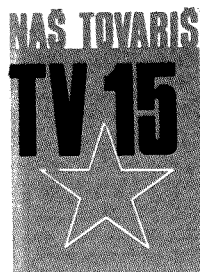
Omenili ste diferenciacijo. Ali se ta nanaša le na Kosovo ali na celo Jugoslavijo?

Diferenciacija se mora nanašati na vsa okolja. Tudi ostale republike in pokrajina. Vojvodina niso imune do nacionalističnih teženj. Mi smo zato tukaj, da se bojujemo skupaj. Da nenehno kažemo na vse te probleme in jih skupaj razrešujemo.

V zadnjem času je v središču pozornosti tudi negovanje tradicij NOB. Kako naj deluje ta aktivnost, da bi postala kontinuirana akcija?

Zdaj, ko se začnajo volitve, je ravno pravi trenutek, da ta vprašanja naglasimo v vseh okoliščinah. Navsezadnje je to do neke mere tudi vprašanje kampanjskega dela pri negovanju revolucionarnih tradicij. Običajno je akcija okrepljena takrat, ko so na vrsti obletnice ali slovesna odkrivanja spomenikov. Razvijanje tradicij in novi pristopi na tem področju pa so še kako pomembna naloga ZZB NOV. Ozko s prejšnjim vprašanjem so povezane tudi izdajateljska dejavnost in gradnja spomenikov ter spominskih obeležij. Nimamo skupnih izdajateljskih načrtov; lahko pa bi z istimi sredstvi izdali več in bolj kakovostna dela na temo NOB. Delamo drobnjarsko, zato je razumljivo, da v določenih okoliščinah sredstva razsipajo.

Podobno je tudi, ko govorimo o spominskih obeležjih. Sicer smo tu prišli do nekakega reda, vendar smo velika sredstva porabili za spomenike, ki niso neposredno in širše pomembni.

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRASEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENICAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486

Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana

Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: CPG Delo, Ljubljana, Titova 35